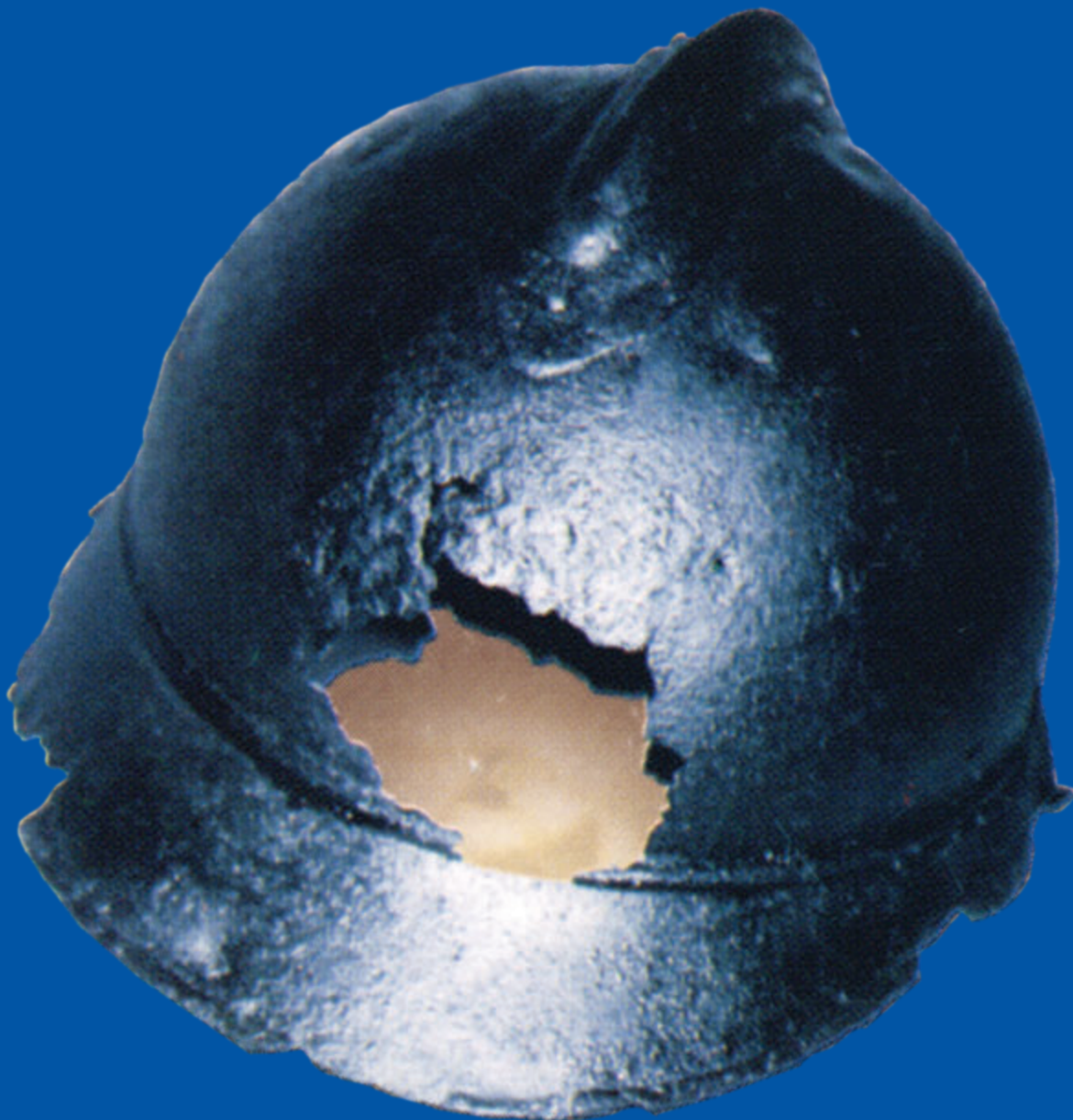

ROMÂNIA EROICĂ

Revista Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria" • Anul XXVI • Nr. 1 (67) - 2023

1923-2023

Centenarul Eroului Necunoscut

- 10 Pe Nistru, la mormintele eroilor români
- 30 Prizonieri de război români în fosta U.R.S.S.
- 51 Jurnalul de război al generalului Scarlat Panaitescu
- 63 Don sergent de Roșiori

Apelul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”

Biroul Executiv Central mulțumește tuturor persoanelor care doresc să sprijine financiar activitățile de cinstire a memoriei eroilor noștri.

Susținerea financiară constă în depunerea a cel puțin 100 de lei la sediul asociației noastre (Bulevardul Ion Mihalache nr. 124-126, Sector 1, București, Cod poștal: 011203), pe bază de chitanțier sau mandat poștal) sau în Contul Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria”:

RO45RNCB0082004534620001, BCR, Sucursala UNIREA, București

Toți cei care vor răspunde apelului nostru vor primi câte un exemplar gratuit din fiecare număr al revistei “România eroică”, iar la sfârșitul anului conducerea Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria” va acorda fiecărui susținător o Diplomă de Excelență.

În anul 2022 au răspuns apelului nostru:

1. Opritsa Dragalina Popa, Elk Grove, SUA.
2. Dr. Cornel și Nina Dumitriu, New York, SUA.
3. Irina Nelson, New York, SUA.
4. Dr. Radu Manoliu, Olanda.
5. Jean Cantacuzène, Paris, Franța.
6. Dinu G. Ionescu, Paris, Franța.
7. Rodica Voiculescu, București.
8. Gl. mr. (rtr.) prof. univ. dr. Visarion Neagoe, București.
9. Gl. (rtr.) dr. Ioan Hurdubaie, București.
10. Gl. bg. (rtr.) Radu-Șerban Dan, București
11. Col. (r) ing. Marin Alniței, București.
12. Col. (r) Nicolae Ivan, București.
13. Prof. Traian Anton, Târgu Neamț.
14. Lia Miclescu, București.
15. Gl. bg. (rtr.) Achim Alstani, Buzău.
16. Plt. adj. princ. (rtr.) Sanda Nicolae, București.
17. Col. (rtr.) Constantin Bostan, București.
18. Col. (rtr.) Constantin Chiper, Ploiești.
19. Col. (rtr.) Gheorghe Mateescu, București.
20. Ec. Florentina Ganea, București.
21. Floarea Dimian, Buzău.
22. Florica Ciorobea, București.
23. Olga Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
24. Bogdan Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
25. Florentin Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
26. Adrian Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
27. Nicoleta Moșoiu, Ștefănești, Argeș.
28. Nicolae Dobre, Geamăna, Argeș.
29. Georgeta Bălan, Brăila.
30. Col. (rtr.) Dumitru Stratanov, Brașov.
31. Ion I. Brătianu, București.
32. Col. (rtr.) Marinel Florescu, Craiova, Dolj.
33. Lt. col. (rtr.) Victor Epure, Slatina, Olt.
34. Col. (rtr.) ing. Ioan Timofte, Iași.
35. Prof. Eugen Petrescu, Râmnicu Vâlcea.
36. Col. (rtr.) Vasile S. Popa, București.
37. Col. (rtr.) Mircea Constantinescu, Ploiești.
38. Col. (rtr.) Nicolae Dragu, Călărași.
39. Ing. Neculai Ursu, Ploiești.
40. Prof. Ioana Nechita, București.
41. Prof. Diana Cristev, București.
42. Col. (rtr.) Adrian Ronai, Petrila, Hunedoara.
43. Col. (rtr.) Ioan Scutaru, Brașov.
44. Contraam. Fl. (rtr.) dr. ing. Constantin Rusu, București.
45. Ec. farmacist Alexandru Gheorghe Ile, Vulcan, Hunedoara.
46. Col. (rtr.) ing. Virgil Sanda, Vulcan, Hunedoara.
47. Sociolog Ioan Dorel Șchiopu, Vulcan, Hunedoara.
48. Ing. Emil Părău, Lupeni, Hunedoara.
49. Ing. Costel Dicu, Lupeni, Hunedoara.
50. Ing. Gheorghită Rad, Vulcan, Hunedoara.
51. Col. (rtr.) Constantin Fulga, Petroșani, Hunedoara.
52. Dr. Codrin Dumitru Munteanu, București.
53. Col. (rtr.) prof. univ. dr. Ion Giurcă, București.
54. Alexandru Bartoc, București.
55. Paul Adrian Cristescu, Prahova.
56. Alexandru Dobrică, Pitești.
57. Gl. bg. (rtr.) Petre Stoica, București.
59. Col. (r) Octavian Văduva, București.
60. Plt. adj. princ. (r) Cătălin Păduraru, București.
61. Valeria Mincu.
62. Liliana Vințeler, Tg. Mureș.
63. Ciubeică Florinel
64. Col. (rtr.) Dumitru Roman, București.

Mulțumim tuturor!

7 PE URMELE EROILOR

Mărăști, Mărășești, Soveja

de Lucreția Nechifor

40 REMEMORĂRI

Toma Dumitrescu,
expert militar la
Conferința de Pace
de la Paris

de Col. (rtr.) prof. univ.
dr. Alexandru Oșca

51 INEDIT

Jurnalul de război al
generalului Scarlat
Panaitescu

de Petre OTU

63 MEDALION

Don sergent de Roșiori

de Eugen Burghilea

Coperta I. Casca originală a Eroului Necunoscut, așa cum
arăta la deshumarea din 1991, de la Mărășești.

Coperta II. Donații pentru Cultul Eroilor

Coperta III. Promovarea carierei militare

Coperta IV. Monumentul piloților de vânătoare din ultimul
război mondial, ridicat în București, str. Teheran.

**Rugăm pe toți cei care au fotografii ale
celor căzuți pe front sau în prizonierat,
în cele două războaie mondiale, să se
adreseze redacției!**

ROMÂNIA EROICĂ

Revistă de cultură și educație
patriotică, de cinstire a eroilor neamului

Fondată în anul 1920 sub înalta ocrotire a Majestății Sale Regina Maria
și a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române PF Miron Cristea.
Serie nouă. Anul XXVI. Fondator: G.I. Bg. (r) Petre Stoica.

EDITORIAL

Centenarul Eroului Necunoscut, o nouă șansă pentru renașterea unui simbol

– de general-maior (rtr.) prof. univ. dr. Visarion Neagoe 3

PUNCTUL DE VEDERE

Lumea noastră nebună

– de general de brigadă (rtr.) Grigore Buciu 4

EVENIMENT

A început ediția a X-a, 2023, a concursului

Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria" 6

CRONICA

Pe Nistru, la mormintele eroilor români

– de căpitan (r) Ioan Ioniță 10

Doar câteva luni până la centenar...

– de colonel (rtr.) Dorin Oaidă 12

Ziua Eroilor 13

DOSAR ROMANIA EROICA - Centenarul Eroului Necunoscut (1923-2023)

„Acesta este tatăl meu!” 16

„Aici doarme, fericit întru Domnul, Ostașul Necunoscut...” 17

Discursul Regelui Ferdinand 18

Regina MARIA. Pentru morții noștri! 18

Discursul premierului Ion I. C. Brătianu 19

Omagiul delegațiilor străine. Dragostea Franței 21

Salutul mulțimii - de Dumitru Roman 22

Onorul Armatei și Binecuvântarea Bisericii – de Grigore Buciu 23

Omagiul generației Centenarului – de Grigore Buciu 26

Onorul oamenilor de la „Cultul Eroilor” – de Dumitru Roman 27

ARHIVE SOVIETICE

Prizonieri de război români în fosta URSS

– de colonel (rtr.) dr. Ilie Schipor 30

România Eroică

Director: General-maior (rtr.)
prof. univ. dr. Visarion Neagoe

Consiliul științific

prof. univ. dr. Ioan Scurtu, colonel (rtr.) prof.
univ. dr. Petre Otu, general de brigadă (rtr.)
Grigore Buciu, colonel dr. Florin Șperlea,
colonel (rtr.) prof. univ. dr. Alexandru Oșca.

Redacția

Redactor-șef: col. (rtr.) Dumitru Roman;

Redactor-șef adjunct: col. (rtr.) Constantin
Chiper;

Redactori:

Teodora Manole, Lucreția Nechifor,
Cecilia Sfetcu, Carla Duță.

Art director: Sorin Angheloiu

Fotoreporter: Octavian Brânzei
Col. (r) Nicolae Ivan

Adresa redacției: Bulevardul Ion Mihalache
nr. 124-126, Sector 1, București, Cod poștal:
011203
Tel./fax: 021.2241802

E-mail: romaniaeroica@gmail.com

Site: www.cultuleroilor.ro

Cont Bancar: RO45RNCB0082004534620001
BCR, Sucursala Unirea, București
Cod Fiscal: 4505235

Tipar: Tipografia EVEREST

Răspunderea pentru conținutul articolelor
aparține în exclusivitate autorilor, conform art.
206 din Codul Penal

I.S.S.N 1453-9659

Copyright: este autorizată orice
reproducere fără a se percepe taxe
suplimentare, indicând sursa (revista România
Eroică), cu excepția textelor și fotografiilor a
căror proveniență este specificată expres.

**Acest număr a apărut în 1500 de
exemplare.**

Condiții de colaborare: cititorii din țară
și din străinătate pot trimite pe adresa
redacției texte și fotografii care se încadrează
în tematica revistei. Manuscrisele nu se
înapoiază.

REMEMORĂRI

Cei de lângă noi

- de colonel (rtr.) Constantin Chiper, maistrul militar (r.) Nicolae Vicol 38
Ultima fotografie a eroului maior Grigore Bobocea 39

DONAȚII

O valoroasă donație de carte, sosită de la Paris, pentru biblioteca „Eroica” 45

IN HONOREM

Grigore Buciu la 75 de ani!

- de colonel (rtr.) Dumitru Roman 46

EROUL DIN FAMILIA MEA

Bunicul Costache

- de prof. Gheorghe Apătăchioaie 48

REMEMBER

Primul pas spre Marea Unire – de Grigore Buciu 56

Tată și fiu în memoria peliculei 57

ARTĂ ȘI LITERATURĂ

VITRINA CU CĂRȚI – de Grigore Buciu 59

Memento. Poetul erou Mihail Săulescu – de D. D. Roman 62

„Cornul când va fi să sune...” – de Vasile Moldovan 67

IN MEMORIAM 68

În atenția colaboratorilor

România Eroică primește pentru publicare articole, evocări, portrete, note, documente, recenzii, știri despre activitatea filialelor ANCERM, fotografii inedite. Materialele propuse redacției vor fi prezentate pe suport electronic (CD, dischetă), însoțite de fotografiile originale sau scanate în format JPEG, cu o rezoluție de cel puțin 300 dpi. În cazuri speciale, vor fi acceptate și texte dactilografiate. Fotografiile vor fi însoțite de explicații corespunzătoare și de numele autorului lor (acolo unde este cazul).

De la caz la caz, redacția poate accepta preluarea unor articole apărute în alte publicații, dacă prezintă un interes deosebit pentru tematica **României Eroice**; în această situație, persoana care propune articolul respectiv are obligația să obțină acordul publicației în care a apărut.

Redacția își rezervă dreptul de a publica materialele în funcție de necesități și, desigur, de a nu le reține pe acelea care nu se înscriu în tematica revistei. De asemenea, își rezervă dreptul de a face, pe textele acceptate pentru tipar, îndreptările socotite necesare, atât în ceea ce privește forma, cât și conținutul, firește după consultarea sau avizarea autorilor. ■

Centenarul Eroului Necunoscut, o nouă șansă pentru renașterea unui simbol!

General-maior (rtr.) prof. univ. dr. Visarion NEAGOE

Se împlinește un secol de când, la 17 mai 1923, a fost așezat în Parcul Carol, din București, Mormântul Eroului Necunoscut.

Ideea simbolizării jertfelor anonime prin glorificarea unui erou necunoscut se pierde în negura vremilor. Ea avea să renască la sfârșitul Marelui Război, când omenirea s-a pomenit în fața unei hecatombe umane nemaîntâlnite vreodată. De la 28 iulie 1914 până la Armistițiul din 11 noiembrie 1918 au murit peste 16 milioane de militari și civili.

După sărbătorirea Victoriei, aproape toate statele beligerante și-au pus întrebarea cum s-ar putea aduce un omagiu soldaților morți pe câmpul de onoare și, îndeosebi, eroilor necunoscuți. Formula spre care s-a înclinat la început a fost adoptarea unei zile de doliu național pentru pomenirea tuturor morților Marelui Război. Era, totuși, prea puțin, se căuta un simbol care să eternizeze jertfa marilor soldați ai istoriei și, în același timp, să păstreze pentru totdeauna în legenda secolelor viitoare și imaginea cetățeanului anonim căzut pentru Patrie.

Așa s-a născut simbolul Eroului Necunoscut!

Este adevărat, ideea nu aparține românilor, dar este și meritul incontestabil al românilor – al bărbaților de stat de acum un veac – care și-au însușit proiectul și l-au pus în operă, într-un ceremonial cum rar s-au mai văzut. Urmând exemplul națiunilor aliate, Anglia, cea dintâi, Italia, Franța și celelalte, România a încercat să dea acestui simbol o dimensiune națională, cu ecouri în toate provinciile românești, de curând revenite în hotarele firești ale neamului românesc.

Nu trecuse niciun an de când, la 15 octombrie 1922, la Alba Iulia, capitala Unirii, regele Ferdinand și regina Maria și-au pus pe frunte coroanele României Mari. Încoronarea celor doi suverani s-a derulat într-un ceremonial cu o mare încărcătură simbolică și cu ecouri înălțătoare în inimile românilor. Dar, după sărbătorirea atât de fastă și de înălțătoare din capitala Unirii, se simțea nevoia – și oamenii politici ai vremii au intuit asta – unei alte ceremonii, pe cât de înălțătoare, pe atât de pătrunsă de pioșenie și recunoștință, care să se desfășoare, de data aceasta, în chiar capitala României Unite, în București. O ceremonie de demnitate națională care să preamărească Jertfa pentru Țară și eroismul Ostașului român.

Ea s-a numit: ceremonia reînhumării Eroului Necunoscut! Simbolul sacrificiului celor mulți, căzuți pentru reîntregirea Patriei!

S-a hotărât ca acest monument, care nu era altceva decât o simplă criptă acoperită cu o lespede de piatră decorată cu sculpturi florale, să adăpostească osemintele unui ostaș anonim, oseminte aduse direct din locurile unde s-au dat cele mai grele lupte ale Marelui Război: de la Mărășești, Mărăști, Oituz, Poeni - toate jud. Bacău; Azuga - jud. Prahova; Bălăria (Valea Plopilor)-jud. Vlașca; Topraisar - jud. Constanța; Rasovița - jud. Gorj; Ciucea - jud. Cluj și Chișinău - Basarabia.

(Continuare în pagina 14)

Lumea noastră nebună

General de brigadă (rtr.) Grigore BUCIU

Scriam cândva că nimeni n-ar fi bănuțit că glonțul tras de anarhistul sârb la Sarajevo va străbate nu numai trupul arhiducelui moștenitor al Austriei și al soției sale, ci și întregul continent european, și încă de două ori la rând. Mai ziceam că traiectoria lui nu s-a oprit, iar astăzi am putea afirma că glonțul acela, spărgător de rânduieli politice și sociale, stă înfipt în zidurile Kievului. Nu știm dacă va exploda în trupul imperiului euro-asiatic, dar oricum îl va îmbolnăvi și infesta. Suferim toți din cauza acestei situații ce pare fără sfârșit într-o lume nebună.

Nu știu cât e propagandă și cât este adevăr în ceea ce ni se spune, că vom intra într-o eră a foametei, a întunecimii și a fricii fără sfârșit de o extincție nucleară. Dincolo de realitatea palpabilă, care este dură și aspră, ni se dezvăluie un adevăr dureros privind competența, viziunea, capacitatea de a rezolva problemele de către politicienii lumii și ai țărilor, luată fiecare în parte, care se dovedesc a fi din ce în ce mai incompetenți.

Există o strădanie necontrolată de a amplifica greutățile, de a le complica printr-o teamă bolnăvicioasă de a nu compromite democrația, de a-i lăsa pe mării învârțiți ai situațiilor de criză să-și facă de cap, să acumuleze câștiguri speculative pe seama unor populații din ce în ce mai sărăcite. Deocamdată, acestea se comportă ca niște turme speriate, care-și acceptă soarta. O fac fiindcă li se repetă mereu că nu ai noștri sunt de vină, ci numai și numai forța malefică ascunsă după zidurile Kremlinului.

Desigur, războiul este o treabă rea. Experiența noastră în două războaie mondiale și o revoluție sângeroasă și aproape fără sens ne spune că războiul nu rezolvă, el doar impune și cel mai tare va continua să-l jefuiască pe cel mai slab. După cum merg lucrurile în România, aș crede că încă n-am terminat de plătit datoriile de război, fie că am învins în primul și am pierdut în al doilea, fie că nu. Sau plata s-a încheiat odată cu distrugerea sistematică a economiei naționale și prin breșa făcută a început exploatarea colonială, care este o altă formă de război.

Există însă un război subteran pe care nu-l observăm, sau ne prefacem a nu-l observa. Ardealul, inima românismului izvorâtă din Dacia Felix, continuă să stea în gâtul multora. Am făcut tot posibilul să acordăm drepturi minorităților, transformate din excesul nostru de zel în privilegii, crezând că anulăm cauzele. Dar nu-i așa! Să nu ne iluzionăm că războiul din Răsărit n-ar potența ambiții și speranțe care să ne ciopârțească țara. Cine mai știe acum ce este în subconștientul liderilor occidentali care diriguiesc Uniunea Europeană. O uniune care pentru noi a fost o formulă benefică a speranței și care riscă, treptat-treptat, să se transforme într-o uniune neputincioasă, a deziluziei și umilirii.

Această uniune ne-a deschis cu generozitate porțile pentru a goli țara de populație și bogăție. Și noi, inconștienți cum suntem, o facem cu multă sârguință. Din 23 de milioane – mândria conducerii socialiste – mai suntem doar 19 milioane, din care șase milioane rătăcesc pe afară, formând pseudo-comunități mai mari sau mai mici, care măcinate de dorul de acasă încearcă să facă pe acolo câte o Românie mică. O Românie care nu se încheagă, în timp ce România de acasă se dezintegrează, tăcută, pașnică și inconștientă, ca și cum ar fi măcinată subtil de un virus fără lecuire.

Cine își mai aduce aminte că în preajma dezintegrării lagărului socialist, revista de mare circulație *Paris Match* publica un serial în care se susținea că Europa adevărată își are granița de răsărit pe granițele de răsărit ale țărilor baltice, Poloniei, linia Carpaților din mijlocul României, sudul Ungariei și estul Croației.

Concluzia este că în mentalitatea nevorbită România este europeană doar prin Ardeal și Banat, fiindcă această lume s-ar integra în contextul catolic. Restul de Românie și de țări estice ar face parte dintr-un spațiu incert, greu de controlat și disciplinat, contaminat de vecinătatea cu Orientul și cu Rusia, desigur. Iar noi, ca niște naivi, ne tot străduim să demonstrăm că nu suntem așa, acceptând fără rezerve toate influențele occidentale discutabile ori de-a dreptul păguboase. Și când ne dăm seama că suntem inconștienți și proști de-a binelea dăm vina pe democrația neconsolidată și pe teama de a nu fi considerați înapoiați și nereceptivi.

Suntem în situația umiltoare de a nu fi fost admiși în mirificul spațiu care ar fi ridicat barierele de la granițele cu Vestul. O face o țară nevindecată încă de orgoliul imperial distrus în Primul Război Mondial. Argumentele ei mincinoase sunt privite de parteneri, poate cu scepticism, dar imposibil de anihilat, deși toată lumea știe adevărul. Dacă Croația a intrat, iar România și Bulgaria nu, pe unde trece hotarul lumii occidentale? Pe acolo pe unde spune revista pariziană. Desigur, Ardealul și Banatul sunt încă ale noastre. S-a încercat a fi desprinse prin acea republică de la Timișoara, prin diversiunile armate din timpul revoluției, prin confruntarea de la Tg. Mureș din martie 1990. Nu s-a reușit, fiindcă nu ne cunoșteau, aveau stereotipuri despre noi și se lăsau influențați de o propagandă nostalgică.

De aceea nu avem autostrăzi peste Carpați. Provinciile istorice ale României, încheigate într-o unitate statală unică și indivizibilă, prevăzută și prin Constituție, nu sunt unite între ele. În 31 de ani de democrație de tip occidental, orice încercare a fost obstrucționată. Desigur, cozile de topor din interior își au rolul lor. Dar și amenințările și condiționările nu sunt de neglijat.

Austria se comportă imperialist în România. Firește, nu cu aroganța stăpânilor vechilor colonii. Nu, ci cu subtilitatea economică, cu nerușinarea și aroganța unuia care se crede superior doar fiindcă poate să-ți fure mălaiul din desagă fără să bagi de seamă.

În Ucraina războiul e de durată și de uzură. Americanii și rușii se bat acolo pentru întâietate în ordinea lumii. Ei, ucrainenii, sunt doar oastea căreia i s-a dat un motiv – răpirea de teritorii. Ce vom face noi de aici înainte? Nu știu. Probabil vom mai trimite afară câteva milioane de români și vom aduce asiatici să facă majoritatea în care se va înălța Noul Ierusalim... ■

Marele Premiu

"Comandor Virgil Alexandru Dragalina"
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"

Premiul "Sublocotenent Ioan R. Marinescu"
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"

Premiul "Căpitan Alexandru Manoliu"
al Asociației Naționale Cultul Eroilor
"REGINA MARIA"

Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” lansează ediția a X-a a concursului cu premii în valoare de 2000 de dolari pentru cele mai bune lucrări de istorie apărute în anul 2023!

Premiile Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, ediția a X-a, se acordă celor mai bune lucrări apărute în anul 2023, având ca temă de cercetare participarea armatei române pe câmpurile de luptă ale războaielor din 1877-1878; 1913; 1916-1919; 1941-1945 (analize ale unor bătălii; memorialistică de război, biografii ale unor personalități militare; soarta prizonierilor de război; militari dispăruți pe front; monografii ale unor opere comemorative de război sau ale unor unități combatante – batalioane, regimente, brigăzi, divizii, nave de luptă etc.).

La ediția a X-a vor fi acordate următoarele premii:

- Marele Premiu **"Comandor Virgil Alexandru Dragalina"**, în valoare de 1000 de dolari SUA;
- Premiul **"Sublocotenent Ioan R. Marinescu"**, în valoare de 500 de dolari SUA;
- Premiul **"Căpitan aviator Alexandru Manoliu"**, în valoare de 500 de dolari SUA.

Fiecare premiu va fi însoțit de câte o diplomă, precum și de medalia cu efigia titularului de premiu.

Condiții de premiere:

1. Sunt considerate eligibile pentru a fi premiate lucrările de autor (colectiv) în limba română editate în anul 2023.
2. În evaluarea volumelor propuse pentru concurs, membrii juriului vor ține seama de următoarele criterii: valoarea științifică; noutatea temei; originalitatea conținutului, analizei și interpretării datelor de arhivă; stilul de redactare; aparatul critic; prezentarea grafică.
3. Nu vor fi luate în considerație lucrările reeditate sau cele de ficțiune.
4. Volumele câștigătoare vor fi stabilite de un juriu a cărui componență va fi aprobată prin decizia Biroului Executiv Central al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.
5. În cazul în care vor fi mai multe lucrări cu același număr de puncte, departajarea se va face în funcție de punctajul obținut la criteriul valoare științifică.
6. Lucrările (cel puțin două exemplare) propuse pentru concurs se trimit prin poștă sau curier, în plic închis, cu mențiunea Premiile ANCERM, pe adresa: Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, Bd. Ion Mihalache nr. 124-126, Sector 1, București, Cod poștal: 011203.
7. Termenul limită de depunere a lucrărilor: 31 decembrie 2023.

Filiala municipiului București a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” organizat, anul trecut, o excursie *”Pe urmele eroilor, Mărășești, Mărăști, Soveja”*, la care au participat membri ai cercurilor *”Cultul Eroilor”* din câteva școli bucureștene. Inițiatorul și organizatorul evenimentului a fost colonelul (rtr.) Petru Gurău, președintele filialei municipiului București.

Am pornit cu gândul și cu sufletul la cei care cu prețul vieții, acum 105 ani, la Mărășești, au ridicat un zid de piepturi românești și o deviză nemuritoare: **„Pe aici nu se trece!”**. Bătălia de la Mărășești, care a durat din 6 august până în 3 septembrie 1917, a fost cea mai importantă operație militară a armatei române în Primul Război

Pe urmele eroilor, Mărășești, Mărăști, Soveja

Mondial. Victoriile de pe frontul Mărăști-Mărășești-Oituz au pecetluit soarta întregului război.

În dimineața de 6 august 2022, alături de domniii căpitan-comandor (r.) Iulian Baștiurea și colonel (rtr.) Anton Soare, președintele și prim-vicepreședintele Filialei Județului Vrancea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, am participat la adunarea comemorativă de la Mausoleul Eroilor din Focșani, organizată de Consiliul Județean Vrancea, unde am asistat la oficierea serviciului religios și am depus o coroană de flori. Am admirat parada uniformelor Armatei

Române din Primul Război Mondial. Uniforme și arme folosite de ostașii români în război ne-au fost prezentate de membrii Asociației de Reconstituiri Istorice „Ferdinand I” din București, ai Asociației Culturale „Tomis” din Constanța și ai filialei județului Galați. O adevărată lecție de istorie. În aceeași zi am vizitat Mausoleul de la Mărășești, care adăpostește, în cele 154 de cripte individuale și 9 cripte comune, dispuse radial pe cele 18 culoare, rămășițele pământești ale 5.073 de ostași și ofițeri. Pe frontispiciul Mausoleului stau scrise cuvintele *„Întru Slava Eroilor*

La Mausoleul Eroilor din Focșani

Neamului" și numele localităților unde s-au purtat marile bătălii de pe frontul românesc.

Am aprins lumânări la monumentul dedicat eroinei Maria Ion Zaharia, vestita Măriuca, fetița de doar 12 ani care și-a dat viața, în ziua de 6 august 1917, alături de soldații noștri, dar și la monumentul căpitanului Grigore Ignat, unul dintre cei mai cunoscuți eroi, comandantul unui grup de mitraliere care, împreună cu alți 200 de luptători, a apărat punctul Răzoare (zona prin care era controlată întreaga regiune și de unde putea fi oprită ofensiva germană), în fața unor forțe de două ori mai numeroase, reușind, prin jertfa lor, să mențină poziția până a primit întăriri. *"Căpitanul Ignat Grigore, din Regimentul 51/52 Infanterie, a fost găsit mort în tranșee, cu mitraliera în brațe, înconjurat de oamenii săi și de mormane de cadavre inamice"* (Înaltul ordin de zi numărul 41 din 6/19 august). A fost decorat de regele Ferdinand cu Ordinul "Mihai Viteazul" clasa a III-a.

Generalul Eremia Grigorescu, comandantul Armatei I, a fost înmormântat, așa cum și-a dorit, în mijlocul soldaților alături de care a luptat, în incinta Mausoleului de la Mărășești. A inspirat soldaților săi curaj și încredere în victorie. A fost unul dintre cei mai buni și bravi comandanți pe care i-a avut Armata Română.

A doua zi ne-am continuat drumul spre Soveja. În criptele Mausoleului Soveja, construit între anii 1923-1929, după planurile arhitectului Cristinel George, sunt înhumați 528 de militari (români, ruși, germani,

Monumentul Victoriei, Tiștea, Focșani

austrieci și unguri). Numele românilor au fost săpate în plăci de marmură.

Elevii-membri ai *Cercului "Cultul Eroilor"* au fost profund emoționați de osuarul ce adăpostește osemintele a 1612 ostași neidentificați. Am putut vedea documente, fotografii, hărți, arme, brevete și medalii primite de ostașii români pentru eroismul de care au dat dovadă în luptele din vara de foc și de plumb a anului 1917.

Călătoria a continuat la Mărăști, unde obiectivul principal l-a constituit cunoașterea Câmpului Istorice și a Mausoleului ridicat în memoria ostașilor căzuți. Am fost întâmpinați de primarul și viceprimarul comunei Răcoasa, domnii Vladimir Sebastian Păun și Ionel Vlădoiu, însoțiți de domnul Ghiță Vlădoiu, bibliotecar, de doamna Andreea

Toma, inspector cadastru și fond funciar, și doamna Camelia Popa, inspector registru agricol. Într-un spațiu frumos amenajat, a fost proiectat filmul *"Mărăști, o promisiune onorată"*. Am vizitat apoi Mausoleul Eroilor, construit între anii 1928-1940, la inițiativa Societății „Mărăști”, după planurile arhitectului Pandele Șerbănescu. În cele 12 cripte-osuar sunt depuse osemintele a 5342 de ostași români, ruși și germani necunoscuți. Decorațiunile geamurilor de semicristal ale criptelor au fost realizate după desenele Reginei Maria. Am urmărit cu interes expoziția de arme, dar și fotografiile expuse.

Elevii au aprins lumânări și au pus flori lângă sarcofagele mareșalului Alexandru Averescu, generalilor Arthur Văitoianu și Alexandru Mărgineanu.

La final, gazdele noastre ne-au

invitat la masa de prânz, o masă gustoasă cu produse tradiționale.

Am continuat vizita la *Monumentul de la Muncelu*, ridicat în memoria eroinei Ecaterina Teodoroiu.

Pentru că vizita la muzeu este importantă pentru elevii care participă în excursiile tematice, am primit sprijin în acest sens de la domnul profesor Valentin Muscă, directorul Muzeului Județean Vrancea. În continuare, am vizitat Muzeul Unirii din Focșani, care adăpostește în sălile sale un bogat patrimoniu cultural, mobilier și documentar al epocii Unirii Principatelor.

Nu puteam face o excursie în zona Vrancei fără să trecem pe la Casa memorială "Moș Ion Roată", dar și pe la Muzeul *Țării Vrancei* și Muzeul memorial „Alexandru Vlahuță” de la Dragosloveni.

La sfârșitul zilei am făcut popas la Mânăstirea Brazi, sfânt lăcaș din vremea lui Ștefan cel Mare, care adăpostește moaștele Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie.

Aici, preotul Grigore Pișculescu, cunoscut în literatura română sub numele Gala Galaction, a tradus în limba română „*Sfânta Scriptură*”. Tot aici a fost înmormântat, la dorința lui, în anul 1925, scriitorul Ioan Slavici. Am descoperit la Mânăstirea Brazi o adevărată oază de spiritualitate și cultură românească.

Ultima zi a excursiei, 8 august, a fost dedicată locurilor de legendă din Ținutul Buzăului, din care am ales să vizităm *Babele de la Ulmet*, aflate într-un teritoriu protejat, cu elemente de interes geologic, cultural și istoric. Dacă în comuna Lopătari vorbim de „*Focurile vii*”, în comuna Bozioru vorbim de „*Pietrele vii*”. Trovanții sunt formațiuni naturale, având același mod de formare cu cel al babelor din Bucegi. Potrivit geologilor, trovanții sunt forme de microrelief care se dezvoltă în straturile de nisip, datorită apelor subterane calcaroase care le spală și le sedimentează în timp. Numele „*Babele de la Ulmet*” le-a fost atribuit de

La Monumentul Ecaterinei Teodoroiu

profesorul Ilie Mândricel, într-un articol de promovare turistică, asemănându-le cu cele din Bucegi. Aici, trovanții au forme dintre cele mai ciudate, care pot fi asociate cu forme zoomorfe (păsări, melci) sau antropomorfe (reptile, farfurii zburătoare). La fiecare șapte ani, acestea se mișcă pe o distanță de până la 2 m înălțime. Unele legende spun că ar fi fost create de uriași. În credința populară, ele ar avea puteri miraculoase, aducătoare de bine și spor în casă. *Vulcanii Noroioși* de la Pâclele Mari, capătul pelerinajului „Pe urmele eroilor”, ne-au convins că rămân atracția miraculoasă, aproape selenară, a acestor locuri, de care ne vom aminti mereu cu plăcere.

Fotografiile au fost surprinse de artistul fotograf Roza Zah. Timp de trei zile, am trăit momente de neuitat, am trecut cu flori și cu lumină pe la mormintele eroilor, am văzut muzee și am cunoscut oameni minunați.■

Lucreția NECHIFOR

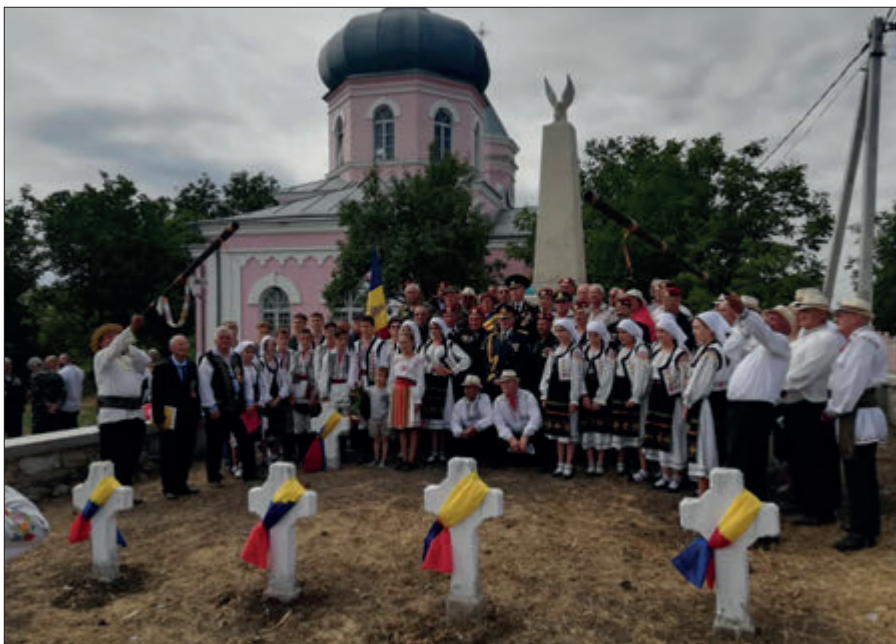
Monumentul de la Muncelu

Pe Nistru, la mormintele eroilor români

Împreună cu membri ai Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” Filiala Județeană Prahova, am participat la un pelerinaj în Basarabia (Rep. Moldova), care a cuprins două ceremonii: dezvelirea și sfințirea monumentului ridicat la Slobozia Horodiște în memoria a 15 ostași români căzuți, în vara anului 1941, pentru eliberarea Basarabiei; dezvelirea monumentului restaurat al Eroilor, din orașul Cimișlia, căzuți în războiul din Transnistria 1992. Totul a fost impresionant și emoționant, căci basarabenii nu sunt nici calzi, nici căldicei, sunt fierbinți!

La ambele ceremonii am observat câteva trăsături comune determinate de presiunea războiului ruso-ucrainian din apropierea graniței Moldovei, și anume: hotărârea participanților basarabeni, în frunte cu veteranii, de a lupta, dacă va fi nevoie, contra năvălitorului de la răsărit – “La luptă chemați de un sfânt Tricolor”; apelurile repetate la unirea cu România – „În fața pericolului iminent, noi suntem la straja Republicii Moldova și cât vom trăi vom lupta pentru unirea cu România-Mamă!”; speranța basarabenilor este îndreptată către România.

Deși au trecut 30 de ani de la acel războiul transnistrean, amintirile sunt vii și povestite cu amănunte, ca și când s-ar fi petrecut ieri. După destrămarea U.R.S.S., convenția a fost că

Sunet de buciume, a deșteptare națională, la Monumentul Eroilor din curtea bisericii din satul Slobozia Horodiște, Republica Moldova.

armata se retrage, armamentul și muniția rămân. Cu toate acestea, armata rusă în retragere a luat atât armamentul, cât și muniția, încât singura forță înarmată a Republicii Moldova a rămas miliția, care însă era dotată pentru paza liniștei și ordinii publice în interior, nu pentru operațiuni militare. În situația disperată, în primele zile de război (martie 1992) s-a făcut apel la tot ce poate fi folosit ca armă, inclusiv puști de vânătoare. Și totuși, au rezistat. Când după două săptămâni au început să primească pistoale mitralieră, mitraliere și aruncătoare de grenade, au simțit că Dumnezeu este cu ei și vor învinge! Înarmați și aprovizionați, au ocupat de trei ori Tighina (Bender) cu posibilități de continuare a ofensivei, dar de fiecare dată au fost opriți și

li s-a cerut să se retragă, de cei din conducerea țării. Și acum, veteranii consideră că au fost trădați. Ei nu uită ajutorul primit din România. Acolo, pe Nistru, au cântat “Treceți, batalioane române, Carpații!”, evident, de data aceasta batalioanele române urmau să treacă Prutul. Duminică dimineața, intrând într-o biserică la Sfânta Liturghie, unde tocmai se citise evanghelia vindecării celor doi orbi (Ev. Matei 9, 27-31), în predică, preotul care uneori dialoga cu enoriașii, venind vorba despre lumină, a întrebat: “Dar la noi, lumina de unde vine?” „De la Apus!”, au răspuns toți în cor.

Pentru a ajunge la cimitirul din Slobozia Horodiște, care este în curtea bisericii, toți participanții am fost întâmpinați cu pâine și sare și un pahar cu vin, turnat din ploscă, oferite de elevi și

elevi în costume naționale, care se consideră plăieși ai lui Ștefan cel Mare. În cimitir, pe toate crucile eroilor, în diagonală, era pusă o bandă tricolor. Aliniată, printre cruci, străjuiau elevi în costume naționale. Curtea bisericii s-a umplut cu veterani în uniformă de la mai multe arme, cu piepturile pline de decorații, aliniați lângă steagul Asociației Veteranilor de Război 1992 Tiras-Tighina, un tricolor falnic, cu portretele lui Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Alexandru Ioan Cuza, cu deviza "Pentru Țară, Pentru Neam". Grupuri de rezerviști în uniforme de gală, veniți din România, autorități locale, elevi însoțiți de profesori, locuitori din comună, asociații din Republica Moldova și din străinătate, ansambluri și formații din stânga și dreapta Prutului. La stație se aude cântecul "Nu uita că ești român". Aproape de ora stabilită își face apariția un sobor de preoți. Dl. colonel Anatolie Caraman dă comanda: "Buciumarii, Alarma!" Două buciume se ridică ușor spre cer, sunând a deșteptare națională. Se intonează Imnul de Stat al României și Imnul de Stat al Republicii Moldova, pe versuri din binecunoscuta poezie "Limba noastră", scrisă de preotul-poet Alexei Mateevici în vara anului 1917, în tranșeele de la Mărășești. Soborul preoțesc săvârșește slujba parastasului pentru eroi. Dl. colonel Nicolae Moise citește HRISOVUL "Întru slava și memoria celor 15 soldați,

eroi români, căzuți la datorie pe aceste meleaguri în iulie 1941, în războiul sfânt pentru eliberarea Basarabiei", pe care îl înmânează preotului paroh Vitalie Rusu, momente în care elevii aliniați printre morminte au primit câte un exemplar din revista "România Eroică" și "Bucureștiul Eroic". Au luat cuvântul mai mulți vorbitori, din care am reținut că "hotarul României e zdrențuit de colții

Monumentul de la Cimișlia, ridicat în memoria eroilor căzuți în războiul transnistrean (1992).

lupilor" și că cele două ceremonii de astăzi sunt manifestări de importanță națională.

Monumentul este realizat din piatră de culoare deschisă de Cosăuți și cuprinde un postament, un soclu înalt și suplu care are în vârf un vultur cu aripile înălțate spre cer. Lucrarea a fost ridicată cu susținerea donatorilor din Republica Moldova și România, înscrisi în Hrisov, spre

veșnică pomenire.

A urmat un spectacol de muzică și poezie, din care răzbate aceeași dorință neștirmită de păstrare a identității și independenței naționale: "Sus pe malul Nistrului / Paște calul rusului... / Mă, rusule, nu spera / Moldova nu e țara ta / Nu a fost și nu va fi / Neamul meu cât va trai, / Nistrule, Nistrule, drag!" S-au acordat medalii și diplome.

O ceremonie

asemănătoare a avut loc și la Cimișlia, unde a fost marcată împlinirea a 30 de ani de la încheierea războiului transnistrean (iulie 1992). Din partea asociației noastre au fost depus coroane de flori la ambele ceremonii. Am mai depus flori la cimitirele militare de la Țiganca și Cania, unde sunt înmormântați 1020, respectiv 938 de eroi căzuți în luptă pe malul stâng al Prutului în iunie-iulie 1941 pentru eliberarea Basarabiei. Și aici am fost întâmpinați cu pâine și sare și însoțiți de autoritățile locale, preoți, corul din localitate, elevi. La Cania, deși este doar o comună, părintele Vasile Burduja, preotul paroh, a construit o catedrală. Întrebat de ce a construit biserica la aceste dimensiuni mărețe, a răspuns: "Mare este nația, mare este credința, mare este jertfa!"

Cu aceste icoane sfinte în memorie, am trecut Prutul înapoi, în țară. ■

Căpitan (r) Ioan IONIȚĂ
Cons. juridic ANCE
"ReginaMaria"

Doar câteva luni până la centenar...

Pe o ulicioară de la marginea satului Oarda de Jos, la o gospodărie cunoscută de toți localnicii, "Ghiță a lu' Pădure" a împlinit, anul trecut, 99 de ani! E mult să-i numeri anii, dar mite să-i trăiești! La vârsta asta, Gheorghe Hațegan, zis și tetea Ghiță, impresionează prin vigoarea fizică și mintea limpede. În viață a avut parte de toate, și bune, și rele. Când a împlinit 21 de ani a fost încorporat militar la Batalionul de pontonieri din Alba Iulia. Era în plin război, așa că după câteva luni de instrucție a intrat și el în foc. Întâmplarea de care își aduce și acum aminte s-a petrecut la podul plutitor de la Tisa Karoş. Comandant de pluton era locotenentul Radu, de loc din Poiana Sibiului. Grupa a doua era comandată de sergentul Fleşeriu, din Căpâlna, de pe Valea Sebeşului, iar la a treia era sergentul Dumitrache, venit în armată de peste Carpați. Soldatul Gheorghe Hațegan era în grupa lui Dumitrache. Aflând că este de pe Valea Mureşului, sergentul Fleşeriu i-a propus ordeanului să vină în grupa lui. Dar Ghiță a refuzat. Nici acum nu înțelege ce-a fost cu el, ceva, greu de explicat, poate pronia cerească, l-a îndemnat să spună „nu!”. A fost „cumpăna vieții lui”, din care a scăpat cu zile. Iată pe scurt ce a urmat. La forțarea Tisei, plutonul lor a primit misiunea să întindă podul de pontoane. Pontonierii au trecut imediat la acțiune. Lucrau în mare viteză, într-un iureş, ca să-și încheie cât mai iute misiunea. La un

Gheorghe Hațegan (așezat), veteranul sărbătorit la împlinirea vârstei de 99 de ani!

moment dat, a fost un „respiro”, în care trupa a trecut în repaus. Atunci, sergentul Dumitrache s-a adresat comandantului de pluton: „Domnule locotenent, suntem prea mulți aici, iar dușmanul e pe malul celălalt. Dați-mi voie să merg cu grupa mea ceva mai departe.” „Du-te!” – i-a răspuns comandantul. Abia a apucat să se îndepărteze grupa lui Dumitrache, și a pornit canonada artileriei. Un obuz de calibru mare a căzut chiar în mijlocul grupei sergentului Fleşeriu. Totul s-a transformat în iad, un morman de trupuri sfârtecate. N-a scăpat nimeni cu viață. Dar, grupa sergentului Dumitrache era departe, iar Gheorghe Hațegan era împreună cu ea...

După terminarea războiului și lăsarea la vatră, Hațegan Gheorghe a devenit ofițer de poliție la profilul de cercetare penală, unde a lucrat până la pensionare. Fiind veteran de

război, a ajuns până la gradul de colonel în retragere.

La împlinirea vârstei de 99 de ani, a fost sărbătorit de comunitatea locală. L-au înconjurat cu respect și urări de sănătate Flaviu Buta, consilierul primarului municipiului Alba; Delia Cristescu, asistentă socială; lt. col. (r) Daniel Alba, președintele Asociației Militarilor Veterani și cu Dizabilități din Teatrele de Operații, Sucursala Alba; mr. (r) Nicolae Daniel Narița, prim-vicepreședintele Filialei Județene „Avram Iancu” a ANCMRR; col. (rtr.) Constantin Plopeanu, președintele Asociației Naționale a Veteranilor de Război, Filiala Alba. Totul s-a încheiat într-o atmosferă de optimism și voie bună. Și cu urarea: „Să ne întâlnim la centenar, tetea Ghiță!”. Dar, într-o zi, tetea Ghiță s-a oprit brusc din drum. Mai avea doar câteva luni până la centenar!... ■

Colonel (rtr.) Dorin OAIĐĂ

2 iunie 2022. Ziua Eroilor la Petrila, județul Hunedoara. Colonelul (rtr.) Adrian Ronai ne-a trimis o fotografie de grup, la Troița Eroilor, cu participanții la ceremoniile care au avut loc în această zi pentru cinstirea și pomenirea celor căzuți pentru Țară.

Doamna Olga Moșoiu ne trimite o fotografie de la una din manifestările organizate de Filiala județului Argeș a Asociației Naționale Cultul Eroilor "Regina Maria"....

O nouă șansă pentru renașterea unui simbol!

(urmare din p. 3)

Ceremoniile de deshumare și ridicare a acestor rămășițe pământești au fost urmate de așezarea lor în zece sicrie de stejar, căptușite cu tablă de zinc și depuse în Biserica "Adormirea Maicii Domnului" de la Mărășești, în ziua de 13 mai 1923. Alegerea sicriului cu osemintele Ostașului Necunoscut a aparținut copilului Amilcar C. Săndulescu, orfan de război, elev premiant al Liceului Militar "Dimitrie A. Sturdza", din Craiova, care, în fața celui de-al patrulea sicriu, a îngenuncheat și a rostit cuvintele: Acesta este tatăl meu!

După desemnarea Eroului Necunoscut, celelalte nouă sicrie au fost duse în Cimitirul Eroilor din Mărășești și îngropate cu onoruri militare în ziua de 14 mai 1923.

A doua zi, 15 mai, sicriul cu Eroul Necunoscut, împodobit cu Drapelul tricolor, a fost purtat pe umeri de o gardă de ofițeri, cavaleri ai Ordinului "Mihai Viteazul", și depus pe vagonul-platformă al unui tren special, cu destinația București. În Gara de Nord a fost așteptat de oficiali ai statului și personalități politice și militare. Regele Ferdinand, îmbrăcat în uniformă de general al Regimentului de Escortă Regală, a trecut în revistă Compania de Onoare. Sicriul a fost depus pe un catafalc drapat cu steagul și însemnele României. După oficierea serviciului religios și onorurile militare, a fost așezat pe un afet de tun și, tras de opt cai, a fost purtat, într-un lung cortegiu funerar, la Biserica "Mihai Vodă". Aici, sicriul a rămas pe toată durata zilei de 16 mai, când numeroși locuitori ai Capitalei, dar și mulți pelerini sosiți din toate colțurile țării au ținut să se reculeagă, să aprindă o lumânare ori să depună o floare la căpătâiul Eroului Necunoscut.

În ziua de 17 mai 1923, prin grija Societății "Mormintele Eroilor Căzuți în Război", a început ceremonia reînhumării Ostașului Necunoscut. În prezența familiei Regale, a membrilor Guvernului, a corpurilor legiuitoare și a membrilor corpului diplomatic, în Parcul Carol din București s-a oficiat serviciul divin. La miezul zilei, sirena Arsenalului Armatei și clopotele bisericilor au anunțat coborârea în lăcașul de veci a Ostașului Necunoscut. Timp de două minute, orice activitate publică a fost întreruptă în toată țara!

Din acele clipe, toată suflarea românească știa unde-și doarme somnul de veci Ostașul Necunoscut. Și aproape toți cei care veneau în Capitală se opreau să se reculeagă la mormântul din Parcul Carol și să citească cuvintele istoricului Nicolae Iorga, poate cel mai frumos epitaf scris vreodată pe o piatră tombală:

Eroului Necunoscut -2023

Aici doarme fericit întru Domnul Ostașul Necunoscut, săvârșit din viață în jertfa pentru unitatea neamului românesc. Pe oasele lui odihnește pământul României Mari. 1916-1919.

Așa cum Alba Iulia ar fi trebuit să rămână capitala încoronării regilor României, tot așa, și Mormântul Eroului Necunoscut ar fi trebuit să rămână pe vecie în București, în inima Capitalei României Unite. Dar n-a fost să fie așa!

Vreme de un sfert de veac, Mormântul Eroului Necunoscut a devenit un adevărat simbol-reper al Capitalei, fiind înconjurat cu onoare și onoruri, cu pioșenie și neîncetată aducere aminte. A fost o perioadă fastă, de mândrie națională, de cinstire a istoriei și a eroilor ei, la consolidarea căreia au stat și vrednicia și munca neobosită ale Așezământului Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor.

Sfârșitul ultimului război mondial a adus cu sine pacea, dar și calvarul învinsului. Noul regim comunist de tip stalinist, impus de ocupația sovietică, a dus o politică cu totul străină sufletului românesc și ființei noastre naționale. În 1948, Așezământul Național „Regina Maria” pentru Cultul Eroilor a fost desființat. Zece ani mai târziu, Mormântul Eroului Necunoscut a fost dislocat din Parcul Carol și dus, noaptea, la Mărășești. E adevărat, mormântul a fost așezat în preajma Mausoleului Eroilor, în câmpul istoric al Mărășeștilor, dar, odată cu mutarea din locul său inițial, pierzându-și menirea pentru care a fost creată, instituția Eroului Necunoscut a început, ușor-ușor, să fie dată uitării, iar simbolistica monumentului aproape că a dispărut cu timpul.

La puțin timp după revoluție, în zilele de 25 și 26 octombrie 1991, Mormântul Eroului Necunoscut a fost readus în Parcul Carol din București.

Am sperat și am fost încredințați, cel puțin noi, cei de la Cultul Eroilor, că readucerea acestui monument în Capitală, la vechiul său loc, va da o nouă șansă revigorării acestui simbol și reluării frumoasei tradiții interbelice, când, se știe, orice delegație oficială, sosită în țară, avea în protocolul său și momentul de reculegere la Mormântul Eroului Necunoscut din Parcul Carol. Așa cum se întâmplă în toate țările civilizate ale Occidentului. Numai că la noi lucrurile par să nu meargă niciodată pe verticala normalității!

Mormântul Eroului Necunoscut a rămas un monument oarecare, stingher și întunecat, ignorat de perechile de îndrăgostiți ori de rarii trecători care-și poartă pașii pe aleile acestui minunat parc bucureștean. În cele trei decenii care au trecut, nu s-a făcut nimic – și probabil că nici nu se va face! – pentru a-i reda măreția monumentului de odinioară sau mai bine zis a simbolului și mesajului pe care el trebuie să le trezească în mentalul națiunii române.

17 mai 2023 ar trebui să fie o nouă șansă pentru renașterea unui simbol. Ce au făcut generațiile de politicieni de astăzi pentru a întâmpina și marca așa cum se cuvine Centenarul Eroului Necunoscut? Răspunsul este întristător de simplu: ce au făcut și la celelalte centenare. ■

General-maior (rtr.) prof. univ. dr. Visarion NEAGOE

„Acesta este tatăl meu!”

Aceste cuvinte, atât de simple și atât de sincere, au intrat în istorie odată cu numele celui care le-a rostit.

Era în ziua de 14 mai 1923, când copilul orfan de război Amilcar C. Săndulescu, elev al Liceului Militar „Dimitrie A. Sturdza”, din Craiova, a intrat în Biserica „Adormirea Maicii Domnului” de la Mărășești. După ce s-a terminat slujba bisericească, copilul, însoțit de ministrul de război, a dat ocol celor zece sicrie aliniate pe două rânduri. Ministrul de război i-a spus să aleagă pe care voiește el.

O mare tăcere s-a făcut în biserică. Copilul orfan s-a dus în fața celor zece sicrie, tremurând de emoție și neștiind pe care să pună mâna. Apoi, deodată, s-a oprit în dreptul celui de-al patrulea, a întins mâna și, cu glasul liniștit, dar plin de emoție, a spus: *Acesta este tatăl meu!*

A îngenuncheat la căpătâiul sicriului necunoscut și s-a rugat: „Doamne, Dumnezeul meu, ai în pază pe toți eroii neamului, ca și pe tatăl meu!”

În cele zece sicrie se aflau osemintele a zece militari români, neidentificați. Grupa jertfei și a gloriei! Osemintele au fost aduse de pe câmpurile unde s-au dat cele mai grele bătălii ale Marelui Război: Mărășești, Mărăști, Grozești (Oituz), Cireșoaia, Azuga, Topraisar, Rasovița, Bălăria, Ciucea, Chișinău. Ultima localitate a fost aleasă, desigur, pentru a reprezenta pământul sfânt al Basarabiei. Prin aceste localități, alese din toate provinciile țării, se dorea simbolizarea României Mari, a României Unite prin jertfa ostașilor săi.

Așa a fost ales Eroul Necunoscut, al cărui mormânt a fost așezat pe locul cel mai înalt din Parcul Carol, în ziua de 17 mai 1923. ■

Dumitru ROMAN

„Aici doarme fericit întru Domnul Ostașul Necunoscut!”

17 mai 1923. Solemnitatea punerii pietrei pe Mormântul Eroului Necunoscut, în prezența familiei regale

La împlinirea unui secol de la ceremonia înhumării rămășițelor pământești ale Ostașului Necunoscut, Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” a lansat un proiect omagial sub genericul „Centenarul Eroului Necunoscut”, recunoscând în ostașul anonim, căzut pe front și ales să-i reprezinte pe ceilalți anonimi, pe Eroul Necunoscut, care și-a dat viața pentru împlinirea idealului național al românilor.

Precizăm că sintagma *Eroul Necunoscut* se referă la *Ostașul Necunoscut* desemnat, ca atare, la 14 mai, și înmormântat cu onoruri naționale la 17 mai 1923.

În ceea ce privește arhitectul care a realizat piatra tombală a monumentului din Parcul Carol, muzeograful Valeria Bălescu atrage atenția asupra faptului că în mediul on-line circulă informații greșite! Autorul pietrei tombale este arhitectul Ion Trojanescu!

Precizare: La realizarea acestor pagini de evocare a Eroului Necunoscut, de un real ajutor ne-au fost doamnele dr. Valeria Bălescu și Carla Duță, de la Muzeul Militar Național „Ferdinand I”, din București, cărora le aducem mulțumirile noastre!

Discursul regelui Ferdinand I

Cu cununi de laur erau întâmpinați în vechime biruitorii sub arcuiri de triumf și tot cu cununi de laur se cinsteau mucenicii credinței mântuitoare.

Cununa de laur ce-ți aduce întâiul rege al României, ție, ostașului fără nume, care întrupezi de acum și până în veac jertfa sutelor de mii de vieți închinată pe altarul Patriei, pentru mărirea și unitatea națională, este și cununa muceniecii, și cununa biruitorului.

Toată suflarea românească, în clipa aceasta, își îndreaptă gândurile patriotice spre tine, simbolul jertfei și al vitejiei. Toți ochii lacrămează, toate inimile bat acum pentru cei iubiți ai lor, cari, singuri sub cerul lui Dumnezeu sau în vijelia luptelor, au închis ochii departe de orice mângâiere. Iar înaintea locașului tău de veci se închină azi cu adâncă recunoștință Țara întreagă, căci, fără nume fiind, ești al neamului întreg!

Dea Domnul ca fiorul acestor momente înălțătoare, cari, în fața ta, ne cuprinde deopotrivă pe cei mici și pe cei mari, să fie un sfânt și poruncitor îndemn la unirea tuturor sufletelor românești în jertfe și iubire, și ca gândul mării și tăriei Țării să le înalțe spre o muncă rodnică și frățască.

Iar generațiile viitoare, binecuvântând jertfele noastre, să le aibă de-a pururea drept pilda virtuților, a uitării de sine în fața binelui obștesc și a jertfei depline pentru mărirea și înălțarea neamului! ■

Regina MARIA Pentru morții noștri!

... În vremea războiului am întrebato odată pe o bătrână cerșetoare ce aş putea să fac pentru ea și mi-a răspuns că singura ei dorință era să-i dăruiesc grâu ca să poată duce o colivă la biserică, în amintirea fiului ei, mort pentru patrie...

Cât de mulți au murit luptând în vremea noastră? A mai bătut oare vreodată pământul atâta sânge? A mai primit oare vreodată în sânul lui atâția morți?

Mormintele de viteji sunt răspândite pe întregul pământ și fiecare țară îngrijește de mormintele ei. Cu pietate și cu smerenie sunt cercetate locurile luptelor și toți se duc cu flori la mormintele vitejilor.

Trebuie să ne unim și noi să îngrijim de mormintele celor care și-au dat viața ca țara și neamul lor să trăiască. Și noi trebuie să înălțăm monumente în amintirea lor și să zidim biserici în care se vor citi rugile pentru odihna sufletului lor. Mulți au murit fără să știe care va fi sfârșitul, dacă am biruit sau am fost învinși. Corpurile lor tinere zac în pământ și niciodată nu le vom mai putea spune că vitejiei lor datorăm biruința și că țara noastră acum este liberă și mare!

Unii au murit când totul părea fără nădejde, când întunericul și înfrângerea erau cea din urmă viziune a lor pe pământ, alții au căzut văzând rațele biruinței răsărind...

Acum sunt morți. Liniștea și pacea îi acoperă, sunt despărțiți de noi cu o graniță pe care n-o putem trece, nu se mai împărtășesc de bucuriile noastre și de grijile noastre.

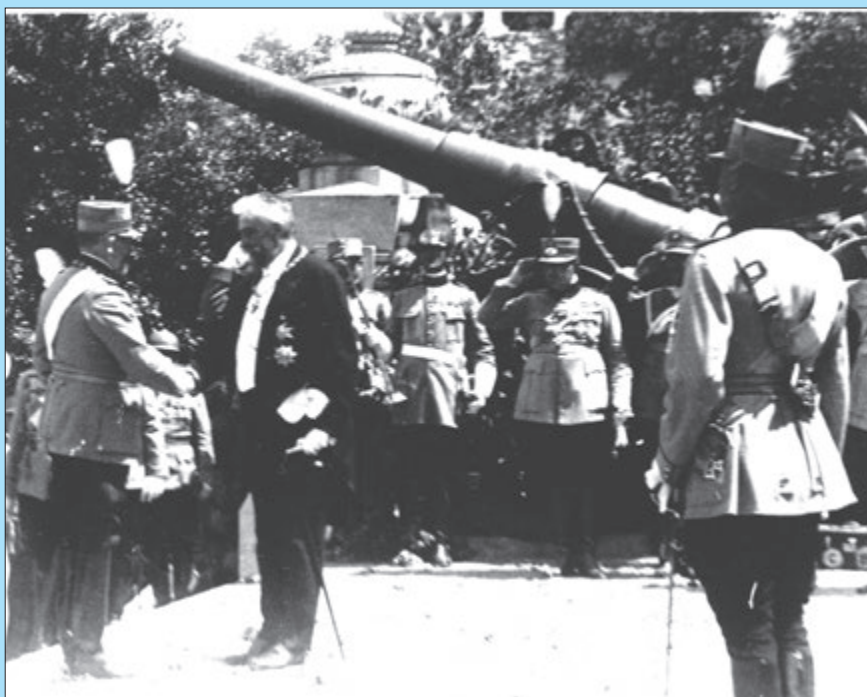
Ei nu mai pot povesti vitejile lor și glasurile lor nu se pot uni cu ale noastre în imnurile înălțate slave! De aceea noi trebuie să povestim faptele lor, să săpăm numele lor sfinte în piatra veșnică, să facem din locurile lor de odihnă grădini cu flori, unde soarele să întârzie cu bucurie și păsările să-și cânte dulcele lor triluri.

În zilele cele mai negre ale războiului, când mulți se îndoiau și nu mai credeau, mă duceam printre mormintele celor viteji și credincioși, mă duceam să stau de vorbă cu ei și le făgăduiam că voi apăra idealul pentru care au murit.

Mormintele lor simple îmi dădeau curaj și putere, spiritele lor păreau că sunt lângă mine și mă sprijină în dipele celor mai greașnice încercări. Fugeam la ei, care zăceau în pământ și așteptau ca să nu ni se întunece nădejdea și ca îndoiala să nu ni se streceare în suflet.

Ei păreau că toți așteaptă ziua cea mare, de aceea mai mult ca niciodată simt datoria mea să vă chem să mă ajutați în această mare operă de iubire, prin care vom dovedi recunoștința noastră pentru aceia care au murit ca idealul nostru să se îndeplinească și să trăiască pentru veșnicie.

Lacrămile văduvelor, mamei, orfanilor vor fi mai puțin amare când vom avea grijă de mormintele vitejilor. ■

Discursul premierului Ion I. C. Brătianu

...Către tine se îndreaptă toată dragostea celor care au plâns, toată mândria celor care n-au desnădăjduit.

În jurul tău se întinde, în largele-i hotare, adevăratul monument al gloriei tale, România Mare, întemeiată pe însușirile de viață și de propășire ale neamului și nepieritoare ca și ele.

De lângă tine, care ești al nimănui și ești al tuturor, mântuire a Unirii și solidarității, răsare mai limpede și mai stăpânitoare conștiința marilor datorii.

În mersul ei ascendent, cu puteri neîncetat sporite, patria își va îndeplini marea ei misiune în viața de frăție și de civilizație a Dunării și a Orientului.

Cu cât mai măreț va rodi munca ei însuflețită, cu atât mai tare va străluci amintirea celor ce i-au îngăduit-o. Iar la zile de cumpănă și de restriște, pilda lor va fi sprijin pentru cei care ar slăbi, izvor de îmbărbătare pentru cei care ar șovăi.

Pe acest deal al Filaretului, câmpie a libertății, unde la 1848 s-au proclamat principiile Renașterii române, și unde 58 de ani mai târziu s-au serbat roadele domniei Regelui Întemeietor – în tine, într-al cărui nume necunoscut se cuprinde întreaga jertfă adusă desăvârșirii unității naționale, urmașii fără sfârșit vor slăvi toată energia creatoare a României, în tine ei vor cinsti pe toți cei care cu cugetul și cu trupul au trudit fără preget și au izbândit în secolara și dramatica epopee a Neamului.

Prin opera ta se încunună virtutea națională de pretutindenii și de totdeauna...■

Prezenți la ceremoniile din Parcul Carol, reprezentanții statelor aliate, însoțiți de atașaii militari și de personalul ambasadelor, au depus coroane de flori. Gestul regelui Ferdinand, care după discurs, a decorat Eroul Necunoscut cu medalia Virtutea Militară de Aur, clasa I, a fost urmat și de misiunile aliate.

Astfel, Eroului Necunoscut i-au fost acordate următoarele distincții:

1. Virtutea Militară a Poloniei, acordată de președintele Poloniei.
2. Croix de Guerre 1914-1918, acordată de Președintele Franței.
3. The Congressional Medal of Honor (Medalia de Onoare a Congresului), acordată de președintele Statelor Unite ale Americii.

4. Crucea de Război cu Frunze, acordată de regele Belgiei

5. Medalia pentru Bravură a Iugoslaviei

6. Crucea de Război a Cehoslovacei
Ordinul Sfântului Mormânt, clasa a V-a.

Omagiul

Virtutea Militară a Poloniei

Croix de Guerre
1914-1918

Generalul Berthelot depune o coroană de flori la Mormântul Eroului Necunoscut

delegațiilor străine

Misiunile aliate la Mormântul Eroului Necunoscut, 26 aprilie 1924

Dragostea Franței

...La Mormântul Eroului Necunoscut, simbol al jertfelor neîntrerupte pentru drepturile și libertatea neamului și a pământului nostru strămoșesc, Franța s-a distins din nou, prin modul cum și-a manifestat admirația pentru eroismul românesc.

Cea dintâi decorație depusă necunoscutului viteaz român a fost Crucea de Război franceză. Era totodată și cea mai de seamă.

Prezidentul Republicii Franceze a trimis telegrafic decretul pentru decorarea Soldatului Român Necunoscut, dând ordin unuia dintre eroii care reprezentau aici Franța să ia crucea de pe pieptul său și s-o pună pe sicriul camaradului său român necunoscut.

Inspirațiune demnă de glorioasa Franță!
(Cultul Eroilor Noștri, nr. 1-2/1923-1924)

*

Un an mai târziu, generalul Henri Berthelot, acest mare prieten al României, avea să se reculegă la Mormântul Eroului Necunoscut și să depună o placă din bronz cu înscrisul: „Eroilor cunoscuți și necunoscuți ai Răsboiului pentru Întregirea Neamului, tuturor aceluia care au luptat și și-au sacrificat viața pentru ca Patria Română să trăiască mai mare și mai liberă.” ■

Misiunea bulgară la Mormântul Eroului Necunoscut, 6 aprilie 1924

Misiunea belgiană la Mormântul eroului Necunoscut

Salutul mulțimii

O mare de oameni s-a revărsat în acea zi de mai pe străzile Bucureștilor, pentru a fi martoră la evenimentului anului 1923.

La ora 11.59, când soborul de preoți a încheiat „Veșnica pomenire” și când cei patru Cavaleri ai Ordinului „Mihai Viteazul” – colonelul Marinescu (infanterie), locotenent-colonelul Corneliu Dragalina (artilerie), maiorul Niculescu (cavalerie) și căpitanul Teodorescu (vânători) – se pregăteau să coboare sicriul în mormânt, un gornist din Regimentul de escortă regală a urcat pe afetul unui tun și a sunat semnalul „Drepti”.

Atunci, clopotele bisericilor din București au început să bată. Și sunetele lor s-au unit cu cele ale clopotelor bisericilor din toată România Mare. Cu mic, cu mare, oriunde s-a aflat, întreaga suflare românească a încremenit pentru două minute, într-un unic și irepetabil moment de reculegere.

A fost o clipă de înălțare sufletească, o clipă astrală, așa spune, care a unit sufletele celor ce-au știut să moară pentru Țară cu sufletele celor în viață, cei rămași să înțeleagă, să respecte și să onoreze cum se cuvine jertfa supremă! ■

Dumitru ROMAN

Onorul Armatei și Binecuvântarea Bisericii

În Marele Război, Biserica Ortodoxă a trimis preoți și călugărițe pe front. Acolo unde era atâta moarte și suferință, era nevoie și de cineva care să-i ajute pe luptători să se apropie de Dumnezeu, singura nădejde într-o lume a disperării.

Când războiul s-a sfârșit, Armata și Biserica au fost instituțiile care și-au dat mâna și au înființat Societatea „Mormintele Eroilor Căzuți în Război”, pe care regina Maria, supranumită mama orfanilor, mama răniților, a luat-o sub patronajul său. Trebuiau adunate osemintele celor morți pe câmpul de onoare – când câmpul de onoare era Țara însăși –, trebuiau așezate în cimitire și mausolee, toate sub lumina crucii, după rânduiala strămoșească.

Au scris pe cruci și monumente numele celor căzuți, pentru ca posteritatea să știe că ei au murit pentru România Mare, țara tuturor românilor.

La Alba Iulia, capitala Unirii, Armata și Biserica au dat forță simbolului legitimității Încoronării Unirii, prin încoronarea celui dintâi rege al României Mari. Au zidit Catedrala Încoronării. Ion I. C. Brătianu a purtat spre biserica Unirii coroana de oțel a Independenței, pe care regele Ferdinand Întregitorul și-a așezat-o pe cap. Generalul Mărdărescu, ministrul de război, a purtat coroana de aur a reginei Maria, în semn de recunoștință pentru ceea ce, această femeie de excepție, făcuse pe front, pentru armată, la Paris și Londra, pentru

tratativele de pace, pentru ceea ce însemna ea pentru români. O englezoaică devenită româncă prin educație și spirit, în rândul marilor Doamne ale voievozilor de odinioară.

Și după Încoronare, Armata și Biserica și-au dat din nou mâna pentru a ridica, la București, capitala României Mari, simbolul eroismului național, Mormântul Ostașului care, odată cu viața, și-a pierdut și numele pe câmpul de onoare.

Ostașul Necunoscut, cel fără nume fiind, era al națiunii întregi, a fost ales din zece ostași necunoscuți, căzuți pe zece câmpuri de luptă, reprezentând toate provinciile istorice românești. Onoarea alegerii Ostașului Necunoscut, din cele zece sicrie, a revenit unui orfan de război, Amilcar Săndulescu, care, în ziua de 14 mai 1923, pe Câmpul istoric de la Mărășești, în Biserica Adormirea Maicii Domnului, a rostit cuvintele: „Acesta este tatăl meu!”

La o sută de ani de atunci, Armata, prin Cultul Eroilor, și Biserica își unesc forțele și sentimentele pentru a-l omagia împreună pe Ostașul Necunoscut.

Lui, Ostașului Necunoscut, îi suntem datori pentru ceea ce suntem astăzi! Dumnezeu să aibă grijă de sufletul lui, chiar dacă, la pomenire, nu mai știm cum să-i strigăm numele!

Grigore BUCIU

Omagiul

Proiectul “Centenarul Eroului Necunoscut”

Generației Centenarului

La 17 mai 2023 se împlinesc o sută de ani de când osemintele Ostașului Necunoscut au fost așezate în mormântul din București, situat în Parcul Carol, în fața fostei clădiri care adăpostea Muzeul Militar Național.

Pentru a marca acest eveniment, Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, prin filiala ei din București, și Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”, cu sprijinul și binecuvântarea Preafericitului Patriarh Daniel, organizează, în perioada 11 martie-14 mai 2023, o serie de manifestări educative prin care omagiază Ostașul Necunoscut, eroul care s-a jertfit pentru țară și unitatea neamului românesc, pierzându-și pe câmpul de luptă și numele odată cu viața. Salutăm participarea la aceste acțiuni a membrilor cercurilor „Cultul Eroilor” din școlile bucureștene, între care se remarcă elevii de la Colegiul Economic „Viilor”, însuflețiți de inimoasa doamnă Lucreția Nechifor. Implicați direct în sărbătorirea Ostașului Necunoscut, elevii au, astfel, posibilitatea să cunoască mai bine istoria și jertfele

înaintașilor, să descopere valoarea și mesajele bogatului nostru patrimoniu național, pe care toți suntem datori să-l protejăm.

Se cuvine să precizăm că Proiectul omagial “Centenarul Eroului Necunoscut” se desfășoară în parteneriat cu: Cercul Militar Național, Muzica Reprezentativă a Armatei, Secția Asistență Religioasă a Armatei, Serviciul Circulație al Municipiului București, Inspectoratul Școlar al Municipiului București, Primăria Sectorului 5, Centrul Cultural „Ștefan Iordache”- Sector 5, Asociația de Reconstituiri

Istorice „Ferdinand I”, Asociația Culturală „La noi, la români”, artiștii Ion Crețeanu, Lorena Oltean, Alexandru Lilea, Gabriel (Gorjanu) Gîlea, Zaharia Romică, artist fotograf, precum și membri și simpatizanți ai Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

De asemenea, la desfășurarea manifestărilor sunt implicați peste o sută de elevi din școlile din capitală, membri ai cercurilor “Cultul Eroilor”, și anume: Colegiul Economic „Viilor”, Liceul Teoretic „Dimitrie Bolintineanu”, Colegiul Tehnic Mecanic „Grivița”, Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară „Dumitru Moțoc”, Școala Gimnazială „Avram Iancu”, Liceul Pedagogic Ortodox „Anastasia Popescu”, Colegiul Național de Artă „Dinu Lipatti”, Centrul de Cateheză „Sfânta Parascheva” al Parohiei „Apărătorii Patriei I” și Colegiul Național Militar „Tudor Vladimirescu”, Craiova.

Întrucât spațiul nu ne permite să prezentăm pe larg desfășurarea acestor acțiuni, am socotit că este bine să enumerăm momentele principale ale proiectului, unele aflate în pregătire, care readuc în atenția societății românești simbolul eroismului și jertfei anonime, întruchipat în acest monument, unic în felul său, Mormântul Eroului Necunoscut.

11 martie
Prima manifestare din cadrul proiectului a avut

ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ CULTUL EROILOR „REGINA MARIA”

MUZEUL MILITAR NAȚIONAL „REGELE FERDINAND I”

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

CENTENARUL EROULUI NECUNOSCUT

1923 - 2023
Proiect cultural și istoric,
februarie - mai 2023

11 MARTIE 2023, ORELE 11.00-12.30
SALA DE SPECTACOLE „EUSEBIU ȘTEFĂNESCU” A CERCULUI MILITAR NAȚIONAL

- 11.00-12.00**
Vizionarea filmului documentar “Mormântul Eroului Necunoscut”, producție TRINITAS TV, 2022.
Prezintă dr. Valeria Bălescu, Răzvan-Mihai Cîpici și Ciprian Olteci.
- 12.00-12.10**
Prezentarea proiectului: antologia elevilor dedicată Eroului Necunoscut (poezii, proză, eseuri, scrieri, desene, pictură, grafică). Prezintă Lucreția Nechifor, vicepreședinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor “Regina Maria”, filiala Municipiului București și Carmen Școltan, membru.
- 12.10-12.30**
Recital DOINA LAVRIC-PARGHEL, interpretă de muzică tradițională românească.

Cercurile “Cultul Eroilor”

- Colegiul Economic “Viilor”;
- Liceul Teoretic “Dimitrie Bolintineanu”;
- Colegiul Tehnic Mecanic “Grivița”;
- Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară “Dumitru Moțoc”;
- Școala Gimnazială “Avram Iancu”;
- Liceul Pedagogic Ortodox “Anastasia Popescu”;
- Centrul de Cateheză “Sfânta Parascheva” al Parohiei “Apărătorii Patriei I”;
- Colegiul Național Militar “Tudor Vladimirescu”- Craiova.

Colaboratorii proiectului:

- Oficiul Național pentru Cultul Eroilor;
- Secția Asistență Religioasă în Armată;
- Muzică Reprezentativă a M.Ap.N.;
- Serviciul Circulație al Municipiului București;
- Inspectoratul Școlar al Municipiului București;
- Centrul Cultural “Ștefan Iordache”;
- Colegiul Național de Artă “Dinu Lipatti”;
- Col.(r.) Marius CRUCIANU, dirijor.

Artiști:

- DOINA LAVRIC PARGHEL, artistă muzică tradițională românească;
- LORENA OLTEAN, artistă muzică tradițională românească;
- NICOLAI MAXIM, Școala Filarmonică “George Enescu”;
- ION CREȚEANU, interpret de folclor;
- GABRIEL (GORJANU) GÎLEA, interpret de folclor;
- ALEXANDRU LILEA, interpret de folclor.

Presă, Media:

- Redacția actualității TVR;
- Radio România Actualități;
- Revista România Eroilor;
- Revista Bucureștii Eroici;
- Ziarul Observatorul Militar;
- Ziarul “Lumina”;
- Agencia de Știri a Patriarhiei Bisericii;
- Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România;
- Trinitas TV;
- Boza Zah (Zaharia Romică), artist fotograf.

NEAMUL ESTE ETERN PRIN CULTUL EROILOR! (NICOLAE IORGA)

loc la Cercul Militar Național, Sala de spectacole „Eusebiu Ștefănescu”, unde a fost prezentat documentarul „Mormântul Eroului Necunoscut”, un film în regia lui Răzvan-Mihai Clipici, director al Componentei Cultură din cadrul Sectorului Cultură, Pictură și Restaurare al Administrației Patriarhale, realizat în colaborare cu Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”.

A urmat prezentarea proiectului „Antologia Centenarul Eroului Necunoscut”, prin care elevii au fost invitați să participe cu creații proprii – poezie, proză, eseu, desene, pictură, grafică, colaj – având ca tematică evocarea Eroului Necunoscut. Cele mai reușite lucrări vor fi cuprinse într-un volum care va fi lansat în ziua de 13 mai 2023 la Palatul Patriarhal. Vernisarea lucrărilor din secțiunea plastică va avea loc pe 6 mai 2023, la Biserica Apărătorii Patriei I.

Programul a continuat cu un recital de muzică tradițională românească susținut de Doina Lavric Parghel. Moderatorul manifestării: col. (rtr.) Petru Gurău, președintele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, filiala Municipiului București.

24 martie

A doua manifestare s-a desfășurat la Colegiul Economic „Viilor”, unde au fost vizionate filmele documentare: „30 de ani de la reînființarea Asociației Naționale Cultul Eroilor Regina Maria”, în regia lui Octavian Brânzei, și „Mănăstirea Mihai Vodă”.

Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” este, la

acest moment aniversar, cea mai puternică organizație neguvernamentală din țară, cu statut de utilitate publică, cu filiale în toate județele și mai ales cu inițiative și acțiuni educative de răsunet, toate având menirea de a ține aprinsă flacăra Recunoștinței față de cei care s-au jertfit pentru neamul românesc.

Mănăstirea Mihai Vodă, ctitorie a domnitorului Mihai Viteazul, în anul 1594, are o valoare deosebită din punct de vedere arhitectural, fiind zidită de meșterii celei de-a doua jumătăți a veacului al XVI-lea, asemenea bisericilor din piatră ale mănăstirilor „Dealul” de la Târgoviște și „Curtea de Argeș”. După cum se știe, Mănăstirea a adăpostit în zilele de 16 și 17 mai 1923 sicriul cu osemintele „Ostașului Necunoscut”.

Invitați la eveniment: Evelyne Maria Croitoru, scriitor; Ecaterina Mihai, artist plastic; prof. univ. Niculai Maxim, flautist la Filarmonica „George Enescu” București; col. (r.) Marius Crucianu, dirijor; plt. adj. (rtr) Anton Gurău, Scoipan Carmen, bibliotecar; Lavinia Stoica, profesor documentarist, Roza Zah (Romică Zaharia), artist fotograf; membri ai Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, Filiala Municipiului București; Diana Gheorghiu, profesor de istorie la Liceul Pedagogic Ortodox „Anastasia Popescu”; Diana Oprea, profesor de limba și literatura română la Colegiul Tehnic Mecanic „Grivița” și Alexandra Filimon, profesor de limba și literatura română la Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară „Dumitru Moțoc”.

Au participat elevii cercurilor

Valeria Bălescu

Răzvan
Mihai
Clipici

Aspecte de la
manifestările din 11
și 24 martie – Cercul
Militar Național și
Colegiul economic
„Viilor”

Petru Gurău și
Lucreția Nechifor

„Cultul Eroilor” din: Colegiul Economic „Viilor”, Liceul Teoretic „Dimitrie Bolintineanu”, Colegiul Tehnic Mecanic „Grivița”, Colegiul Tehnic de Industrie Alimentară „Dumitru Moțoc”, Liceul Pedagogic Ortodox „Anastasia Popescu” și Centrul de Cateheză „Sfânta Parascheva” al Parohiei „Apărătorii Patriei I”.

28 aprilie

A treia manifestare cuprinde: vizionarea filmului „Bradule, dragule”, o peliculă de excepție în viziunea artistei Floarea Calotă, un imn închinat jertfei ostașului român; prezentarea Asociației Culturale „La noi, la români”; recitalul muzical susținut de elevii Colegiului Național de Artă „Dinu Lipatti”.

6 mai

A patra manifestare se desfășoară la Biserica Apărătorii Patriei I. Sfințirea Troiței închinată eroilor români; vernisarea expoziției cu grafică și desene ale elevilor bucureșteni.

13 mai

A cincea manifestare are loc la Palatul Patriarhal, sala Europa Christiana și cuprinde: recitalul Corului Psaltic TRONOS; vernisajul expoziției documentare „Ostașul Necunoscut, simbol al eroismului Național”; lansarea antologiei Centenarul Eroului Necunoscut”; vizitarea Palatului Patriarhal.

14 mai

A șasea manifestare, care reunește toate forțele implicate în acest proiect și se derulează pe parcursul a mai bine de șase ore, cuprinde: Dezvelirea

plăcii comemorative la Biserica „Mihai Vodă”, apoi deplasarea la Mormântul Eroului Necunoscut. Pe traseul dintre Biserica Mihai Vodă și Parcul Carol, elevii bucureșteni, îmbrăcați în cosume naționale, vor purta un drapel lung de 35m, un banner, steagul Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, jerbe și buchete de flori. Lor li se vor alătura Muzica Reprezentativă a Armatei, Secția Asistență Religioasă a Armatei, Asociația de Reconstituiri Istorice „Ferdinand I”, elevi ai Colegiului Național Militar „Tudor Vladimirescu”, din Craiova.

Manifestarea este salutată de generalul maior (rtr.) prof. univ. dr. Visarion Neagoe, președintele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”. Urmează slujba de pomenire a eroilor, discursul colonelului Radu Ritti, directorul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”, și al dr. Valeria Bălescu, muzeograf. Elevii cercurilor „Cultul Eroilor” vor intona Imnul Eroilor, apoi va urma ceremonia de depunere de flori și candelă, în acordurile Imnului Eroilor, interpretat de Muzica Reprezentativă a Armatei. Moment artistic-evocator susținut de membri ai Cercurilor „Cultul Eroilor” și de Colegiul Național de Artă „Dinu Lipatti”, de artistul popular Ion Crețeanu. După vizitarea Mausoleului Eroilor Neamului din parcul Carol, participanții se deplasează la Colegiul Economic „Viilor”, pentru a participa la Parastasul Eroului Necunoscut, oferit de organizatori cu sprijinul unor sponsori. ■

Grigore BUCIU

Cei de ieri, și cei de azi!...

La sărbătorirea Centenarului Eroului Necunoscut, se cuvine să ne oprim o clipă și, cum spuneau odată latinii, să dăm Cezarului ce-i al Cezarului. Din toată ceremonia de acum un veac, atât de încărcată de simboluri, se desprinde un mesaj esențial, și anume că Eroul Necunoscut rămâne, trebuie să rămână, simbolul tuturor acelor care s-au jertfit pentru Țară. Recunoștința pentru jertfa lor trebuie să fie vie în amintirea generațiilor viitoare.

Și se cuvine să mai spunem un adevăr: instituția care a organizat întreaga procesiune de desemnare și înhumare a Ostașului Necunoscut a fost Societatea „Mormintele Eroilor Căzuți în Război”. Desigur, de una singură, această organizație, care abia împlinise cinci ani de la înființare, n-ar fi putut să facă mare lucru. Și atunci, ca și astăzi, Cultul Eroilor s-a bucurat de sprijinul direct al Armatei și Bisericii, instituțiile de la care au pornit îndemnul și exemplul pentru manifestarea Recunoștinței naționale față de cei jertfiți pentru România Întregită.

La 17 mai 1923, Societatea „Mormintele Eroilor Căzuți în Război” se prezenta ca o puternică forță instituțională și morală.

Având temeiul legal oferit prin legea din 12 septembrie 1919, prin care a fost recunoscută ca „persoană morală”, precum și prin cea din august 1920, prin care i se încredința misiunea de cinstire a memoriei eroilor căzuți în Marele Război, această organizație a reușit să desfășoare o vastă acțiune, care avea să se concretizeze în timp – până la desființarea sa, în 1948 – în amenajarea a 110 cimitire de onoare, în ridicarea a 14 mausolee, precum și în identificarea a peste o jumătate de milion de morminte de război.

Acești „oameni de la Cultul Eroilor”, cum îmi place să-i numesc, puțini la număr, dar inimoși și dăruți cu toată ființa lor unei nobile misiuni, au reușit în doar un sfert de veac – adică în toată perioada interbelică – să facă adevărate minuni. Și au avut succes, pentru că s-au bucurat aproape pretutindeni de sprijinul oficialităților centrale și locale. Iar acolo unde nu au avut acest sprijin sau au fost ignorați, au aplicat legea!

Evocând acele vremuri, nu poți să nu te întrebi

cum stau lucrurile astăzi, cât preț mai pun românii pe simbolurile naționale, pe jertfele străbunilor și bunicilor lor? Câți mai cred în națiunea română? Câți mai pun o floare și câți mai aprind o lumânare pe Mormântul Ostașului Necunoscut?

Ca să reușim să marcăm, cât de cât, acest unic și irepetabil Centenar al Eroului Necunoscut, noi, cei de azi, de la Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, am bătut la ușile multor instituții ale statului român. Și, de cele mai multe ori, ușile au rămas închise...

Semn că în spatele lor stau altfel de oameni... Oameni care nu mai au nimic din spiritul și măreția Generației făuritorilor României Mari. ■

oamenilor de la „Cultul Eroilor”

Imagine cu delegația Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” la ceremonia de depunere de coroane de flori la Mormântul Eroului Necunoscut, la 25 octombrie 2013, Ziua Armatei Române. De la stânga la dreapta – Nicolae Sanda, generalii Radu Șerban Dan, Visarion Neagoe, Petre Stoica și comandor (r) Dorin Ionescu.

În acele vremuri, organizațiile neguvernamentale, cu statut de utilitate publică, între care se numără și Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, aveau dreptul să depună coroane de flori în cadru oficial.

Astăzi, în numele democrației noastre originale și eșuate, acest drept îl au doar politicienii!?...

Printr-o hotărâre aberantă, criticată de toată lumea, membrilor Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, organizație alcătuită exclusiv din voluntari, cei mai mulți dintre ei oameni în vârstă, dăruiți cu sufletul și cu mintea slăvirii jertfei supreme a românilor, li s-au luat **onoarea** și **dreptul** de a depune o coroană de flori în cadrul ceremoniilor oficiale de la Mormântul Eroului Necunoscut.

Oare *Onoarea* și *Patria* nu mai sunt ale tuturor românilor? ■

Dumitru ROMAN

Harta URSS
cu lagărele NKVD

Colonel (rtr.) dr. Ilie SCHIPOR

Pierderile umane înregistrate de România în anii celui de-al Doilea Război Mondial (22 iunie 1941-12 mai 1945) sunt evaluate, în istoriografia internațională, la „cca. 500.000 de oameni” (v. *The Oxford Companion to World War II*, Oxford University Press, New York, 1995, p. 290.), în timp ce studiile autohtone le stabilesc la 794.562 de oameni (Dinu C. Giurescu, *România în Al Doilea Război Mondial (1939-1945)*, p. 107) sau la „930.171 oameni, din care 92.620 morți, 367.966 dispăruți, 135.620 dezarmați după 23 august 1944 și 333.966 răniți” (v. Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata română în Al II-lea Război Mondial, 1941-1945*, Dicționar Enciclopedic, București, 1999, p. 320).

Diminuarea pierderilor umane românești, mai ales în Campania din Est, nu ar fi, poate, cea mai gravă eroare istoriografică, întrucât cunoașterea temei presupune studierea sistematică a documentelor aflate în arhivele ruse, un demers greu de îndeplinit datorită – printre altele – secretomaniei tradiționale sovietice. Mai dureros mi se pare faptul că, aproape fără excepție, prizonierii români luați de către trupele sovietice sunt prezentați – în enciclopedii, monografii, tratate, lucrări, studii, articole, comunicări și alte abordări științifice – drept dispăruți. Este știut că, în practica redactării documentelor operative în timp de campanie, sunt considerați dispăruți doar militarii care dezertează, trecând intenționat și de bună voie la inamic.

Am avut șansa să studiez, timp de un deceniu (2009-2019), aproape 4.800 de dosare din Arhiva de Stat Militară Rusă (RGVA), între care toate cele 2.186 de dosare ale Opisului 05e din Fondul 1P, care grupează tot atâtea *Cărți ale cimitirelor*, în care sunt incluse listele nominale și multe alte documente referitoare la prizonierii și internații/deportații civili străini decedați în fosta URSS.

Am valorificat, până în prezent, doar parțial imensa bază de date constituită din studiul acestui fond valoros păstrat la GARF, operațiune concretizată în adnotări sistematizate consemnate manuscris în 54 de caiete studențești și finalizată cu publicarea *Listei nominale a 20.718 prizonieri de război (militari) și "internați" (civili deportați) români, decedați între 1941 și 1956 în lagărele NKVD-MVD și înhumații pe teritoriul actual al Federației Ruse*, document care poate fi accesat pe site-ul Ambasadei României la Moscova https://moscova.mae.ro/sites/moscova.mae.ro/files/lista_20718_cor.pdf, respectiv pe cel al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”: www.cultuleroilor.ro.

Apoi, în fosta Arhivă a Kominternului (RGASPI), am studiat întregul fond de documente referitoare la operațiunea de „educare antifascistă” a prizonierilor și constituirea celor două divizii de voluntari români, iar în Arhiva de Stat a Federației Ruse am identificat hotărârile politico-militare privind tratamentul aplicat prizonierilor străini, inclusiv anchetarea, exploatarea

informativă, condamnarea, reabilitarea și repatrierea unora dintre aceștia.

În Arhiva Centrală a Serviciului Federal de Securitate al Federației Ruse (ȚA FSB RF) și în fondurile altor entități arhivistice ruse am studiat dosarele pe baza cărora au fost arestați, incriminați și – de la caz la caz – judecați și condamnați, de către tribunalele speciale sovietice, militari ajunși în captivitatea NKVD sau înalți demnitari români (inclusiv „*loturile*” Antonescu și Andreas Schmidt) arestați de către structurile SMERȘ (*Moarte Spionilor*).

Nu în ultimul rând, am intrat în posesia multor documente privind constituirea – încă din timpul războiului și în primii ani postbelici – a rețelei de informatori autohtoni pe teritoriul României, respectiv a plasării în ierarhiile statale a unor militari și civili instruiți în școlile antifasciste ori la „cursurile speciale” ale NKVD și Kominternului.

Multe dintre documentele redactate de către comandamentele operative ale Armatei Roșii contrazic studiile istoriografice românești sau cel puțin deschid o nouă perspectivă privind înțelegerea relațiilor româno-sovietice după consumarea actului de la 23 august 1944. Dintre acestea, mi se pare edificator faptul că, în timp ce în toate abordările științifice românești de specialitate sunt invocați șase generali români ajunși în captivitatea sovietică (Mihail Lascăr, Nicolae Mazarini, Traian Stănescu, Savu Nedelea, Romulus Dimitriu și Constantin Brătescu), în arhivele moscovite

se păstrează dosarele de prizonieri (capturați/arestați în ultima decadă a lui august 1944) ale altor 12 generali (Radu Gherghe, Gheorghe Cosma, Alexandru Saidac, Mihail Voicu, Mircea Dimitriu, Ștefan Opriș, Romulus Stănescu, Damian Rașcu, A. Dumitrescu, Ioan Spirea, G. Boruin și Teodorescu).

În acest context, am constatat că – în rapoartele operative și situațiile centralizatoare, întocmite în timpul și după încheierea războiului, semnate de L.P. Beria, comisar al poporului pentru Afacerile Interne și adresate generalisimului I. V. Stalin sau lui Viaceslav M. Molotov, comisar al poporului pentru Afacerile Externe – sunt înregistrați 3.899.397 de prizonieri provenind din 65 de state ori entități naționale, între care 181.967 aparțineau Armatei României (adică 4,67% din străinii deținuți în lagărele NKVD) – Anexa 1.

De remarcat că peste 14.000 de prizonieri au fost înregistrați ca moldoveni deși aceștia proveneau din Armata României, iar rapoartele înaintate conducerii supreme de la Kremlin reflectau doar situația prizonierilor ajunși și înregistrați în cele peste 425 de lagăre NKVD, care au funcționat pe teritoriul URSS între 01.10.1939 și 30.04.1956.

Prizonierii capturați de către trupele sovietice erau luați în evidențele nominale și centralizatoare abia la ajungerea în lagărele NKVD din adâncimea frontului. Adeseori, în cele câteva săptămâni, dacă nu chiar luni, dintre căderea în captivitate și ajungerea în lagărele din

Ucraina, Ural, Caucaz sau Siberia, numărul fiecărui nou lot de prizonieri europeni se diminuează până la înjumătățire. Abia după „înmatricularea” în lagărele NKVD de interior, prizonierii supraviețuitori deveneau entități statistice pe care noi, românii, le descoperim în arhivele sovietice după mai bine de șapte decenii de la încheierea războiului.

La 20 ianuarie 1945 (dată la care procesul capturării militarilor români, inclusiv a celor dezarmați după 23 august 1944, se încheiase) în lagărele și spitalele speciale ale NKVD erau deținuți 149.779 de prizonieri români¹ (6 generali, 4.355 de ofițeri, 145.418 de subofițeri și trupă), alți 9.717 au fost încadrați în Divizia „Tudor Vladimirescu”, iar aproape 32.000 erau înregistrați ca decedați (ceea

generalul-locotenent I. A. Petrov, adjunctul șefului Direcției Generale pentru Prizonieri și Internați (GUPVI) din NKVD, a semnat o *Informare privind numărul prizonierilor capturați de trupele Armatei Roșii în timpul războiului cu Germania din 1941-1945 și cu Japonia din 1945 – situația la 2 noiembrie 1945*², în care se consemnează că de la Armata Germaniei au fost capturați 2.293.269 prizonieri, de la cea a Ungariei 541.530, de la cea a României 236.420 prizonieri, de la cea italiană 47.393 prizonieri și 2.332 de la cea a Finlandei.

Așadar, o primă constatare documentată arhivistic este aceea că – de la începutul campaniei din Est și până la semnarea armistițiului din 12 septembrie 1944 – Armata

un sfert de milion de militari români făcuți prizonieri de unitățile sovietice din primul eșalon au ajuns în lagărele din adâncimea URSS și au fost predați – cu documente sumative (procese verbale și, foarte rar, liste nominale redactate simplist) – trupelor Comisariatului Poporului pentru Afacerile Interne (NKVD), care gestionau lagărele pentru prizonierii de război străini.

În niciun caz, cei cca. 45.000 de militari români luați prizonieri care nu au ajuns în lagărele NKVD (236.420 capturați de către Armata Roșie – 191.496 înregistrați în lagărele sovietice = 44.924) nu pot fi categorisiți drept „dispăruți”, întrucât aceștia au decedat pe timpul captivității sovietice, având – în conformitate cu art. 2 din Convenția privitoare la tratamentul prizonierilor de război din 27 iulie 1929 – statutul „de prizonieri de război aflați în stăpânirea puterii inamice”.

Pe de altă parte, rata mortalității în rândul românilor ajunși în lagărele NKVD de adâncime a fost una dintre cele mai ridicate (28%), aceasta fiind dublă față de ponderea deceselor în totalul celor aproape 4,0 milioane de prizonieri deținuți de către URSS. Doar în rândul prizonierilor italieni, evrei și al celor de naționalitate necunoscută s-au înregistrat indici superiori de mortalitate pe timpul prizonieratului – Anexa nr. 2.

Peste 20.000 de prizonieri români au fost încorporați – într-un context ce se cere încă studiat – în diviziile de voluntari „Tudor Vladimirescu” (1943-1944) și „Horia, Cloșca și Crișan”

Memorialul multinational de la Kameșkovo, amenajat după destrămarea URSS. În dreapta, monumentul IN MEMORIAM ridicat, în 2008, de Oficiul Național pentru Cultul Eroilor.

ce conduce la concluzia că, până la începutul anului 1945, au căzut în prizonierat cel puțin 191.496 de militari români).

Și totuși, acesta nu este numărul maxim de militari români căzuți între 22 iunie 1941 și august 1944 în prizonieratul sovietic.

La șase luni de la încheierea celui de al Doilea Război Mondial,

Roșie (parte componentă a Comisariatului Poporului pentru Apărare) a capturat (pe front și în operațiunea de „dezarmare a Armatei României” din ultima săptămână a lui august 1944 și prima decadă din septembrie 1944) 236.420 de militari români (generali, ofițeri, subofițeri, gradați și soldați).

Doar 191.496 din cei aproape

Prim-plan cu monumentul de la Kameșkovo ridicat în memoria prizonierilor de război români morți în lagăr

(1945). Acest fenomen s-a mai înregistrat – cu o amploare diferită de la caz la caz – și în alte armate. Din cei 56.665 de prizonieri încadrați în formațiunile naționale, românii, ungurii și cehoslovacii au totalizat peste 90% din cazurile contabilizate de autoritățile sovietice. Românii au fost – alături de cehoslovaci, iugoslavi, polonezi și evrei – printre primii încadrați (încă în 1943) în formațiunile naționale. Cel mai ridicat procent de înrolare a prizonierilor în unități de voluntari l-au avut bulgarii (21,36%), după care au urmat ucrainenii (17,84%), evreii (12,05%), iugoslavii (11,48%), cehoslovacii (11,28%), românii (11,20%) și ungurii (4,13%) – Anexa nr. 3.

Conform documentelor de arhivă desecretizate începând cu anii '90 ai secolului trecut în Federația Rusă, dar și al lucrărilor de specialitate publicate la Moscova și Volgograd după anul 2000, numărul maxim al prizonierilor români decedați după luarea în evidența lagărelor NKVD ar fi fost de aproximativ

56.000 (50.959 de români, 3.553 de moldoveni, circa 1.100 de bucovineni, bulgari, turci, țigani etc.)³.

Cu toate acestea, după consultarea tuturor listelor nominale din cele aproape 2.200 de dosare ale cimitirelor existente pe teritoriul URSS⁴, nu am reușit să identific decât 42.550 de prizonieri români decedați în captivitatea sovietică. Și aceasta întrucât mai bine de 1/3 din lagărele care au funcționat (mai ales în 1942 și 1943) pe teritoriul

URSS nu au ținut evidența nominală a decedaților ori arhivele constituite au dispărut sau au fost distruse înainte de predarea lor la GUPVI NKVD.

În fapt, numărul real al militarilor români decedați după capturarea lor de către trupele sovietice depășește 110.000 de ofițeri, subofițeri și trupă (56.000 înregistrați ca morți în lagărele și spitalele speciale ale NKVD, plus cei 44.924 dispăruți între momentele preluării lor de către Armata Roșie și predării către structurile primitoare ale lagărelor de prizonieri din adâncime).

Evoluția în timp a numărului românilor căzuți în prizonierat și ponderea lor în totalul militarilor străini ajunși în captivitatea sovietică reflectă fidel și firesc situația operativă de pe front, respectiv locul și particularitățile trupelor române în dispozitivul forțelor coaliției conduse de Germania.

La începutul Bătăliei de la Stalingrad (23 august 1942 - 2 februarie 1943), în lagărele NKVD erau înregistrați 11.675 de prizonieri străini (din care

Tuma, Federația Rusă. Crucea ridicată de ONCE în memoria prizonierilor de război români

6.754 de germani, 2.688 de români, 65 de unguri, 92 de italieni). În următoarele cinci luni, numărul total al prizonierilor capturați de sovietici a crescut de 4 ori (ajungând la 45.956), cu precizarea că în cazul nemților creșterea a fost nesemnificativă, în timp ce numărul românilor înregistrați în lagărele NKVD a crescut de 11 ori (de la 2.653 la 29.814), situație cauzată de ruperea sectorului românesc cu una la trei săptămâni înainte de spargerea dispozitivului celorlalte trupe aliate.

Între 19 noiembrie 1942 și 3 februarie 1943 (perioadă denumită în documentele emise de către GUPVI, lichidarea grupărilor militare inamice de la Stalingrad”) în lagărele NKVD au ajuns alți 151.246 de militari străini, respectiv 60% din totalul prizonierilor de război capturați de Armata Roșie între 22 iunie 1941 și 1 martie 1944 (Monografia *Prizonieri*, Doc. nr. 129).

O altă creștere semnificativă a numărului prizonierilor români existenți faptic în lagărele NKVD din interiorul URSS s-a produs după momentul 23 august 1944, respectiv „dezarmarea” de către Armata Roșie a celor peste 135.000 de militari români capturați în jumătatea de est a țării. Dacă la 1 august 1944 în lagărele NKVD se aflau 40.497 de militari români, numărul acestora a crescut în lunile următoare astfel: 1 septembrie – 112.125; 1 octombrie – 154.232 și 1 decembrie – 155.320.

De precizat că la efectivele enumerate mai sus se adăugau prizonierii decedați anterior, încorporații în Divizia *Tudor Vladimirescu*, evadații nereținuți, detașații la structurile *SMERȘ* sau alte organe politice ori de informații, cei aflați în deplasare de la locul capturării de către Armata Roșie către lagărele NKVD de interior etc.

Pentru înțelegerea contextului

care a favorizat imensele pierderi umane produse în rândul militarilor români căzuți în prizonierat, voi reproduce fragmente din câteva documente identificate în arhivele ruse.

Conform raportului din 11 septembrie 1943 al comandantului Lagărului NKVD nr. 188 de la Rada, Regiunea Tambov – referitor la stadiul identificării celor 10.639 de prizonieri străini decedați între 1 decembrie 1942 și 1 septembrie 1943, după ajungerea în acest lagăr – doar pentru 173 s-au întocmit documente complete de evidență (cartotecă individuală tip Formularul nr. 2), alți 8.942 de prizonieri decedați au fost trecuți pe liste simplificate (Formularul nr. 8, redactat de Serviciul Sanitar), în timp ce 1.524 de militari străini (cca 15 % dintre cei morți în lagăr) nu au putut fi identificați individual, întrucât „stabilirea datelor personale pentru aceștia este imposibilă”. De asemenea, documentul mai precizează că „În urma efectuării unui control riguros, s-a stabilit că numărul real al prizonierilor de război decedați pe drum, către Lagărul nr.188, este de 3.807 persoane. Dintre aceștia, există date personale doar pentru 68 de persoane; pentru ceilalți, datele personale nu pot fi reconstituite din cauză că trenurile cu loturile de prizonieri au sosit fără liste de etapă” (Monografia *Prizonieri...*, doc. nr. 104).

Alte documente prezintă contextul diminuării dramatice a efectivelor de prizonieri trimise spre lagărele de interior, ilustrative în acest sens fiind

Volumul „*Prizonieri de război români în Uniunea Sovietică. Documente, 1941-1956*” (autori: Laurențiu Constantiniu, Ilie Schipor, Vitalie Văratice, Vladimir Ivanovici Korotaev și Vladimir Nicolaevici Kuzelenkov, Editura Monitorul Oficial, București, 2013) reprezintă – în opinia specialiștilor – o contribuție valoroasă la clarificarea multor aspecte necunoscute privind destinul tragic al militarilor români ajunși în captivitatea sovietică. Având un profund caracter monografic (269 de documente), lucrarea se adresează preponderent istoricilor militari și poate fi studiată, online, pe site-ul Ambasadei României de la Moscova (https://moscova.mae.ro/sites/moscova.mae.ro/files/prizonierii_romani_urss_1941-1956.pdf), dar și al Institutului Diplomatic Român (https://www.idr.ro/publicatii/PRIZONIERII_ROMANI_URSS_1941-1956.pdf).

cele privind destinul tragic al românilor direcționați către Lagărul NKVD nr. 165 de la Taliți, Regiunea Ivanovo: „Din numărul total de 5.899 de prizonieri de război, trimiși cu trei eșaloane, în timpul deplasării spre Lagărul nr. 165 au murit, în total, 1.021 de persoane. Pe lângă aceștia, în lagăr au mai fost predate încă 140 de cadavre, ceea ce reprezintă 19,7% din numărul total al celor transportați sub escortă [...] Chiar din primele ore ale șederii în lagăr au murit 139 de persoane, din care: din primul eșalon – 29 de persoane; din al doilea eșalon – 105 persoane; din al treilea eșalon – 5 persoane; total – 139 de persoane. În perioada următoare, mortalitatea a continuat să fie deosebit de ridicată. În total, până la 1 ianuarie 1943, au murit 180 de persoane. De la 1 ianuarie până la 20 ianuarie – 911 persoane. Total – 1.091 de persoane”⁵.

Alarmată de mortalitatea ridicată înregistrată în acest lagăr, conducerea NKVD a trimis o comisie de anchetă care a constatat că „majoritatea prizonierilor de război primiți erau epuizați și slăbiți fizic. Vagoanele eșalonului au fost predate murdare, după ce în acestea fusese efectuat un transport de cai; acestea nu erau deloc dotate cu WC-uri și cu găleți. Pe timpul deplasării, prizonierilor de război li se distribuia hrană rece (pâine, pește, scrumbii și zahăr). Având în vedere lipsa găleților, aceștia erau aprovizionați cu apă de băut în mod neregulat”, apoi „lagărul nu a fost pregătit pentru deținerea prizonierilor de război pe timp de iarnă. Ferestrele

O imagine difuzată de propaganda sovietică, în 1941, dintr-un lagăr de prizonieri NKVD

din toate barăcile au o singură ramă cu sticlă, geamurile nu au fost chituite, ușile și sobele nu au fost reparate peste tot. Prin ferestre și prin uși aerul rece, de afară, pătrunde liber. Jumătate dintre barăci nu sunt dotate cu paturi comune din lemn (prijuri). Prizonierii de război dorm pe podele. Pe teritoriul lagărului nu există nici măcar 1 m³ de lemne pentru foc. Barăcile sunt încălzite, în principal, cu crengi verzi, aduse zilnic din pădure, de la o distanță de aproximativ 3 kilometri, de către prizonierii de război”⁶.

Ca urmare, mortalitatea pe timpul transportului spre lagăr a depășit 25% din efectivul primit de la delegații Armatei Roșii.

Potrivit aceluiași document, „din cele 5.840 de persoane primite în lagăr, în perioada 23 decembrie [19]42 până la 21 ianuarie [19]43, au decedat 1.294 de prizonieri de război, adică 22% din efectiv”, ceea ce a ridicat totalul deceselor la 3.553 de prizonieri (respectiv 40,56 % din cei 8.759 capturați în urma încercuirii trupelor din fața Stalingradului).

Prizonieri de război români, în anul 1944, în Lagărul nr. 165

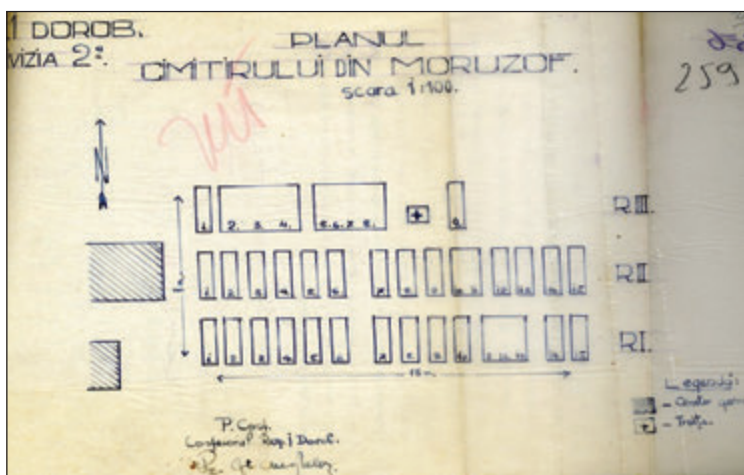
Data sosirii eșaloanelor în L. 165 NKVD	Numărul prizonierilor trimiși spre lagăr	Numărul prizonierilor primiți în lagăr	Prizonieri decedați pe timpul deplasării	Mortalitate (%)	Observații
22 decembrie 1942	2.856	2.480	376	13,17	660 prizonieri au fost predați Spitalului NKAp la stația Kameșkovo
1 ianuarie 1943	2.500	1.911	589	23,56	
11 ianuarie 1943	543	228	315	58,01	
20 ianuarie 1943	2.860	1.221	979	34,23	
TOTAL	8.759	5.840	2.259	25,79	

Din totalul celor 196.258 de prizonieri ajunși în lagărele NKVD, până la 1 ianuarie 1949 au fost repatriați în România 106.415 foști militari români, 20.381 au fost încadrați în cele două divizii române de voluntari, 7.148 (dintre care 6.775 de moldoveni și 38 de basarabeni) au fost trimiși în lagărele din sistemul *Gulag*, 3.832 (dintre care 2 basarabeni și 3.664 de moldoveni) au fost eliberați în interiorul URSS, în calitate de „cetățeni sovietici”, 953 au fost predați batalioanelor de muncă sau lagărelor în care erau deținuți internații civili, 482 erau condamnați și se aflau deja în închisori, 4 erau evadați neprinși, 25 se aflau în „alte situații” (cel mai probabil, la dispoziția unor structuri de informații-contrainformații sovietice), 2.558 erau în curs de anchetare în vederea judecării lor de către tribunalele militare și speciale sovietice (aproape jumătate dintre ei fiind condamnați ulterior, de regulă la 25 de ani detenție, pentru delict de război) și 54.539 erau înregistrați ca decedați (la aceștia se adaugă alți aproape 200 de foști militari români decedați după 1 ianuarie 1949, proveniți dintre cei aflați în curs de anchetare sau deja condamnați și întemnițați).

Între cei 54.535 de români înregistrați oficial ca decedați în timpul prizonieratului sovietic (1941-1956)

Anexa nr. 1. Numărul prizonierilor de război deținuți de către URSS, în perioada 22 iunie 1941-1 ianuarie 1949

Nr. crt.	Naționalitatea	Prizonieri	Ponderea în totalul prizonierilor
1	Germani	2.079.717	53,339
2	Japonezi	590.830	15,151
3	Unguri	526.604	13,505
4	Români	181.967	4,666
5	Austrieci	156.966	4,025
6	Cehoslovaci	68.889	1,766
7	Polonezi	62.999	1,615
8	Italieni	48.957	1,255
9	Francezi	22.115	0,567
10	Iugoslavi	21.629	0,555
11	Chinezi	16.150	0,414
12	Moldoveni	14.216	0,364
13	Coreeni	10.312	0,264
14	Evrei	10.165	0,261
15	Estonieni	6.398	0,163
16	Ucraineni occidentali	5.354	0,137
17	Ucraineni	5.561	0,143
18	Alte 48 de naționalități	25.514	0,349
19	Naționalitate necunoscută	45.054	1,155
Total prizonieri		3.899.397	100%

Planul cimetirului eroilor Regimentului 1 Dorobanți, Divizia 2, din Moruzof

nu se regăsesc miile de morți pe timpul deplasării spre locurile de deținere din interior, dar nici cei decedați în primele zile și săptămâni după ajungerea în lagărele NKVD.

Întrucât problematica vastă a destinului prizonierilor de război români din fosta URSS necesită – din considerente științifice, metodologice și morale – o abordare sistematizată, propun redacției revistei *România Eroică* un grupaj de articole structurate tematic (rețeaua de lagăre și „obiective speciale” sovietice; regimul de viață, disciplină, muncă forțată, pedepsire, anchetare și condamnare; asistența medicală și mortalitatea; repatrierea prizonierilor etc.) și geografic (actuala Federație Rusă, Ucraina, Belarus și țările Baltice, fostele state sovietice din Caucaz și Orientul Mijlociu). Pentru cititorii interesați, voi indica surse alternative deschise (site-uri, baze de date, lucrări ce pot fi accesate online etc.) în care sunt detaliate cele mai relevante aspecte ale calvarului prin care au trecut militarii români aflați, între 1941 și 1956, în captivitatea sovietică. ■

NOTE

¹RGVA, Fond 1P, Opis 01e, dosar 46, f. 10-12.

²RGVA, Fond 1P, Opis 01e, dosar 39, f. 20-21.

³RGVA, Fond 1e, Opis 01, dosar 46, f. 212-215; Opis 01e, dosar 15a, f.92-95; *Dirrecția Generală pentru Prizonieri și Internați – NKVD/MVD URSS, Documente și materiale*, coordonator prof. M.M. Zagarulko, Volgograd, 2004, pag. 246-246.

⁴RGVA, Fond 1P, Opis 05e, dosarele nr. 1-2.186.

⁵RGVA, Fond 1p, Opis 4z, dosar 26, f. 7-11.

⁶RGVA, Fond 1p, Opis 4z, dosar 26, f. 29.

Anexa nr. 2. Numărul prizonierilor deținuți de către URSS și decedați în lagărele și spitalele speciale ale NKVD până la data de 1 ianuarie 1949

Nr. crt.	Naționalitatea	Prizonieri	Morți în lagăre	Rata deceselor (%)
1	Germani	2.079.717	317.512	15,2671
2	Japonezi	590.830	52.165	8,829
3	Unguri	526.604	51.005	9,686
4	Români	181.967	50.959	28,005
5	Austrieci	156.966	10.746	6,846
6	Cehoslovaci	68.889	4.033	5,854
7	Polonezi	62.999	3.115	4,945
8	Italiani	48.957	27.683	56,546
9	Francezi	22.115	1.329	6,009
10	Iugoslavi	21.629	1.459	6,746
11	Chinezi	16.150	135	0,836
12	Moldoveni	14.216	3.553	24,993
13	Coreeni	10.312	70	0,679
14	Evrei	10.165	3.645	35,859
15	Estonieni	6.398	1.292	20,194
16	Ucraineni occidentali	5.354	2	0,037
17	Ucraineni	5.561	679	12,210
18	Alte 48 de naționalități	25.514	1.985	7,780
19	Naționalitate necunoscută	45.054	37.748	83,784
Total prizonieri		3.899.397	569.115	14,595

Sursa: M.M. Zagarulko coordonator, *Prizonieri în URSS, 1939-1956*, Ed. Logos, Moscova, 2000, documentul nr. 3.93 din 28 ianuarie 1949.

Anexa nr. 3.

Situația prizonierilor eliberați încadrați în formațiunile naționale în anii 1943-1945

Nr. crt.	Naționalitatea	1943	1944	1945	Total 1943-1945	Pondere în total
1	Germani	-	14	-	14	0,02469
2	Români	9.419	298	10.740	20.374	35,9329
3	Unguri	-	25	21.740	21.765	38,386
4	Austrieci	-	1	-	1	0,0017
5	Cehoslovaci	750	6.130	889	7.769	13,7019
6	Iugoslavi	766	1.718	-	2.484	6,7684
7	Polonezi	803	1130	1	1.934	3,4109
8	Evrei	54	1.158	13	1.225	2,1605
9	Francezi	-	1	-	1	0,0017
10	Bulgari	-	83	2	85	0,1499
11	Ruși	-	4	6	10	0,0176
12	Moldoveni	-	-	7	7	0,0123
13	Ucraineni	2	981	9	992	1,7496
14	Țigani	-	2	2	4	0,0071
TOTAL		11.794	11.545	33.326	56.665	100

Sunt printre noi niște oameni mai aparte. Oameni care au trăit războiul în anii cei mai frumoși, ai tinereții avântate și visătoare. Sunt eroii întorși din război. Ei nu au căzut în pământul de altundeva ca eroii ce și-au dat viața pentru țară. De aceea îi onorăm mai des și mergem cu flori de Ziua Înălțării, când e și ziua lor. Pe cei care s-au întors acasă și au construit țara după război, de regulă, îi uităm. În orice caz, nu îi omagiem pe cât ar fi nevoie.

Cei de lângă noi

Unii s-au întors cu trupurile întregi, așa cum au plecat pe front. Alții au fost răniți, unii de-a dreptul schilodiți. Pe ei i-au pansat în spitalele militare, i-au alinat și le-au făcut suferința mai ușoară, alți eroi, femei și bărbați în halate albe, medici și personalul medical adiacent.

Lucia Constantinescu este una dintre acești eroi vii, care i-au alinat pe eroii răniți.

Avea 12 ani, când a fost luată, în 1940, din satul ei natal, Calvini, județul Buzău, de sora ei Natalia, care era asistentă medicală, și angajată infirmieră voluntară la Secția de chirurgie, condusă de medicul colonel Gafencu, la Spitalul Militar Constanța.

Un copil care a deschis ochii pe rănilor sângărânde ale războiului. În condițiile de atunci, grele și complicate, a înfruntat cu mare curaj și tărie suferințele privațiunilor vieții. Era îndemnatică și afectuoasă, învăța repede și se mișca la fel de repede. O copilă de aproape treisprezece ani, care renunțase la jocurile copilăriei pentru a intra într-un rol adevărat. De pe frontul din răsărit au început să sosească răniții. Orice război e cumplit. Primii ani sunt cei mai grei. În bătălia pentru

Odesa (8 septembrie-16 octombrie 1941), așadar, în doar o lună și ceva, trupele române au pierdut 49 000 de luptători – morți, răniți și dispăruți.

Militarii răniții erau aduși cu vapoarele, pe Marea Neagră, până la Castelul reginei Maria de la Balcic, unde erau triați și cei mai grav răniți ajungeau la Spitalul Militar din Constanța.

Tânăra infirmieră a intrat în grațiile familiei medicului colonel Gafencu. Când au năvălit sovieticii

biruitori, medicul a prezentat-o noilor autorități de ocupație drept sora lui. O proteja astfel de binecunoscutele abuzuri ale soldaților Armatei Roșii. A ajutat-o să-și continue studiile. În vara anului 1948, a absolvit liceul și a dorit să se înscrie la Facultatea de Medicină din București, însă i-a fost respins dosarul, fiindcă tatăl său fusese trecut la țărani chiaburi, de către noua administrație politică.

Dar oamenii cu har și mai ales cei care au putut lua în mâinile lor durerea altor oameni sunt ajutați de soartă. Lucia a cunoscut-o pe Mia, fiica primului ministru dr. Petru Groza. S-au împrietenit, iar fata premierului a ajutat-o să intre, în 1949, la Institutul de Științe Economice și Planificare.

În anul 1955, Lucia s-a căsătorit cu ing. zootehnist Ioan Cerchizan. Au avut împreună o fată, Mihaela, care a devenit medic stomatolog.

Apoi drumul Luciei Cerchizan prin societate a fost unul obișnuit. Statutul ei de veteran de război i-a adus gradul de maior în rezervă, dar și decorații, care s-au adăugat la Medalia Crucea Meritul Sanitar clasa a III-a, primită în 1943. Din anul 1995 a făcut parte din conducerea Filialei Prahova a Asociației Naționale a

Lucia Cerchizan, născută Constantinescu

Veteranilor de Război. La vârsta de 88 de ani s-a retras, din motive de sănătate, din conducerea filialei prahovene, dar a rămas sentimental aproape de spiritul celor căzuți în război.

Anul acesta, la 18 iunie, va împlini vârsta de 95 de ani!

O femeie obișnuită, o femeie ce și-a pus copilăria pură și nevinovată sub feșele pansamentelor ce strângeau rănilor veniți de pe front. Deci, nu chiar obișnuită. Astăzi trăiește în Ploiești.

Într-un alt cartier din Ploiești, un alt veteran de război. Cu opt ani mai în vârstă decât Lucia Cerchizan. El, maiorul Nicolae Gh. Vasile, din Sângeru, Prahova, ca loc de naștere, a luptat pe front. În 1940 era încorporat în Batalionul I Vânători de Munte Sinaia, o unitate de elită.

Atâta bravadă au făcut vânătorii de munte pe câmpul de luptă, încât pe 4 iulie 1942, feldmareșalul Eric von Manstein îi mulțumea în scris lui Ion Antonescu pentru comportamentul de excepție al Diviziei 1 Sinaia și Diviziei 2 Bistrița-Năsăud în luptele de cucerire a Sevastopolului. Ca urmare, imediat, unitatea lui Nicolae Gh. Vasile a

plecat pe front și s-a comportat exemplar pe câmpul de luptă, până în decembrie 1943.

A fost rănit în septembrie 1943, dar peste rană i s-a pus medalia „Bărbăție și Credință”. În martie 1944 era sergent și integrat în luptele din Crimeea, iar germanii, alături de care luptau, au scris în ordinul de zi pe Comandamentul 49 Armată germană că au primit de la batalioanele române „cel mai sincer sprijin de arme și cea mai înaltă camaraderie pe care o pot da aliații între ei”.

Dar în mai 1944 s-a produs dezastrul. Armata Roșie a ieșit victorioasă în Crimeea. Românii, cu pierderile, morți și răniți. Vânătorii din Corpul de Munte au lăsat în urma lor 11.113 morți.

A venit acel 23 august 1944, când regele Mihai I-l-a arestat pe mareșalul Ion Antonescu și a decis întoarcerea armelor împotriva aliaților care ne lăudau pentru vitejie. La cel moment de cumpănă, rușii nu ne erau nici prieteni, nici aliați. Nu se semnase niciun act bilateral, niciun armistițiu. Pe 24 august, în timp ce Divizia 101 Munte se retrăgea prin Moldova, sovieticii au luat 867

Nicolae Gh. Vasile

de prizonieri vânători de munte și i-au trecut peste Prut, la Bălți, în Basarabia, pe care o socoteau a lor. Acolo au întregit cifra de 170 000 de prizonieri de toate gradele, care au luat drumul Siberiei. Printre ei și sergentul Nicolae Gh. Vasile.

Acum, la atâția ani de la întoarcerea lui Nicolae Gh. Vasile din prizonierat, ploieștenii au putut vedea o scenă aproape biblică. Un om în vârstă, împingând căruciorul tatălui său, maiorul Nicolae Gh. Vasile, în etate de 102 ani, spre ceremoniile dedicate eroilor români.

Tată și fiu, amândoi văduvi, trăiesc acum într-un fel de călugărie laică. Fiecare în câte o cameră dintr-un apartament din Ploiești. Fiecare are în cameră un colț cu icoane, unde se reculeg și se roagă lui Dumnezeu să-i audă.

Nu sunt singuri, sunt îngrijiți cum se cuvine de cele două nepoate, Sorina căsătorită Lordache, profesoară de Matematică la Liceul Tehnologic Agricol „Ion Ionescu Sisești” din Valea Călugărească, și Adina, căsătorită Marin, profesoară de Matematică la Colegiul Tehnic Energetic „Elie Radu” Ploiești.

Cei doi, tată și fiu, sunt legați prin sânge unul de altul, prin văduvie, dar și prin bucuria de a avea aceiași urmași. Poate nu întâmplător pe fiul lui Nicolae, bunicul ce a apărât țara cândva, îl cheamă Victor – un nume care amintește mereu de finalul fericit al bătăliei.

Oameni printre noi. Trec cu istoria în spinare, gârboviți de vârstă și de boli, iar noi trecem pe lângă ei fără să știm că oamenii aceștia, atât de simpli și atât de modești astăzi, au sângerat pentru pământul acesta și au construit țara asta! ■

**Colonel (rtr.)
Constantin CHIPER
Maistru militar Nicolae VICOL**

FOTOGRAFII DE LA CITITORI

Ultima fotografie a eroului maior Grigore Bobocea

Fotografia îl immortalizează pe maiorul Grigore Bobocea în mijlocul subordonaților săi, pe frontul de Est. Pe verso fotografiei, sergentul Constantin Rusu a scris următoarele rânduri: „Înainte de a înceta din viață, a avut bunăvoința de a se fotografia cu noi, acei ce suntem în față, și de a ne iscăli fiecare numele, de a ne avea ca amintire, dar firea lui bună și blândă i-au vestit că el nu are să mai trăiască și ca să ne amintim noi de el, că ne-au fost șef doi ani de zile, ne-au luat de ne-au fotografiat”. În fotografie: maior Grigore Bobocea (în mijloc) și serg. T.R. Gușetu Liviu, serg. Sandu Virgil, serg. Burdalescu, cap. Betea Tenie, serg. Bosica, serg. Ursu.

Imaginea ne-a fost trimisă de fiul sergentului Constantin Ursu, inginerul Neculai Ursu din Ploiești. Domnul inginer păstrează cu sfințenie toate fotografiile și documentele rămase de la tatăl său, convins că ele fac parte din averea sentimentală a familiei sale, dar și din patrimoniul eroic al neamului. Mai ales că despre Campania din Est s-a scris puțin, multă vreme acest episod din istoria românilor fiind trecut la index. (D.R.)■

Au trecut mai bine de o sută de ani de la încheierea Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920) care a urmat marelui război nimicitor, în care și românii și-au dat tributul lor de sânge. Pe front, ostașii Armatei române și-au făcut datoria în circumstanțe tragice; mulți generali, ofițeri, subofițeri și soldați și-au dat viața sau au fost răniți pentru împlinirea unui ideal scump românilor. Românii din provinciile istorice încorporați în armatele imperiale de care aparțineau au suportat, la rândul lor, calvarul războiului, obligați de condiția lor de militari. S-au scris tomuri despre ei, fără ca subiectul să fie epuizat. La terminarea războiului, pentru o parte dintre ofițeri starea de tensiune nu s-a încheiat: au fost chemați să se implice în Serviciul păcii, la fel de important pentru apărarea voinței exprimate de români în adunări publice și a rezultatelor obținute de ostași pe front.

În acest context evoc personalitatea generalului Toma Dumitrescu și activitatea lui ca expert militar în Delegația română la Conferința de Pace de la Paris și în organismele specializate ale Ligii Națiunilor.

Toma Dumitrescu, expert militar la Conferința de Pace de la Paris

*Toma Dumitrescu, expert militar
la Conferința de Pace de la Paris*

Toma Dumitrescu a fost o personalitate fascinantă. Un om modest și lipsit de vanități, un militar de excepție, un stat-majorist exemplar, un comandant remarcabil. În multe împrejurări, a fost reprezentant al României ori al armatei pe lângă comandamente aliate sau în diferite comisii și organisme europene și internaționale. După moda timpului, a ținut un jurnal care a fost redat posterității prin grija lui Petre Otu și Maria Georgescu¹.

Sfârșitul Marelui Război

(11 noiembrie 1918) găsea România – de facto – în tabăra învingătorilor, cu armata angajată în operațiuni cu doar o zi mai devreme, după o întrerupere de câteva luni (7 mai 1918) impusă de semnarea unui tratat cu Centralii, nesancționat de Rege (teoretic, lipsit de valabilitate). În aceste condiții, misiunea delegației era extrem de complicată. România se prezenta la Forumul păcii cu dorința de a fi acceptată între statele Antantei învingătoare în război, fapt contestat de marile puteri aliate pe motivul că semnase pacea separată cu Centralii². Mai mult, dacă în Occident ostilitățile erau încheiate, în Răsăritul și Sud-Estul european războiul – sau pericolul lui – nu încetase niciun moment.

Așa se face că, practic, România lupta pe două fronturi: frontul Păcii – pentru a i se recunoaște statutul și drepturile naționale convenite prin Convenția de Alianță cu Antanta din august 1916, și frontul Războiului – pentru apărarea cel puțin a frontierelor din Basarabia, din Bucovina și din Ardeal. În Dobrogea – parte a statalității sale antebelice – după alungarea armatelor Puterilor Centrale, Armata română era împiedicată să pătrundă chiar de către aliați (trupe franceze,

engleze și italiene). În Banat, după Armistițiul de la Belgrad, din 13 noiembrie 1918³, trupele sârbe și cele franceze au pătruns și au rămas mult timp în toate orașele bănățene.

Toma Dumitrescu era avizat încă din decembrie 1918 în legătură cu opțiunea Celor Patru Mari de a nu recunoaște României calitatea de partener cu drepturi depline și egale cu cele ale Coaliției victorioase în război. El era în legătură cu Radu Rosetti, un apropiat al lui Brătianu, care cunoștea obiectivul și frământările liderului liberal⁴.

Delegația română s-a prezentat la Paris aparent nepregătită și cu întârziere, în parte din cauza disputelor politice din țară⁵. Prin Decretul Regal nr. 10408/1918, Ion I. C. Brătianu, șeful Guvernului, fusese numit „plenipotențiar al nostru la Conferința pentru negocierile de pace”. Delegația a fost completată astfel: generalul Constantin Coandă, Alexandru Vaida-Voevod și 50 de consilieri și experți pe domenii și pe provincii. Așadar, peste 50 de personalități erau implicate în susținerea intereselor românești pe diferite paliere. Între acestea erau și doi militari: generalul Constantin Coandă, fost Președinte de Consiliu – mai degrabă om politic – și colonelul Toma Dumitrescu, singurul expert militar într-o delegație care trebuia să facă față oricăror provocări în delicatele negocieri pentru pace, dar și să obțină sprijin, acord aliat și să gestioneze confruntări la granițele încă neconturate ale țării.

Prin priceperea și fermitatea premierului Ion I. C. Brătianu,

această delegație a reușit să funcționeze ca o echipă.

Toma Dumitrescu corespundea perfect rolului său în delegație; misiunea lui era foarte dificilă, trebuind să asigure expertiza poziției României în chestiunile militare care urmau a fi incluse în tratatele de pace și să informeze organismele Conferinței cu acțiunile Armatei române pe fronturile deschise, cu atât mai mult cu cât țării noastre nu i s-a permis să-și trimită un delegat în Comisia militară, colonelul Toma Dumitrescu rezumându-se la calitatea de membru în Comisia Aeronautică. Doar capacitatea lui recunoscută și relațiile camaraderești cu oficiali militari francezi de rang înalt – inclusiv cu generalii Berthelot, Petain și chiar cu mareșalul Foch, i-au permis să-și atingă scopurile.

Alexandru Vaida Voevod

În vâltoarea anului 1919, pentru anumiți aliați Armata română nu avea un „nume bun”, era acuzată că lua acțiuni pe cont propriu în conflictul cu armata guvernului bolșevic de la

De la stânga: David Lloyd George, Vittorio Emanuele Orlando, George Clemenceau, Woodrow Wilson

Budapesta, nu era ascultătoare⁶. În teren viziunea generalilor aliați era alta: în 8 aprilie 1919, generalii francezi Henri Berthelot și Franchet d'Esperey propuneau o convenție între Antantă și România pentru combaterea unitară a pericolului bolșevic din Ungaria, Ucraina și Rusia, care viza constituirea unui comandament unic la București, sub autoritatea generalului d'Esperey. Dar, Clemenceau a respins această idee, diminuând responsabilitățile în zonă ale celor doi generali. Consiliul celor Patru era informat tendențios despre confruntările din aceste zone, știri trâmbițate cu meșteșug de propaganda ungară ostilă. Prin urmare, în viziunea liderilor Conferinței trebuia să fim opriți cu orice risc, chiar pedepsiți, deși nu făceam decât să ne protejăm teritoriul și populația de agresiunea bolșevică. Toma Dumitrescu a fost o alegere potrivită pentru a combate

Generalul Constantin Coandă

Ion I. C. Brătianu

ostilitatea oficialilor Consiliului celor Patru. Brătianu s-a bazat mult atât pe loialitatea sa, cât și pe competența și capacitatea de lucru extraordinare. Era un dâmbovițean cu o educație aleasă, născut (10 mai 1877) în familia unui preot din comuna Hăbeni, unde i se cultivase înclinația pentru studiu, rigoare și disciplină.

A îmbrățișat cariera armelor, urmând Școala de Ofițeri de Infanterie și Școala Superioară de Război. A îndeplinit funcții de comandă la diferite eșaloane, până la Inspectorat de armă, dar a fost și profesor de geografie militară, publicist la reviste de specialitate, a publicat regulamente de armă și studii teoretice de tactică, a fost atașat militar în Serbia în 1913, înregistrând calvarul retragerii sârbilor din calea puhoiului Centralilor în 1914-1915.

La intrarea României în război a fost adus în echipa generalului Dumitru Iliescu, apoi a fost numit șef de stat major de divizie și

comandant de regiment (R. 2 Vânători). La remobilizare a fost trimis ca ofițer de legătură pe lângă comandamentele aliate din Balcani. Aici a constatat cum în Banat funcționa "frăția de arme" între o parte a trupelor franceze și armata sârbă, care refuza să plece de la Caransebeș și Lugoj (în ciuda deciziei Înalțului Comandament Aliat) sugerând – printr-o telegramă trimisă prim-ministrului Brătianu – o acțiune în forță a armatei române.

Deși locul său în organismele Conferinței era minor, a fost solicitat pentru expertiză de ceilalți colegi din delegație, urmărind discuțiile din comisii și comitetele de lucru ale Conferinței pentru a preveni la timp, a anticipa și a pregăti intervențiile formale ale oficialilor români. A fost implicat în documentarea Reginei Maria pe timpul vizitei sale la Paris⁷, fiind în legătură permanentă cu Victor Antonescu, cel care o asista la întâlnirile cu mai marii Conferinței.

Toma Dumitrescu informase din timp despre situația faptică din Banatul aflat sub ocupație militară sârbă, având date precise încă din decembrie 1918. La 28 noiembrie 1918, el a fost desemnat ca ofițer de legătură pe lângă Comandamentul Armatei Aliate de la Salonic⁸ cu misiunea de a convinge Înalțul Comandament Aliat să accepte depășirea de către Armata română a liniei Mureșului (fixată prin Armistițiul de la Belgrad). Tot în această calitate a activat (decembrie 1918) pe lângă comandamentul generalului Berthelot⁹. Printr-un Raport, el informa că generalii d'Esperey

și Berthelot erau la curent cu punctul de vedere al liderilor români privind soluțiile păcii în Banat: "În ce privește Banatul, am cerut ca zona contestată să fie ocupată de trupe franceze, iar trupele sârbe să fie retrase. Generalul d'Esperey a telegrafiat guvernului francez, cerându-i instrucțiuni. Precum v-am telegrafiat, este necesar să obținem cât mai repede retragerea sârbilor din Banat și să înlăturăm dezavantajele unei amânări sistematice".

După mai multe discuții s-a hotărât să se formeze o comisie pentru trasarea graniței cu sârbii; experții români în această comisie au fost coordonați de Toma Dumitrescu. Soluția aleasă (o împărțire matematică a Banatului: 2/3 la români, 1/3 la sârbi) n-a convenit niciunei părți. Evaluând decizia, Toma Dumitrescu nu găsea niciun element de sprijin pentru o apărare fermă la frontiera provinciei. Nu era un compromis, era o soluție arbitrară care invita la un compromis bilateral. Abia în iunie 1919, Raportul Comisiei a fost prezentat definitiv părților.

Cum știm, la 12 septembrie Ion I. C. Brătianu a demisionat din postul de Prim Delegat, vulnerabilizând poziția României la Conferință. Atent la informații și detalii din cercul Celor Patru Mari, Toma Dumitrescu avertiza, printr-o telegramă trimisă la București, asupra refuzului lui Brătianu de a semna Tratatul cu Austria și Tratatul pentru protecția minorităților și înștiința că Franța ne era ostilă mai ales în privința operațiunilor militare împotriva Republicii Sfaturilor, iar britanicii

și americanii îi cereau să-și retragă ambasadorul (pe Saint-Aulaire) de la București. A fost nevoie de intervenția mareșalului Foch, la care colonelul Dumitrescu avea acces. Într-o scrisoare din 4 iulie 1919 adresată premierului Clemenceau, mareșalul invocase rațiuni de ordin strategic pentru satisfacerea nevoilor de securitate ale Regatului român (în legătură cu mersul operațiunilor împotriva bolșevismului maghiar), altfel – spunea el – putea fi pusă în pericol pacea regională sau europeană.

Mai târziu (10 noiembrie 1919), colonelul Dumitrescu trimite un raport mareșalului Foch în care îl anunța despre decizia comandamentului român de retragere a armatei din Ungaria¹⁰. Mareșalul francez era informat că românii au asigurat armament ușor pentru forțele de ordine maghiare care se constituiau¹¹. El încerca, astfel, să combată informațiile exagerate și eronate despre comportamentul Armatei române de ocupație în Ungaria, diseminate cu insistență în mass-media și în rândurile oficialilor trimiși de Aliați la Budapesta, îndeosebi în cercurile americane. Cazul generalului Harry Bandholtz este notoriu.

Este cert că Toma Dumitrescu a fost extrem de util la Paris premierului Brătianu; pe lângă responsabilitățile lui – pe care nu le împărțea cu nimeni – el era un factotum în materie de pregătire a sintezelor argumentative, era în contact cu mulți responsabili militari români aflați în trecere prin capitala Franței, primea o mulțime de persoane suspecte, auto-intitulați reprezentanți ai provinciilor unite cu Regatul

român, care încercau să se facă folositoare delegației pentru diverse motive.

În concluzie, colonelul Toma Dumitrescu a reprezentat cu devotament interesele românești și ale Armatei la Conferința de pace de la Paris. A fost de mare ajutor în comisiile și conferințele care au urmat încheierii Marelui Război, stăpânind cu pricepere și talent tainele culiselor specifice diplomației la nivelul cel mai înalt.

**Colonel (rtr.) prof. univ. dr.
Alexandru OȘCA**

NOTE

1. *Jurnal. Războiul Național (1916)*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și indice de Petre Otu și Maria Georgescu, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1999.

2. Spre sfârșitul anului 1918, Franța ia o decizie în privința României (și-au dat acordul și englezii): guvernele aliate și asociate vor trata România ca aliat, pe motivul participării sale reînnoite la război.

3. S-a semnat „Convenția militară între armatele aliate și guvernul ungar” 13 noiembrie 1918. Se recunoștea statu-quo-ul și se accepta ca „Administrația civilă să rămână acolo în mâinile guvernului actual” până la semnarea păcii.

4. Radu Rosetti, *Mărturisiri, vol. 1-3, 1914-1919*, Ed. Litera, 2020.

5. O parte a delegației a ajuns la 13 ianuarie. Alți români importanți se aflau la Paris cu mult timp înainte. Liderii politici au ajuns la 18 ianuarie 1919 (două săptămâni după deschiderea oficială a conferinței de către președintele Franței, Raymond Poincaré), ceea ce a afectat integrarea rapidă în mecanismele Conferinței, în grupurile și grupările formate în cadrul ei.

6. Linia de demarcație de-a lungul Mureșului, în Transilvania centrală, stabilită prin Convenția din 13 noiembrie 1918 a creat dificultăți enorme românilor de la nord de Mureș. În sprijinul și la chemarea lor, trupele române au înaintat spre nord și vest în pofida interdicțiilor Consiliului Suprem. La 24 februarie 1919, Alexandru Vaida-Voevod a adresat Consiliului Inter-Aliat de Război o notă prin care arăta că partea ungară nu se mai putea pronunța pentru ținuturile românești. Ca reacție,

Consiliul Inter-Aliat de Război a stabilit la 26 februarie 1919 o nouă linie de demarcație, de-a lungul căii ferate ce ducea de la Satu Mare, prin Oradea, la Arad. Cele trei orașe au rămas ocupate de trupe franceze. S-a creat o zonă neutră între armata română și armata ungară, la vest de linia de demarcație.

7. Maria, Regina României, *Însemnări zilnice 1919*, ediție Vasile Arimia, Editura Albatros, București, 1996, p. 381. Regina povestește cât de necesar era un lobby agresiv în interesul României pe lângă cei Patru Mari care se arătau destul de reticenți la cererile responsabililor români. În context, este evidențiat aportul confidentei sale, Loie Fuller (Marie Louise Fuller, 1862-1928) actriță americană care a încercat să-l câștige de partea României pe Frank Lyon Polk (1871-1943), consilier la Departamentul de Stat și subsecretar de Stat (1 iulie 1919-14 februarie 1920), calitate în care a condus delegația americană la Conferința de pace de la

Paris, în absența președintelui Wilson și a secretarului de Stat, Robert Lansing. I-a urmat lui Lansing în funcția de secretar de Stat (14 februarie-12 martie 1920).

8. Ministerul Afacerilor Externe, Direcția Arhivelor Diplomatice, *România la Conferința de pace de la Paris (1919-1920). Documente diplomatice, vol. I (1 decembrie 1918-28 iunie 1919)*, Ediție întocmită de Dumitru Preda, Ioan Chiper și Alexandru Ghișă, Editura Semne, București, 2010, doc. 36, p. 31.

9. Generalul francez îi purta simpatie în amintirea momentelor cruciale ale retragerii Misiunii Militare Franceze în proximitatea semnării Tratatului cu Centralii. La timpul respectiv, Toma Dumitrescu era șef de stat major al Corpului 6 Armată (comandant generalul Ion Istrate) care acționa în Basarabia.

10. ANIC, Fond *Microfilme SUA, 1608*, rola 623, cadre 365-367. Raportul era în acord cu Planul de evacuare propus de Arthur Văitoianu Comisiei Militare Inter-

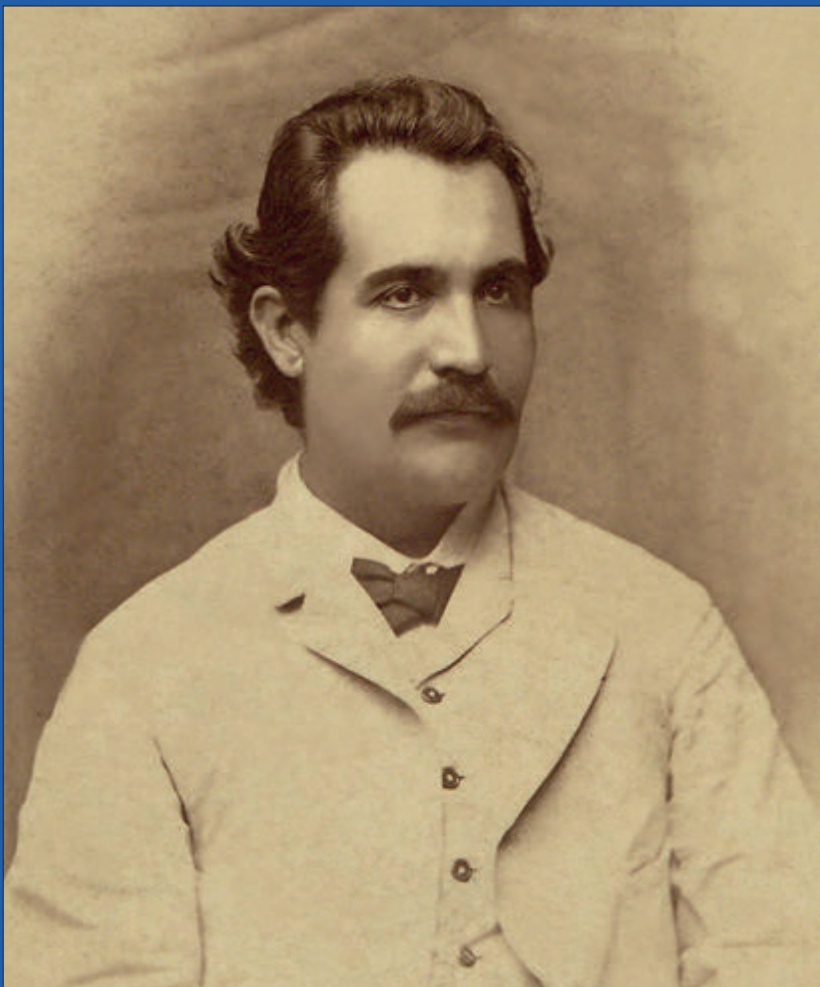
aliată de la Budapesta, plan trimis de Comisie la Consiliul Suprem cu mai multe observații. Toma Dumitrescu l-a informat pe mareșal cu situația reală din Budapesta și cu hotărârea românilor de a se retrage pe Tisa imediat ce situația va permite, așa încât să fie evitată dezordinea în capitala ungară.

11. La 14 noiembrie 1919, trupele române au părăsit Budapesta; în aceeași zi, a intrat în capitala ungară, sub supravegherea reprezentanților Consiliului Suprem, amiralul Miklós Horthy, însoțit de 2000 de militari. S-au creat condițiile pentru semnarea Tratatului de pace, care s-a realizat la 4 iunie 1920. Pentru trasarea graniței dintre Ungaria și România s-a constituit o comisie formată din general Robert Meunier (Franța), colonel A. Russel (Marea Britanie), colonel Teodoro Paolotti (Italia), general Constantin Dumitrescu (România), căpitan de vas Alfred Dietrich Sachsenfels, Ungaria. ■

REMEMBER

**Dar, domnilor!
Mi-e rușine să fiu
român! Dar ce fel de
român? Român care
vrea a-și fi însușit
monopolul, privilegiul
patriotismului și-a
naționalității – așa
român de paradă mi-e
rușine să fiu.**

Mihai Eminescu

0 valoroasă donație de carte, sosită de la Paris, pentru biblioteca „Eroica”

Coletele de la Paris expediate pe adresa asociației.

Cea mai importantă donație de carte, de până acum, aparține profesorului Jean Michel Cantacuzène, nepotul cunoscutului medic Ioan Cantacuzino, membru al Academiei Române, fondatorul școlii românești de imunologie și patologie experimentală. De la Paris, domnia sa a expediat pe adresa asociației noastre următoarele titluri:

- Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, ediție princeps, 10 volume; *Istoria românilor prin călători*, Editura Eminescu, București, 1981;
- Dimitrie Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman, creșterea și scăderea lui*, traducere de dr. Ios. Hodosiu, București, 1876 (vol. I și II, colegate);
- *Vita Constantini Cantemirii*, București, 1883 (Tom. V);
- *Istoria ieroglifică*, București, 1883 (Tom. VI); *Evenimentele Cantacuzinilor și Brâncovenilor*, *Divanul*, București, 1883;
- *Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor*, publicat după originalul autorului, București, 1901 (Tom. VIII);
- George Fotino, *Goleștii*, 3 volume
- Zamfir C. Arbure, *Basarabia în secolul XIX*, operă premiată și tipărită de Academia Română, 1898;
- *Documente turcești*, 3 volume;
- *Călători străini despre țările române*, 19 volume. ■

Doamna Smaranda Vulcănescu, din București, a donat următoarele lucrări:

- Dr. Ion Vulcănescu, *Sunt cel ce sunt*, Editura Mica Valahie, București, 2011
- Dr. Ion Vulcănescu, *Câteva probleme despre Absolut*, Editura Babel, 2013
- Dr. Ion Vulcănescu, *Mic studiu asupra omeniei. Cu document istoric din anii 1980*, Editura Mica Valahie, București, 2014
- Dr. Ion Vulcănescu, *Răspuns întârziat la o problemă de mesianism și istorie cu Manifestul program „Graiul Sângelui”, elaborat în 1945 pentru generații*, Editura Mica Valahie, București, 2014.

Domnul contraamiral de flotilă (rtr.) dr. ing. Constantin Rusu ne-a oferit cea mai recentă lucrare a sa, *Submarinul*, apărută la Editura Teofil, un studiu excepțional, în trei volume, despre o armă fascinantă și prea puțin cunoscută publicului larg și nu numai.

Le mulțumim! ■

Grigore Buciu la 75 de ani!

Nici nu mai știu cu cine am început rubrica "IN HONOREM" pe care am lansat-o acum câțiva ani în paginile revistei, cu dorința declarată de a saluta și de a omagia pe acei oameni de la "Cultul Eroilor" aflați în fața unui eveniment important din viața lor. Aș putea să aflu destul de ușor cine a fost primul, răsfoind numerele de revistă din 2006 încoace, dar prefer să las asta în seama curiozității cititorului. Mă mulțumesc să constat, astăzi, că a fost o idee bună, dar ca orice idee bună ea s-a pierdut pe drum. Rubrica a apărut cu intermitențe, din motive de disponibilitate sufletească, deși mulți "oameni de la Cultul Eroilor" ar fi meritat să fie salutați public de "România eroică".

O facem acum pentru un om al condeiului, cu al cărui *punct de vedere* vă întâlniți, stimați cititori, în fiecare număr de revistă: Grigore Buciu.

Prilejul acestei duble întâlniri (și la *Punctul de vedere*, și la *IN HONOREM*) este dat de o aniversare: în prima lună a anului 2023, în ziua de 28, Grigore Buciu a împlinit 75 de ani! Să aplaudăm această vârstă și pe cel care o duce pe umeri și în sufletu-i „veșnic tânăr și ferice”, cum îl caracteriza Eminescu pe marele său înaintaș Vasile Alecsandri. Căci 75 de ani este vârsta sublimei maturități a omului secolului în care trăim. O declar cu mâna pe inimă, în pofida apelativelor auzite prin tramvaiul 41 și aiurea, de genul „Ce mai vor și moșii ăștia?”, „Mai stai locului, tataie!”, „Du-te acasă, moșule, că te cauă moartea!”. Vorbe care, oricât simț al umorului aș avea eu, tot mi se par spuse de niște nesimțiți...

Grigore Buciu a ajuns în presa militară destul de târziu, la vârsta când alții se pregătesc să iasă la pensie, trecuse binișor de 40 de ani. A venit într-un fel de refugiu profesional, după ce se desființaseră structurile politice din armată, ducând cu sine

povara omului care lucrase în staff-ul generalului Ilie Ceaușescu. A intrat timid, timorat, oarecum derutat, aliniindu-se cuminte, spășit chiar, la flancul stâng al redacției, acolo unde erau gazetarii mai tineri și mai zurbagii, căci în flancul drept tronau greii, coloneii, care, credea el atunci, „știau să scrie și cum să scrie”!... Nu-mi amintesc dacă a fost primit cu ostilitate sau cu superioritate, eu, unul, n-am observat așa ceva, poate mai degrabă a fost privit de unii, nu dau nume, cu indiferență și detașare fudulă și rece.

Erau zilele de haos și de euforie ale revoluției din 1989, când lumea încerca în zadar „din goluri a se naște”, când se demolau structuri și se vânzoleau oportuniștii și vânzătorii de funcții și grade de general. Grigore Buciu a fost repartizat într-o echipă care-l avea ca șef pe colonelul Dragoș Drăgoi, un gazetar de mare talent, cu minte ascuțită brici și idei cu carul, cel care a fondat revista „Orizonturi militare”, care se voia un fel de avanpost al ideilor și reformelor de care avea nevoie armata în acele momente. În jurul lui s-au aliniat colonelul Vasile Stan, locotenent-colonelul Mihai Floca, căpitanul Nicolae Baboi, căpitanul Vasile Lordache, căpitanul Dumitru Roman și, firește, maiorul Grigore Buciu, toți cu idei reformiste și idealuri de modernizare a armatei. Dar, după câteva numere, colonelul Dragoș Drăgoi, care n-avea mamă, n-avea tată când se așeza la masa de scris, a fost chemat de ministrul apărării de atunci și temperat să o lase mai moale... Colonelul a înțeles că este invitat să scrie pe placul șefilor, așa că fără nicio ezitare, spre cinstea lui, a spus „Nu!”, a salutat și a plecat din redacție, dar și din armată. La scurt timp, sau poate chiar înaintea lui, a plecat și Grigore Buciu, chemat la eșalonul superior să construiască, după modelul occidental, relațiile publice în armată.

Dar, Grigore Buciu nu spusese tot ce avea de spus în presa militară, căci după o vreme a revenit în clădirea din Știrbei Vodă, acolo unde astăzi este sediul DNA-ului, de data asta pe funcția cea mai importantă, de director de trust și redactor-șef al organului central al armatei, „Observatorul militar”.

A fost perioada care l-a scos definitiv din anonim și a impus un nume respectat și admirat în armată și chiar în afara ei, pentru obiectivitatea, luciditatea, adevărul și vizionarismul lui. Jurnaliștii civili îi preluau ideile editoriale care apăreau în săptămânalul armatei și îl citau copios în emisiunile

de radio ori în articolele referitoare la lumea militară publicate de marile cotidiene ale vremii.

Prin vocea curajoasă a redactorului-șef și a altor gazetari, *Observatorul militar* a început să deranjeze la vârful unor structuri, acolo unde se țeseau și se întâlneau interesele unor generali puși pe căpătuială, amestecați în afaceri dubioase cu case de lux, cu terenuri ale armatei, cu achiziții de tehnică și armament, disponibilizări etc. Este trupa de generali cu apucături de interlopi, care a dus acest grad militar în derizoriu, a dezonorat profesia militară și a lăsat cea mai neagră pagină în istoria armatei române. Unii și-au primit răsplata, dar mulți au scăpat ca prin urechile acului, cel puțin deocamdată...

În acești ani de tristă amintire, *Observatorul militar* a pledat pentru onoare și asanare morală la toate structurile armatei. Prin editorialele sale, redactorul-șef era conștient că, în fiecare săptămână, își semna demisia. Grigore Buciu povestește undeva că într-o dimineață, pe când scria articolul de fond al ziarului, a fost sunat la telefon de un general, care l-a întrebat ce face. „Îmi scriu demisia!...” – i-a răspuns colonelul, cu umorul și detașarea-i binecunoscute. Nu trebuie să ai calități de vizionar ca să înțelegi că, în orice moment, imprevizibilul poate deveni previzibil. Este doar o chestiune de timp! „...Și, în cele din urmă, m-au demis!” – constata sec fostul editorialist.

Și totuși, în pofida acestei amenințări zilnice, redactorul-șef nu a cedat! A fost o campanie care ar merita să fie reluată și în aceste vremuri, când nepotismul, lichelismul, impostura și mediocritatea poleită cu doctorate plagiate erodează nu numai instituția armatei, ci și capacitatea de apărare a țării.

Venit din afara presei militare și din afara armatei, Grigore Buciu rămâne un paradox unic și o voce singulară în istoria presei românești. Este civilul care a dat o exemplară lecție de loialitate și moralitate militarilor de carieră. Pentru aceasta merită pe deplin gradul de general cu care a fost răsplătit la plecarea din armată, la trecerea în rezervă.

La mulți ani, dragă domnule general de brigadă!

Ar fi trebuit să adaug și sintagma „în retragere”... Dar, nu încă, nu încă!... ■

Colonel (rtr.) Dumitru ROMAN

Chemare

Aștept un semn din văile tale
 Și vântul ar putea să bată înapoi,
 Înmiresmat, peste livada de migdali.
 Aștept să te întorci prin trecătoare
 În partea asta dinspre miazăzi
 Prin care lumea umblă desculță,
 Cu părul plin de greieri și otavă.
 Vino în dealul meu cu scoici diluviene
 Ca să visăm, cu ochii în fântână,
 O mare cum alta n-a mai fost.
 Vino, să ucidem toată ceața
 Ce ne ruginește sufletele.

Descântec de nuntă

Fata aceea desculță ce stă
 Pe malul râului și descântă
 Cenușă fierbinte de salamandră
 A visat că se mărită
 Cu mărul din ograda casei
 Și acum îl strigă dulce
 Să iasă din propria-i coajă
 Căci a venit ca o apă fermecată
 Timpul semănatului.
 Cineva suflă peste
 Mugurii umezi până plesnesc
 Și se fac flori cu albine.

(Din volumul:
 Grigore
 Buciu, *Dincolo
 de tăcere*,
 Societatea
 Scriitorilor
 Militari,
 București,
 2007)

Păstrez și acum în suflet amintirea unui bărbat falnic, puternic, sincer, înțelept și cu o mare dorință de libertate și de dreptate, cu dragoste de viață. Bunicul Costache, din Lupenii Hudeștilor, era tatăl mamei mele. Venea des pe la noi, mai ales după ce bunica Profira plecase pe lumea cealaltă. Fusese luptător la Mărășești și la Mânăstirea Cașinului și vorbea uneori despre acele lupte unde îi înfruntase pe dușmanii țării. Fusese grenadier în linia întâi. Prost îmbrăcat, fără hrană, cu armament slab din dotare și mâncat de păduchi, a luptat neînfricat pentru apărarea pământului străbun.

Ne povestea prin câte greutăți a trecut și în ochii se iveau lacrimi.

Când s-a împlinit jumătate de veac de la luptele duse la Mărășești, Mărăști și Oituz, veteranii din comuna Hudești s-au adunat să povestească. Încă plin de vioiciune, bunicul își amintea: *Eram un bun grenadier. Acolo unde mă postam nu mai aveau niciun spor dușmanii. Îi distrugeam fără milă. Gândul îmi era totdeauna la pământul acesta, pentru care au luptat și plăieșii lui Ștefan cel Mare, la nevastă și la cei patru copii de acasă.* (Zori Noi, 12 august 1967). Înainte de atac, generalul Eremia Grigorescu a venit în tranșee, a stat de vorbă cu soldații, îi întreba dacă știu să ia linia de ochire și-i îndemna

mereu: "Băieți, să nu lăsăm pământul țării la dușmani!" În tranșee domnea o atmosferă apăsătoare și încordată, dar și hotărâre.

- Bunicule, spune-mi ceva din acele lupte...

- Păi, sunt multe de povestit. Nemții atacau mereu pozițiile noastre. Într-o zi ne-au bombardat cu artileria apoi a urmat atacul asupra tranșeelelor

noastre. Îi vedeam cum se apropie. Îi așteptam cu grenadele lângă mine, le aruncam unde erau mai mulți și îndată îi culcam la pământ.

- Și...?

- Și prin vuietul acela numai ce se aude gornistul nostru, cum sună contraatacul. Aveam ordin clar: la semnal să ieșim din tranșee și să atacăm. Cu baioneta la armă și cu Dumnezeu înainte! Ne îndemnam între noi, așa ne făceam curaj și ne aruncam înainte, prin fum și gloanțe. Fiecare cu norocul lui. Eu mă pomenesc cu trei nemți în fața mea și mă pregătesc să-i înfrunt cu baioneta, dar din dreapta mea a mai apărut unul, care m-a pocnit cu ceva greu peste armă. Și am scăpat-o din mâini. Am fost prins, dezarmat și dus în spate, într-o tranșee, mi-au arătat un neamț rănit și mi-au cerut să-l duc la punctul de prim-ajutor. Fiind voinic, l-am luat în spate pe neamț, care gemea de durere, și am pornit în direcția arătată de ei. Cum mergeam, dau de un loc unde erau depozitate alimente, am pus neamțul jos și-am început

să mănânc, căci eram lihnit de foame.

- Și neamțul rănit ce făcea?

- Răcnea cât îl ținea gura...

Între timp ai noștri i-au răzbit pe nemți și au înaintat până dincolo de locul unde eram eu. Așa am scăpat...

Când își amintea, îi venea să plângă și nu mai putea vorbi. Se resemna puțin apoi lua fluierul și începea o doină de

Bunicul Costache

jale, iar mai apoi, ceva mai vesel.

Era neîntrecut în meșteșugul fluierelor din lemn de soc. În fiecare an, înainte de Anul Nou, tinerii din sat veneau la bunicul acasă și-l rugau să le împrumute decorațiile și medaliile.

Fusese decorat cu "Bărbăție și Credință" clasa a II-a și „Crucea comemorativă a Războiului 1916-1917 cu baretele Mărășești, Mărăști și Oituz” și altele. Avea brevete, pe care le păstra în casă sub grindă. Bunicul le împrumuta cu condiția ca, după Anul Nou, să i le înapoieze și să colinde prima dată la gospodăria sa.

Când am terminat primul an de liceu, tata mi-a spus că nu mă mai poate da să urmez mai departe. Greutățile gospodăriei erau mari și nu mai avea cu ce să mă întrețină. Bunicul Costache a aflat cum stă treaba. L-a chemat pe tata și i-a zis să mă lase la el, să-l mai ajut la treburile gospodărești și-n toamnă, când va trebui să merg la școală, o să-mi dea banii de care aveam nevoie. Bunicul avea o livadă de pomi fructiferi. Fusese administrator la moșia boierescă

a lui Ciolac și adusesse de acolo soiuri de meri și de peri pe care-i plantase în grădina lui, vreo 100 de prăjini, cu meri, peri, cireși, vișini, pruni și chiar nuci. Înainte de ultimul război mondial, ținea în arendă vatra iazului de la Velniță și livada lui Frank. Era bun gospodar, cinstit și drept. Avea oroare față de cei care furau. Îi plăcea să citească și mă trimitea la dugheana lui Vasilovschi să-i aduc ziarul. Se trezea dis-de-diminează, se spăla cu apă rece și săpun de casă până la brâu, își făcea masaj cu un măsoi (prosop) țesut din cânepă de bunica Profira. Acest măsoi era foarte aspru, dar îl folosea așa.

Pe după Pantelimon începeau să se coacă perele de vară, "bălăile", cum le zice el. Avea vreo cinci peri care se coceau devreme și-n fiecare an venea la el Costică Chirilă care le ducea la Săveni. Se cam ciorovăiau la preț, dar până la urmă se înțelegeau.

- Bădie Costache, perele astea nu țin mult și trebuie să le culegem când dau în pârgă.

- De acord, hai că-ți mai las 50 de lei din preț și să trecem la treabă. Culegeau perele, dar pe vârfuri nu puteau fi culese.

- Măi Gheorghită - mă chema bunicul, uite acolo, sus, se văd două pere, una pentru mine și una pentru tine. Le vezi?

- Le văd, dar cum să ajungem la ele?

- Eu o să țin scara, iar tu urcă-te fără grijă.

Ne așezam în iarbă și mâncam perele, iar bunicul îmi povestea despre generalul Averescu și luptele de la Mărăști. Lua apoi fluierul de soc și începea să cânte o doină... Așa era bunicul, făcea

ce făcea, dar gândul tot la anii războiului îi era și-i mulțumea Domnului că a scăpat cu zile.

Într-o vară, prin august, după hramul de la Vatra, bunicul a primit o scrisoare de la o asociație a veteranilor de război și s-a hotărât să plece la Mărășești. I-a spus tatei că va lipsi trei-patru zile și că lasă casa și grădina în paza mea. Mi-a dat cheile și a plecat bunicul Costache la Mărășești. Pe loc, am luat măsuri organizatorice. Am cumpărat o cutie de chibrituri, le-am dat jos pucioasa, făceam găuri în cioturile uscate ale copacilor cu un cui, băgam puțină pucioasă în fiecare gaură pe care o presam cu cuiul respectiv și lăsam cuiul în gaură. După ce se lăsa întunericul, treceam pe lângă copaci și cu un ciocan loveam cuiul. Se auzea o pocnitură, dar nu era nimeni ca să audă. Ziua căram apă și udam harbujii. După vreo patru zile a apărut și bunicul Costache. Era tare bucuros că văzuse locurile unde a luptat și avea și o diplomă în mână dată de la asociația veteranilor din Primul Război Mondial. M-a întrebat dacă l-a căutat cineva sau dacă a fost cineva.

- Nu s-a întâmplat nimic, bunicule, și nici n-a fost nimeni.

- Mă simt cam răcit și deseară să dormi la mine! Ne-am culcat și eu am adormit buștean, dar pe la o bucată de noapte aud văicăreli și-l aud că mă strigă. Am aprins lampa că știam unde sunt chibriturile și-mi zice:

- Aprinde focul în plită și pune niște apă în ceun și lasă-l să clocotească. Am aprins focul în plită și după un timp, apa a început a clocoti.

- la un ștergar de acolo și umezește-l în apa clocotită și adu-l la mine să-l pun pe piept. Cu un băț am muiat ștergarul în apa clocotită, l-am scos din ceun, l-am stors puțin, i l-am dus și el l-a așezat pe pieptul lui. Tremura de frig de-i clănțăneau și dinții din gură și se văita mereu. Mă temeam să nu moară.

- Pune pe foc în continuare să clocotească apa, adu alt ștergar și moai-l tot în ceun, adu-l la mine și ia-l pe ăsta și moai-l din nou. Am schimbat cred, de vreo cinci-șase ori ștergarele după care m-a trimis să sting lampa și să mă culc. Cu aceste comprese fierbinți s-a rezolvat problema, fără pastile, fără injecții. Fusesem în noaptea aceea doctorul bunicului Costache. Am dormit liniștiți până a doua zi târziu și când ne-am trezit, bunicul Costache era ca un nou-născut, bine dispus și cu gust de vorbă. Cu el discutam diferite probleme de viață și nu se supăra dacă îi spuneam ceva adevărat. Eu ziceam:

- Capul plecat sabia nu-l taie. Iar el îmi spunea:

- De ce-l pleci, de ce ți-l taie!

Prin septembrie, când trebuia să plec la școală, a venit la noi și le-a dat 200 de lei cu care să-mi cumpăr cărți și caiete. Eram fericit că am putut începe al doilea an de liceu la Grigore Ghica, la Dorohoi. Dumnezeu să-i ierte păcatele și să-l hodiească în împărăția sa pe acest român falnic, care a fost bunicul meu Costache losob, care a pus și el o cărămidă la ridicarea mea pe acest pământ. ■

**Profesor
Gheorghe APĂTĂCHIOAE**

Jurnalul de război al generalului Scarlat Panaitescu

În Colecția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române se găsesc memoriile generalului Scarlat Panaitescu, o personalitate militară și științifică remarcabilă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Am selectat pentru cititorii revistei „România Eroică” secvența privind participarea sa la Războiul Național sau Războiul de Întregire, cum mai este cunoscut în istoriografia națională.

Memoriile generalului Scarlat Panaitescu se adaugă unui lung șir de mărturii despre cel mai mare conflict militar din istorie, care a produs o adevărată criză în conștiința europeană și a pus capăt acelei perioade pline de iluzii, denumită „la belle époque”. Pentru români, dar și pentru alte popoare din centrul și estul bătrânului continent, dincolo de distrugerile materiale și pierderile de vieți omenești, de enormele suferințe, încheierea conflictului a adus împlinirea idealului național, prin reunirea conaționalilor de pe ambii versanți ai Carpaților, precum și din stânga și din dreapta Prutului, în cadrul aceleiași stat.

În anii 1914-1918, autorul jurnalului a făcut parte din Înaltul Comandament Român, ocupând funcții de mare

răspundere, ceea ce i-a permis să aibă opinii avizate față de pregătirea armatei române în vederea implicării în război și de parcursul belic al acesteia în cursul campaniilor din anii 1916 și 1917. Ofițer provenit din arma geniu, cu o solidă pregătire în țară și în străinătate, el a participat la numeroase acțiuni de amenajare defensivă a teritoriului național, de pregătire a specialiștilor în acest domeniu, care au avut un rol important în dinamica acțiunilor militare. Interesante sunt și inserțiile sale despre atmosfera de lucru din interiorul Marelui Cartier General și mai ales raporturile de serviciu cu șeful acestei structuri, generalul Constantin Prezan, provenit tot din arma geniu, armă care a avut mare trecere înainte de războiul mondial. Edificator este faptul că 25% din corpul generalilor armatei române de până în 1914 erau geniști la origine. Cum armata română avea doar două regimente de geniu, mulți ofițeri de geniu au trecut în arma infanterie, obținând și brevetul de ofițer de stat major. Acest fapt a reprezentat un element de animozitate în corpul ofițeresc român, ce transpare și din însemnările generalului Scarlat Panaitescu.

Generalul Scarlat Panaitescu

Dar cine este autorul acestor prețioase însemnări?

Scarlat Panaitescu s-a născut la Iași, la 24 aprilie 1865. A urmat Școala militară de infanterie și cavalerie (1883-1885), clasificat întâiul din 61 de elevi; Școala de Aplicație de Artilerie și Geniu de la Fontainebleau (Franța), cu durata de doi ani, și Facultatea de Științe de la Sorbona (patru ani).

Întors în țară (avea gradul de căpitan, obținut la 8 aprilie 1892), a parcurs întreaga ierarhie a gradelor militare și a funcțiilor de comandă la unități (companie, batalion, regiment, brigadă) în arma genului sau la infanterie – ca șef al Serviciului Geniu la marile unități sau ofițer de stat-major în Administrația Centrală a Războiului. A fost președintele Consiliului de Administrație al Cercului Militar al ofițerilor din garnizoana București (actualul Cercul Militar Național), despre activitatea căruia a lăsat prețioase amintiri.

La declanșarea războiului a fost numit inspector general al Serviciului Geniului în structura Marelui Cartier General, apoi pentru o scurtă perioadă, la începutul lunii octombrie 1916, a fost însărcinat cu conducerea superioară a lucrărilor de fortificație din nordul Dobrogei.

De la începutul anului 1917 a ocupat funcția de Comandant al Trupelor de Geniu și Șeful Serviciului de Fortificații al Armatei.

A funcționat mult timp ca profesor la școlile militare de ofițeri (infanterie și cavalerie, artilerie și geniu), iar în perioada 1905-1912 a predat cursul de topografie și fortificații la Școala Superioară de Război.

În condițiile ieșirii României din război prin pacea de la București, la 1 septembrie 1918 i-a fost acceptată demisia din armată (Î.D. nr. 2211 din 22 august 1918)¹. Și-a continuat activitatea didactică și științifică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, pe postul de conferențiar la Secția de Geografie a Facultății de Științe, predând cursul de topografie și geodezie (1920-1938).

A fost membru activ al Societății Geografice „Dimitrie Cantemir” din Iași, vicepreședinte al Secției Militare a Societății Regale Române de Geografie (1909-1919), a înființat filiala din Basarabia a Societății Regale Române de Geografie, devenind membru corespondent al Academiei Române, în anul 1919². În scrisoarea adresată președintelui Academiei, prin care îi mulțumea pentru înalta cinste ce i s-a acordat, menționa: „N-am urmărit niciodată în cursul carierei mele să ajung la aureola cu care îmi încoronați azi opera mea științifică-militară, căci am găsit totdeauna un puternic sprijin în modestia împlinirii datoriei și în iubirea de neam. Am avut frumoasa recompensă a-mi termina cariera militară, contribuind în gradul de general la desăvârșirea idealului milenar al neamului, împlinindu-mi prin aceasta cel mai mare vis al tinereții mele și visul de aur al oricărui soldat”³.

Scarlat Panaitescu a decedat 22 martie 1938, în localitatea Prisaca Dornei, județul Suceava, cu puțin înainte de a împlini 73 de ani.

În ședința Academiei Române din 25 martie 1938, evocând personalitatea celui dispărut, vicepreședintele Andrei Rădulescu spunea: „Ocupându-se din tinerețe de studii tehnice militare și de matematici în școlile militare din țară, regretatul coleg și-a desăvârșit aceste studii în străinătate, fiind rând pe rând absolvent al Școalei Politehnice din Paris, diplomat al Școalei de Aplicație de Artilerie și Geniu din Fontainebleau, licențiat în matematici al Facultății de Științe din Paris. Destinat prin această temeinică pregătire pentru cariera de profesor militar, regretatul coleg, înapoiat în țară în anul 1892, a desfășurat o neîntreruptă activitate în învățământul militar, profesând cursuri de matematici, de astronomie, de geodezie, de construcțiuni, de fortificație, de topografie și chiar de geografie, timp de aproape un sfert de secol/... / În mijlocul nostru Generalul Panaitescu a fost chemat îndată după război ca distins reprezentant al Armatei și al ideii sfinte de apărare națională pe care o afirmase atât de complet prin faptele sale de combatant, cât și prin pregătirea ce a știut să dea ofițerilor care au condus la glorie armata noastră în marele război”⁴.

La rândul său, generalul Radu R. Rosetti, membru al Academiei Române, își amintea de fostul său profesor de la Școala militară de artilerie și geniu și la Școala Superioară de Război: „Explica bine, era totdeauna gata să dea o lămurire sau un sfat. Ca înfățișare și ca atitudine era tocmai contrarul unui Moș Teacă. Foarte urban în relațiile sale cu elevii, al căror îndrumător și nu șef se socotea, căuta să dezvolte curiozitatea lor științifică și gustul cetirei”⁵.

Conform unei practici încetățenite în editarea memoriilor și amintirilor, am reprodus integral, fără adăugiri și omisiuni, însemnările autorului, păstrându-i amprenta stilistică. Unele forme ieșite din uz, puține, de altfel, (războiu, voui etc.), le-am adaptat normelor în vigoare. Precizările noastre sunt în paranteze drepte. Pentru mai buna înțelegere a unor evenimente sau personalități la care se referă autorul, am adăugat note lămuritoare. Titlurile și subtitlurile ne aparțin. ■

Petre OTU

NOTE

1. Monitorul Oastei”, nr 157, din 1 septembrie 1918, p. 2535.

2. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. Dicționar 1866-2016. Partea a II (M-Z)*, ediția a V-a revizuită și adăugită,

cuvânt înainte acad Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, Editura Academiei Române, București, 2016, p.281-282

3. Petre Otu (coordonator), Teofil Oroian, Ion Emil, *Personalități ale gândirii militare românești*, Vol. I, București, Editura

Academiei de Înalte Studii Militare, 1997, p. 215.

4. Academia Română, *Anale*, tomul LXVII, ședințele din 1937-1938, Monitorul Oficial și Imprimeria Statului, Imprimeria Națională, București, 1939, p.54.

5. Ibidem , p. 55.

Campania din anul 1916

Cu câtă seriozitate și îngrijire înfruntăm războiul național, cu câtă zglobie și întrenare [vigoare] am sărit în războiul balcanic. Diferența o găsesc în otrava ce ne-a umplut sufletul doi ani de zile. Corupția ne-a adus dihonie între noi, rătăcindu-ne o bună parte din fast pentru marea cauză națională. Chiar între militari și comandanți, divergența de păreri de cum e mai bine, comparând soluțiunea, era supărătoare pentru marea noastră cauză. Nu încapă îndoială că toate drumurile duc la Roma, dar comparația între '913 și '916 este prea izbitoare pentru a găsi deosebiri numai în judecata echilibrată a politicei, nu și a istoriei. Ceea ce este cert că în viață bolile sufletești și sociale sunt atât de fulgerătoare și de puternice, încât reacțiunile de înțelepciune n-au timpul să-și producă nici un efort, iar când ele se manifestă ca la noi în 1916, cauza trebuie și este străină neamului nostru, ca și doctoria ce ni s-a infuzat.

Ajuns în prima zi de mobilizare în București și la sediul ocupațiunii mele din timp de pace, aflu de plecarea precipitată a fostului inspector, care se vede că își cunoștea de mult desemnarea¹. Dar, cu plecarea sa, a luat toată zestrea care s-ar fi cuvenit ramplasantului [înlocuitorului], ca automobil și altele, pe care i le prevedea carnetul de mobilizare. Nu m-am putut aștepta la altceva de la această veche cunoștință decât tot la abuz și la capricii. Eu însumi eram foarte perplex că nu-mi cunoșteam destinația. Secretarul general², pentru a-mi bate în strună, îmi promisese comanda unei divizii, dar se vede că, neținându-se de cuvânt, nu a dorit decât să mă aflu în fața unui fapt împlinit, ceea ce s-a întâmplat când mi s-a remis plicul cu destinația mea, aceea de șef de serviciu al genului la Marele Stat Major, în calitate de Inspector General al Geniului.

Această discrețiune din ultimul ceas, ca și multe altele de acest gen nu puteau avantaja serviciul. Mi-am dispus astfel activitatea ca în termenul prescris de serviciul ce aveam să dirig, în limitele cu totul modeste pe care le fixa ordinul de mobilizare, să fie gata în termenul prescris. Dar acum bag seama că serviciul de geniu este repartizat la eșalonul al 2-lea al cartierului; în ce sens? Făceam parte din etape sau de la operații? Cine ne conduce. Eșalonul întâi este condus de generalul Iliescu D-tru, ca prin sub-șef al Marelui Cartier, lăsând pe seama eșalonului 2, un al doilea subșef, care din fericire n-a funcționat decât

câteva zile, ca apoi confuzia să domnească tot timpul, dar în care marile servicii din cartier primeau ordinele prin comandantul etapelor, aflat în Eșalonul 2.

Desigur, această organizare nu era rațională și ea n-a dăinuit decât în prima parte a războiului nostru, până după retragerea armatelor în Moldova. În toată această perioadă, în care serviciul ce dirijam aproape nu avea nici o ființă, decât un fel de transmițător de contabil între trupele de operații și depozitele sedentare ale armatei, mă preocupau, după firea temperamentului meu, diferitele viitoare chestiuni și nevoi ale armatei, pe care le provocam prin referatele mele. Îmi reamintesc propunerile ce am făcut pentru organizarea serviciului de încălzire și stimulul ce am provocat pentru furnizarea sobelor de tranșee și tabără; serviciul de baracamente pentru adăpostirea trupelor de sub cerul liber, care a rămas în suferință deocamdată din cauza mobilității noastre extreme; organizarea noilor unități speciale, ca acelea de întrebuițare a lichidelor inflamabile, grija ce puneam ca podurile de peste Dunăre să poată fi distruse cu ușurință la momentul oportun, dar pentru care am fost asigurat că nu am nici o grijă, căci totul se prevăzuse și aranjase dinainte; totuși, am provocat o revedere și modificare în sistemele de comunicare a focului și altele.

Cum presimțeam că vom avea nevoie de multe unități tehnice de pionieri și altele și cum se topeau ca din senin unitățile tehnice de etape, am propus și mi s-a admis să am și supravegherea părților sedentare tehnice pe care le-am găsit într-un hal de dezorganizare și de șubredă conducere cum nu-mi puteam închipui. Am luat urgent măsuri de îndreptare și astfel am fost în măsură să înființez un număr însemnat de unități tehnice, supranumite „de marș”, cu care am putut astupa atâtea nevoi și atâtea goluri. Serviciul de geniu de la Marele Cartier General își mărea astfel, zi cu zi, activitatea și cu dânsa și personalul.

Nenorocirile abătându-se cu o precipitare crescândă și trebuind acum să îngrijesc cu aceeași solitudine și retragerea ca și înaintarea, ne reaminteam că organizarea defensivă a teritoriului este corolarul cel mai important pentru conducerea războiului. Dar acum suferim de înțelegerea noastră mioapă din trecut.

În 1915 se desființează, din nou, Inspectoratul Fortificațiilor, reînființat abia de un an; și de atunci nici o grijă de compartimentarea teritoriului, nici

o idee că într-un viitor război și nenorocirile sunt tot atât de probabile ca și succesele. Și, iată, acum în fața tristei întorsături a evenimentelor, simțim nevoia organizărilor defensive parțiale, pe măsură ce evenimentele ne impun.

La început înființăm câteva echipe tehnice, fără nici o legătură cu serviciul de geniu al Marelui Cartier General. Desigur, biroul operațiilor, atât de încărcat cu alte atribuțiuni, ținea sau era considerat virtual că ține firul de ansamblu și dirijează diferitele manifestațiuni ale serviciilor și autorităților locale. Mai târziu se organizează și un serviciu tehnic de organizarea defensivă a teritoriului în legătură și spre completare în ceea ce privește mersul operațiunilor armatelor noastre, cu serviciul rusesc condus de Veliciko. Dar cu o conducere improvizată și nu îndeajuns de inspirată și pusă la curent cu nevoile noastre. Și acest serviciu se găsea în afară de supravegherea Serviciului de Geniu de la Marele Cartier General, cel puțin ca fir director.

În aceste împrejurări are loc retragerea armatelor din Dobrogea, ceea ce impunea întreruperea podurilor de peste Dunăre. Manevra tehnică are loc, dar fără nici un succes. Concepțiunea distrugerii era admirabil gândită, dar mijloacele cu care urma să se execute cu totul insuficiente. În calculele noastre socoteam că totul va funcționa ca mecanismul ceasornicăriei, fără să ținem seama de condițiunile defectuoase de manipulare, de lipsa de timp pentru a ne îndrepta greșelile și de imperfecțiunea și slăbiciunea mijloacelor cu care se opera.

În acest moment de criză nu mai rămânea de compromis decât șeful tehnic nominal din acel moment, dar care nu participase cu nimic la pregătire, dar ale cărui strigări de alarmă au fost considerate exagerări. Primind ordinul în extrem de a proceda la această distrugere, îmi dădeam seama că joc pe lângă interesele capitale ale războiului și întreaga mea reputație. Am plecat hotărât, în caz de nereușită, să-mi pun capăt zilelor, dacă vrăjmașul ni le îngăduie. Am avut șansa să mă achit satisfăcător de însărcinarea ce mi s-a dat³.

Întors la cartier, am imprudența să scriu în același raport laudele subalternilor care meritau o deosebită atenție, blamul și luarea comenzii a doi comandanți de batalioane de miliții, care în operațiunile ulterioare s-au arătat atât de prejos situațiunii lor și, în fine, că operele tehnice de factura podului dunărean nu se pot distruge după arătările

regulamentelor militare străine, ce noi am avut în vedere la această distrugere.

Raportul meu a oprit atențiunea comandamentului numai asupra acestei ultime chestiuni și la isprăvitul războiului, Ministerul Munițiilor mi-a înapoiat acest raport pentru a-i da, desigur, cursul cuvenit.

Am un regret din această întâmplare că subalternii mei n-au fost distinși după cum fapta săvârșită de ei le dădea dreptul. Nu mai vorbesc de mine, care 24 de ore am stat neclintit pe poziție întreținând vigoarea și dând diferite relațiuni și încurajări, precum și dispozițiuni la fața locului flotilei de aeroplane, care, din fericire, grație măsurilor luate, nu ne-a cauzat nici o pierdere. Am avut dreptul la o atenție și desigur nici o altă împrejurare nu a fost mai favorabilă pentru un general și funcția ce îmiplineam decât acum, pentru a-mi înfinge în piept decorația bravilor, Ordinul „Mihai Viteazul”. M-am convins, însă, și de astă dată, ca în atâtea împrejurări anterioare și posterioare, că obții numai ceea ce vrei și ceri, nu ceea ce crezi că alții să vrea și să te distingă.

Întors la cartier după această faptă, sunt însărcinat să conduc lucrările de întărire în Dobrogea, în colaborare cu rușii, la triplul cap de pod: Măcin-Isaccea-Tulcea. Întrebând mai târziu pe fostul locțiitor de stat major al Cartierului general, mi-a istorisit că generalul Berthelot⁴ să ne trimeată un ofițer cu cultură franceză acolo. Luând explicația drept contemporană sau postumă faptului, am repetat puțina importanță ce se dădea serviciilor de geniu, neconținut despoiat de ofițerii săi puțini, iar legătura se făcea la întâmplare. În ceea ce mă privește, în niciuna din însărcinările vremelnice ce mi se da, nu părăseam legătura personală cu serviciul de geniu, pe care încercam, pe apucate, să-l țin în mână.

La Măcin, reveneam pentru a doua oară în acest război. În prima ocazie, m-am substituit unui inferior al meu, bolnav momentan, pentru a face recunoașterile necesare unui cap de pod la Măcin și a verifica posibilitatea lucrărilor indicate în liniile sale generale de biroul operațiilor. Cu acea ocazie și cu alta referitoare la lucrările de-a lungul Siretului, în prima n-am fost eu de acord, în a doua acordul nu s-a făcut cu proiectul rusesc și așa mi-am dat socoteala de ce necesar lucru era prezența serviciului de geniu, însărcinat cu organizările defensive la eșalonul 1 operativ.

Ajuns a doua oară în Dobrogea, nu numai că am

verificat în aliniamente generale proiectul meu prin a pune o altă mentalitate decât aceea a cartierului nostru, dar acum lucrările luau o extensiune mult mai mare, acoperind întreg cursul inferior al Dunării, de la cotul nou pe Dunăre la Babadag. Comandamentul rus a fost bucuros de colaborarea noastră intelectuală și cu această ocazie s-a legat buna prietenie cu colegul rus, șef al geniului din armata rusă pe frontul român. Cu autorizarea comandamentului rus, am inspectat sectoarele rusești și-mi amintesc emoțiunea ce au produs unui șef de sector foarte puțin cunoscător în ale fortificației ce semănase la întâmplare lucrările de fortificații, pentru care am cerut luare de măsuri la comandamentul rus.

Dar nici în această însărcinare n-am pus bine piciorul, că ofițeri mai vârstnici și mai mari în grad, scoși din comandamente de pe front⁵ au fost trimiși la aceste lucrări ca șefi superiori și așa însărcinarea mea devenind inutilă, Cartierul român m-a deslegat de răspunderea conducerii.

Fără voie, voi evoca și câteva persoane cari au avut influență mai covârșitoare în cariera mea și încep cu toți cei care au avut un amestec la examenul meu de general, pentru a le urmări judecata și capacitatea în fața noului examinator Războiul și lupta.

În viața noastră de conducători avem răspunderi și suntem legați prin devotament de însărcinările ce îndeplinim. În toată cariera mea, mi-am dat osteneala să întăresc simțul datoriei, chiar cu jertfa persoanei și să măresc cultura și înțelegerea situațiilor până la realizarea lor în plin succes; n-am pus niciun fel de interes personal a-mi asigura o platformă de dominațiune și de profit; am lăsat întotdeauna această grijă forței evenimentelor, care grupează cu mai mult discernământ și mai cu aproape (*Sic!*) inteligențele și voințele pentru obținerea unui anume fapt. De aceea, cu cât ne înălțăm în grad, cu voință deveneam un izolat mai absolut. Timpurile mele de restriște găsindu-mă izolat, m-am abătut mai cu înlesnire, dar nu socot că aceasta trebuie să fie o bună regulă socială.

Îmi vine neconținut în minte o convorbire din Comitetul Inspectorilor Generali (și povestită mie de generalul M. Boteanu) cu A. S. Regală, Majestatea Sa Regele Ferdinand; era vorba de o declarare ce o aducea comitetul unui ofițer, considerat de o parte de inspectori ca meritos și atunci generalul Boteanu

spune A.S.R.: „Alteță, dacă s-ar fi urmat regula de ambiție și fiecare ofițer lovit ar fi demisionat, astăzi n-ați mai vedea împrejurul vostru niciunul din câți suntem prezenți”.

De aceea, socot că acum pot încheia acest bilanț în interes educativ și istoric, este bine ca fiecare din cei care au a-și da socoteală de viața lor, care devenind istorică și generația tânără având interesul a o adânci, că este foarte bine a încheia asemenea bilanțuri.

Încep cu tânărul căpitan care se socotea în drept să redacteze temele pentru examenul de general⁶. În război găsindu-se în capul Biroului Operațiilor, iar șeful secției operațiilor, printr-un hazard al vieții, surmenându-se de griji și răspunderea istorică, a trecut în mâinile șefului biroului operațiilor, întreaga dezbatere a procesului intelectual, pus în conducerea operațiunilor noastre. În această conducere însă era o calchiere fidelă a judecății acestui ofițer istoriograf în interpretarea ce făcea războaielor lui Ștefan cel Mare. Am avut prilejul cu ocazia unei dări de seamă anuale la Societatea geografică să pun față în față interpretarea celor doi istorici, Gârdescu Ion și Radu Rosetti.

Ofițerul a fost un brav în partea a 2-a a campaniei, în capul unui regiment de infanterie s-a achitat cu onoare și bravură de sarcina ce i se dase. Dar la Biroul Operațiilor experiența și cultura sa de atunci nu-l îngăduiau a purta o asemenea răspundere, mai puțin încă a i se da însărcinarea de a redacta temele examenului de general.

Generalul Culcer Ioan⁷, o inteligență sclipitoare și o cultură vastă, era un ofițer admirabil consultat de Marele Cartier General. Niciodată în cariera sa n-a dat probe, alături de strălucitele sale calități, individuale, că poate prinde și lega bine în snop calitățile și colaborarea subalternilor săi. În toată cariera sa și în toate comenzile sale, dacă dispunea de subalterni de talia și capacitatea sa, dar și cu calitățile sociale ce-i lipseau, putea fi sigur de succes; altfel, viața sa socială influențează, dar nu guvernează și de aceea socot că și în războiul nostru național comandamentul român n-a avut răbdarea să stoarcă din intelectualitatea și judecata acestui ofițer tot ceea ce ar fi putut da; și de aceea îmi explic și rolul său de figurant cu onoruri, dar nu cu influență în comisia de generali.

Generalul Alexandru Averescu⁸, un ambițios norocos și stăruitor, fără susceptibilitate în urmărirea interesului personal de ajungere cu orice preț. Mi-l

reamintesc, în tinerețea sa, alături de colegul meu, sburdalnicul, dar nu îndeajuns de statornic egal, Gârdescu Ion, și nu știu cu ce ocaziune în regiunea Craiovei, conduceau două partide, dar cu direcțiunea de ansamblu tot în mâinile generalului Averescu. Rezultatul succesului a fost de partea lui Gârdescu, care a introdus un factor subtil, dar prețios, pe care Averescu nu conta și, astfel silit, a capitulat, cu toate protestele făcute. Alta, pe care nu o interpretez, dar o redau așa cum am simțit-o atunci. Averescu avea tot interesul să fie apreciat ca o stea și ca atotputernic în armata românească de către înaltul comandament austriac. La o ședință, și aceasta dintre primele ședințe de joc de război în armata noastră, la Cercul Militar al ofițerilor din garnizoana București, vine generalul Averescu, nu-mi mai amintesc în ce grad, întovărășit de atașatul militar Roswadowski⁹. Rareori în viața mea am asistat la o ședință mai penibilă. Dacă trec peste scenele de originalitate de la manevrele de cavalerie, când în suita sa nu era urmărit numai de bărbați și trec peste ministeriatul său ca să ajung în războiul balcanic, în care regele Carol a trimis pe ministrul de război ca să ancheteze conducerea, ca să termin cu Flămânda și Mărăști din războiul mondial, în una ca inteligență și în alta ca voință și ca să încheiem prin cariera sa politică și ultimul său minister în care frizau mina (Sic!) și falitul, fără să vorbim de politica dezlănțuită în Armata a 2-a la finele războiului mondial, învederează [demonstrează] că o asemenea voință nu putea și nu trebuia deține destinele oștirii atâta timp și a-i fazona inteligența de conducere și pregăti recrutarea înaltului comandament.

Generalul Aslan Mihail¹⁰, un ofițer inteligent, dar lipsit de o cultură serioasă, și generală, și profesională. Un fricos, nu numai în accepțiunea obișnuită a cuvântului, dar mai cu seamă în aceea a răspunderilor. Avea mania conducerii acțiunilor mari, dar neavând siguranță, se înconjură de ofițeri reputați pe care se mulțumea a-i adăposti și lua sub lupa lui protectoare. Și în războiul balcanic, unde a avut a cunoaște îndeaproape frica cu ocazia unei alarme din comandamentul său și în conducerea Armatei a 3-a în războiul național și, în particular, în influența sa la Turtucaia, toate arată același lucru, că acest ofițer cu destulă valoare și cu inteligență deosebită ar fi ținut un loc onorabil în oricare altă situațiune decât acelea prea mari de a conduce destinele unei oștiri sau recruta grade înalte.

Și cu aceasta să ajungem la nenorocita noastră armată în Moldova¹¹ tare pe destinele ei și gata de a reîntoarce armele contra vrăjmașului pentru a-l pironi locului până în momente mai prielnice. ■

NOTE

1. Inspector General al Geniului și Director Superior era generalul de divizie Constantin Tănăsescu (1861-1925), care, la declanșarea mobilizării, a fost numit comandantul Corpului 3 armată din Armata a 2-a.
2. Generalul Dumitru Iliescu (1865-1940), secretar general al Ministerului de Război, ianuarie 1914-15 august 1916, era un apropiat al premierului liberal Ion I. C. Brătianu, care deținea și portofoliul Războiului. La declararea războiului, a fost numit subșef al Marelui Cartier General Român, apoi șef al acestui organism, conducând de fapt operațiile armatei române din toamna anului 1916, deoarece generalul Vasile Zottu figura ca șef nominal al acestei structuri. La 5 decembrie 1916 a fost înlocuit din funcție și trimis în Franța, ca reprezentant al Marelui Cartier General Român (1917-1918).
3. Apărarea capului de pod de la Cernavodă a fost foarte dârză, ea fiind realizată de Divizia 2 infanterie, în cadrul căreia s-a remarcat Brigada 32 infanterie, condusă de colonelul Alex. Cratero. Operațiile ofensive ale trupelor bulgare au fost conduse de generalul Ștefan Toșev, comandantul Armatei 3 bulgare. În noaptea de 24/25 octombrie 1916, trupele române au evacuat Cernavodă, retrăgându-se spre Hârșova. A doua zi dimineața, trupele bulgare au ocupat orașul, dar s-au confruntat cu o rezistență dârză din partea ariergărzii române. În aceste condiții, autoritățile române au luat decizia aruncării în aer a podului de la Cernavodă, o creație tehnică deosebită. Operația nu a reușit, datorită slabelor mijloace. În schimb, podul de la Fetești peste brațul Borcea, precum și cel intermediar, peste Baltă, au fost distruse de unitățile de marină și de geniu. Cele două poduri au fost refăcute în 1921.
4. General Henri Mathias Berthelot (1861-1931). Șeful Misiunii Militare Franceze în România (octombrie 1916-martie 1918; noiembrie 1918-mai 1919).
5. În această perioadă trupele române din Dobrogea suferind pierderi mari, o serie de mari unități s-au desființat, contopindu-se câte două divizii într-una, astfel încât unii generali au rămas descoperiți (n.a.)
6. Este vorba de Radu R. Rosetti (1877-1949), care a fost șef al Biroului operații în perioada 1914-1916. În decembrie 1916, a fost transferat, la cererea sa, într-o funcție operativă, comandant de regiment, și a luptat pe frontul de la Mărășești (1917), unde a fost rănit și decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”.
7. Ion Culcer (1853-1928), comandantul Armatei I în primele luni ale războiului.
8. Alexandru Averescu (1859-1938). General și mareșal. Una dintre cele mai importante personalități ale armatei române. Ministru de Război (1907-1910), șef la Marelui Stat major (1911-1913), comandant al Armatei a 2-a și a 3-a (1916-1918), prim ministru (1918, 1920-1921, 1926-1927). Detalii în Petre Otu, Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda, ediția a III-a revizuită și adăugită, Editura Litera, București, 2022.
9. Tadeus-Jordan Roswadowski (1866-1928). Ofițer de origine poloneză provenind dintr-o familie nobiliară, ajuns la gradul de general. A servit mai întâi în armata austro-ungară, apoi în cea poloneză. Pe lângă misiunea sa în România, a mai funcționat, după război, la Paris, Londra și Roma.
10. Mihail Aslan (1857-1936) este considerat unul dintre cei mai capabili generali români. A urmat cursurile Școlii Militare de Ofițeri, București (1875-1877). La 10 mai 1908 a fost înaintat general de brigadă, iar la 1 octombrie 1914 general de divizie. În campania din 1916 i s-a încredințat comanda Armatei 3, dispusă în sudul și sud-estul României. Nu a confirmat, însă, așteptările, în august 1916, trupele din subordine fiind învinse în bătălia de la Turtucaia. Acuzat de slăbiciune la comandă, a fost schimbat din funcție și pus la dispoziția Corpului 4 teritorial. La 30 aprilie 1918 a demisionat din armată.
11. După pierderea bătăliei de la București (16/29 noiembrie-20 noiembrie/3 decembrie 1916), armata română s-a retras în spațiul dintre Prut și Carpații Orientali, intrând într-un proces de reorganizare. Singura mare unitate rămasă pe front a fost Armata a 2-a, comandată de generalul Alexandru Averescu. Celelalte sectoare erau apărate de trupe ruse.

105 ani de la unirea Basarabiei cu România

Primul pas spre Marea Unire

La intrarea noastră în Marele Război, România și-a arătat toate pretențiile, inclusiv trasarea noului hotar al țării, în actul semnat cu reprezentanții Antantei. Nu era inclusă printre ele unirea Basarabiei. Nici nu se putea. Rusia era în Antanta, deci și aliata noastră, și nu i se putea cere Basarabia. Mai mult, pentru a ne convinge să nu intrăm în neutralitate în 1914, Rusia recunoștea pentru prima dată dreptul istoric al României asupra teritoriilor locuite de români în Imperiul austro-ungar. Că țarul Nicolae al II-lea, prins de romantismul războiului din Galiția, visa la o anexare a Bucovinei după obținerea victoriei, e altă poveste.

În încercarea de emancipare, după mai bine de o sută de ani de ocupație rusească și de acțiuni de rusificare prin administrație, școală, cântă era, și biserică, Basarabia a profitat de decizia Guvernului provizoriu de la Petrograd, care invoca dreptul popoarelor la autodeterminare. Rușii nu se gândeau la desprindere și independență, ci doar la o autonomie restrânsă într-un stat federal.

Pe 21 noiembrie 1917, se constituie pe baze democratice Sfatul Țării, care hotărăște transformarea guberniei Basarabiei în Republica Democratică Moldovenească. Era o situație confuză și deloc

liniștită, o populație deabusolată, insuficient trezită la conștiința națională, atinsă parțial și de influențele bolșevice, tranzitate de soldații fugari de pe frontul din România, ce-și făceau de cap în Basarabia. Crime, jaf, distrugerii.

Executivul republicii era asigurat de un Consiliu Director, condus de P. Erhan. Stat tânăr, fără nici de unele, supus terorii dezertorilor și celor ce se împotriveau îndepărtării de Rusia. Sfatul Țării cere printr-o delegație la Iași ajutor armat contra anarhiei bolșevice, pe 8 decembrie 1917. Decizie grea pentru guvern. Însă reprezentanții Antantei insistau că depozitele militare destinate frontului, organizate în Basarabia trebuiau apărate.

Pe 5 ianuarie 1918 se trimite o nouă delegație la Iași. În sfârșit, guvernul lui I. I. C. Brătianu, după lungi dezbateri, trimite trupe române dincolo de Prut. Pe 13 ianuarie elementele înaintate ale Diviziei 11 Infanterie intră în Chișinău, iar pe 14 ianuarie generalul Ernest Broșteanu este primit cu entuziasm în oraș. Se adresează Sfatului Țării, precizând că misiunea lui nu este de ocupație, nu de obligare la vreo hotărâre politică, ci de asigurare a liniștii și de protecție a avutului basarabanilor, de trecere peste Nistru a tuturor soldaților ruși veniți în Basarabia, în urma disoluției forțelor rusești din România.

Broșteanu organizează cu

tot fastul prima aniversare în Basarabia a unirii din 24 ianuarie 1859. Sfatul Țării întrunit pentru acest eveniment declară independența Republicii Democratice Moldovenești.

La recepția oferită seara de general, intelectualitatea de elită și politicienii de frunte din Sfatul Țării exprimă clar necesitatea și dorința de unire cu țara mamă.

Entuziasm mult, putere puțină, pericole interne și mai ales externe destule.

Ucraina, care își obținuse și ea independența, făcea mari presiuni pentru includerea Basarabiei între hotarele ei, invocând un iluzoriu drept istoric. Cu trupele germane de ocupație la Kiev, cu un guvern ucrainean în coaste, ce râvnea să o înglobeze, cu o Rusie bolșevică agresivă și neîmpăcată cu gândul independenței sale, tânăra Moldovă nu avea decât o opțiune – unirea cu România. Au trimis la Iași o delegație împuternicită să negocieze cu guvernul și cu regele condițiile unirii.

România nu putea rata ocazia, mai ales în condițiile armistițiului și ale negocierii Păcii dezastruoase de la București. Învingerea Germaniei și a Puterilor Centrale era departe, speranța unirii Ardealului, și ea, tot mai îndepărtată și neclară.

Pe 27 martie 1918, la Chișinău, Sfatul Țării, în prezența prim-ministrului României, Alexandru Marghiloman, se proclamă unirea

pentru totdeauna a Basarabiei cu România.

Alexandru Marghiloman, în cuvântul de răspuns, zice: „Am luat act de declarația dumneavoastră și, în numele Guvernului Român, declar că o primesc. Trăiască România, una și nedespărțită.”

Clopoțele răsună. Primul mare pas era făcut.

În aceeași zi, hotărârea de unire ajunge la regele Ferdinand: „Am primit [cu bucurie] știrea despre importantul act ce s-a săvârșit la Chișinău.”, chiar dacă

era o unire condiționată. Spre sfârșitul anului, bucuria se schimbă. Pe 27 noiembrie (10 decembrie) Sfatul Țării votează în unanimitate renunțarea la condiționări, aliniindu-se astfel Ardealului, Banatului și Bucovinei, care împliniseră necondiționat actul unirii într-o Românie Mare.

În luarea acestei decizii importante și în calmarea spiritelor ce au premers votului, un rol important l-a avut generalul Arthur Văitoianu, comisar regal al Basarabiei.

La destrămarea URSS, când

se întrevădeau posibilitățile de revenire a Basarabiei între hotarele României, recunoașterea de către guvernul și parlamentul de la București a independenței Republicii Moldova a șters printr-un simplu gest unirea Basarabiei cu România. Am anulat actele de unire din martie și noiembrie 1918.

Dacă avem noroc, ne trebuie două generații pentru a reface actul unirii pe care înaintașii noștri l-au împlinit doar în câteva luni! ■

Grigore BUCIU

FOTOGRAFII DE LA CITITORI

Tată și fiu, în memoria peliculei...

Au trecut 10 ani de când a plecat dintre noi comandorul de marină Neculai Pădurariu, un om de la „Cultul Eroilor”.

Născut la 5 decembrie 1934, a rămas orfan de război, tatăl său, ofițer, a căzut pe Frontul de Est. A fost luat în grija unui unchi și a soției acestuia, care, neavând copii, l-au crescut ca și cum ar fi fost fiul lor. De la acest unchi, militar de carieră, veteran al Primului Război Mondial, decorat cu Ordinul „Virtutea Militară” pentru vitejia pe câmpul de luptă de la Mărășești, a deprins pasiunea lecturii și spiritul de autodidact. După trecerea în rezervă, comandorul de marină Neculai Pădurariu a lucrat câțiva ani la Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria”, până când o boală necruțătoare l-a luat dintre noi.

În semn de omagiu și aducere-aminte, publicăm câteva fotografii inedite, păstrate în arhiva familiei sale, imagini care, prin bunăvoința surorii sale Violeta,

au intrat în fototeca de aur a familiei Cultul Eroilor! Sunt instantanee luate în timpul campaniei din Est, unde tatăl celor doi a luptat. Din păcate, doar o

La intrarea într-o cazemată

singură fotografie, prima din acest fotomontaj, are pe verso o datare: "7 aprilie 1942, Nikolskoje, Rusia".

Transcriu din scrisoarea care însoțește aceste mărturii: "Tata a plecat pe front din regimentul aflat atunci la Calafat, despre care ai scris și tu. Sunt multe aspecte din război și mulți eroi, care astăzi nu mai sunt în viață. Măcar să le apară chipurile în amintirea lor. Redacția va alege ce va dori. Mai am destule acasă, așa că le dăruiesc cu plăcere! Sănătate la toți! Violeta, 16 ianuarie 2013." (D.R.) ■

Înainte de a porni spre frontul de Est,
o ultimă fotografie pentru cei de acasă...

7 aprilie 1942, Nikolskoje, Rusia

Prin stepa calmucă. Primul din dreapta, sublocotenentul Pădurariu

Un ostaș, un ciob de oglindă, o căpiță de fân...

În misiune de recunoaștere

Sublocotenentul Pădurariu într-un adăpost improvizat

VITRINA CU CĂRȚI

Rubrică prezentată de Grigore Buciu

Asociația Română pentru Propaganda și Istoria Aeronauticii „Smaranda Brăescu” Cluj, „Lăsați-mă să zbor!”, Editura Ecou Transilvan Cluj-Napoca, 2021.

O carte despre o legendă, Smaranda Brăescu, veterana parașutismului românesc, care, după ce a trecut pragul dintre lumi, a devenit patroana spirituală a ARPIA din Cluj-Napoca. Pare scrisă de asociație, dacă ne luăm după copertă, dar aceasta nu este decât o formulă de omagiu colectiv. Pe contracopertă sunt scriși cu modestie autorii: Laurențiu Buzenschi, Tudor Sireteanu, Mircea Goga, Claudiu-Nicolae Iordăchescu.

Dincolo de acest grup, mai pot fi menționați ca autori și ziariștii, ale căror articole sunt citate copios și, desigur, chiar Smaranda Brăescu, prin fragmentele ei de jurnal. O însemnare de a ei din 20 martie 1940 mă transpune în perspectiva tristă a Ucrainei, din zilele noastre, cuprinsă într-un război din care nu poate, nu știe cum să scape: “Săracii și nobilii finlandezi au trebuit să încheie pace cu Rusia bolșevică și în condițiuni mult mai grele și dureroase decât le ceruse de la început... nu mai puteau duce lupta mai departe numai cu puținele ajutoare ce le-au primit de la voluntari.”

Iar în 9 aprilie 1940, scrie despre ocuparea Danemarcei. “Din timp, germanii au trimis mii de turiști, care în realitate erau

militari...”, de parcă ar vorbi despre metoda folosită de ruși, în 1989, pentru destabilizarea României și declanșarea provocărilor ce au urmat. Actori diferiți, timpuri diferite, aceleași metode!”

Smaranda Brăescu a apărut pe lume într-un sat de răzeși, în Hânțeștii Galațiului, comuna Buciumeni, în 21 mai 1897, de Sfinții Împărați Constantin și Elena. A apărut aproape odată cu zborul, căci și aviația s-a ridicat de la pământ cam prin aceeași perioadă. Mică, negricioasă, băiețoasă, vioaie, încăpățanată, s-a trezit cu dorința „nesăbuită” și de neînvinș de a zbura și de a sări din zbor pentru a ajunge din nou pe pământ, pentru următoarea înălțare. S-a dus la școală, cu fratele ei geamăn, și „s-a dovedit istețată, silitoare, cu mintea ageră și iscoditoare”. Așa a rămas toată viața. Învingând opoziția familiei presată de nevoile materiale, a intrat la Școala Secundară Profesională de Fete din Bârlad.

La 16 ani rămâne orfană de tată și e nevoită să muncească, să se întrețină singură printre străini, mulțumindu-se cu puțin, dar hrănindu-se cu speranța că se va înălța, va răzbi și într-un final va zbura pe deasupra lucrurilor și necazurilor.

În 1910 a ajuns în Capitală și a urmărit mitingul aviatic de la Cotroceni din 17 mai, în cadrul căruia Aurel Vlaicu evolua în primul său zbor pentru public. Era însoțită de fratele ei, pictorul Dumitru Brăescu, și el pasionat de zbor, care în timpul războiului a fost aerostațier, adică observator din balon al câmpului de luptă. În preajma Unirii, fetele românilor au îndrăznit să lupte în armată, la un loc cu băieții – Ecaterina Teodoroiu

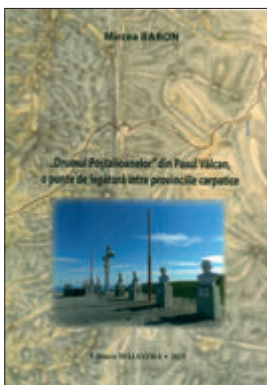
– și să se facă pilot, să zboare în aparatele fragile ale abia născutei aviații românești. Visul de zbor stătea încolăcit, moțând în sufletul ei. Până să se trezească, Smaranda Brăescu a devenit studentă la Școala de Arte Frumoase – Ceramică și artă decorativă (1924-1929) ceea ce ne spune că visul trebuie modelat frumos cu mâna pentru a deveni ceva ce se adaugă lumii.

Se logodește cu aparatul de zbor la Tecuci, prin mijlocirea fratelui ei, Dumitru, veteran al războiului și al zborului. Dar era femeie și, conform constrângerilor, nu putea fi pilot. „Lăsați-mă să zbor!” a fost strigătul ei. N-a fost auzit. Atunci, zburați voi, dar luați-mă și pe mine, să sar din zbor și să zbor fără aripi.

În 1923 gustă beția zborului, care rămâne în ea și crește, crește, până când fac din această ființă micuță, cu ochi mari și iscoditori, recordmenă mondială, o legendă vie a zborului cu parașuta.

A stabilit recordul mondial de înălțime la salt cu parașuta, la Sacramento, California. A privit de la o înălțime de 6000 m întinderile Americii, la 2 octombrie 1931. A vrut să lupte ca parașutistă în ultimul război mondial. Nu i s-a permis.

Cartea de față nu este o monografie. Este un omagiu sentimental, adus ei de admiratorii bărbați, care au văzut-o zburând mai târziu sau n-au văzut-o, dar au știut despre ea, din sursele de informare moderne, și au apreciat efortul ei îndrăzneț de a ridica ștacheta aproape de bărbați, în numele femeilor române. Lucrarea conține și scrisori, note de jurnal, chiar și un fragment de roman, toate strânse la un loc pentru a ilustra cu căldură o femeie între femei, Smaranda Brăescu. ■

Mircea Baron, *Drumul poștalioanelor din Pasul Vâlcan, o punte de legătură între provinciile carpatice*, Editura Măiastra, Tg. Jiu, 2021.

Depresiunea Văii Jiului este un ținut românesc intramontan, deosebit de pitoresc din perspectivă geo-fizică și la fel de interesant prin istoria sa milenară. Monezile romane, grecești și alte artefacte istorice împing informațiile despre rolul acestui ținut, în istoriografia noastră națională, în îndepărtata antichitate, în epoca bronzului, dacă avem în vedere depozitul de unelte descoperit pe raza actualei gări Petroșani, în vremea lui Filip al II-lea al Macedoniei și a fiului său Alexandru cel Mare prin monede cu efigia primului și o statueta votivă cu imaginea celui de-al doilea.

Profesorul universitar Mircea Baron este atras de istoria regiunii, deși de formație nu este istoric, și de trecutul său eroic legat de campania din trista și înfrigurată toamnă a anului 1916. Este omul locului prin fire sentimentale, profesionale și de viață, fiind atașat de localitățile Lupeni, unde s-a născut, Petroșani, unde a profesat la Institutul de Mine, Vulcan, unde activează ca membru al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” – filiala hunedoreană, și

de Cimpa, un sat vechi de pe Jiul de Est, unde se retrage să-și scrie cărțile.

A publicat nu cu mult timp în urmă un album fotografic cu imagini din Marele Război, înfățișând trupe române și trupe germane în acțiune, în aceeași Vale a Jiului, de la Merișani la Lainici, multe din ele inedite.

Prin această lucrare ne propune o istorie a Văii Jiului în care partea dedicată figurilor unor eroi și monumentelor comemorative ale Marelui Război este dezvoltată pe larg, cu descriere în amănunt și istorie sintetică a fiecăruia. În această încercare monografică, la baza căreia stă o lungă listă bibliografică formată din 65 de surse consultate, autorul începe cu delimitarea spațiului și fixarea lui în istorie, căci acest ținut a aparținut în Evul Mediu, când voievozilor din Țara Românească, fiind atașat, odată cu Țara Hațegului, în sudul căreia este situat, la Banatul de Severin, fie voievodului Transilvaniei. Oricum este o zonă foarte interesantă de trecere între spinarea Munților Vulcanului până la Cumpăna Cernei de sub vârful Oslea. Dar și unită prin pasuri și trecători, cărări de picior peste munte, între care Pasul Vâlcan ocupă un loc distinct. Este calea oficială de comunicare între Gorj și Țara Hațegului, drumul poștalioanelor care începea în coasta așezării Vulcan, unde era și vama – pe care împăratul Iosif al II-lea, care a vizitat călare zona pe la 1773, o aprecia ca fiind o instituție derizorie găzduită în clădiri pe măsură. Drumul urcă la cumpăna dintre țări – Pasul Vâlcan situat la cota 1621 și apoi coboară spre miazăzi, prin Poiana lui Mihai Viteazul la Schela gorjană și apoi pe lângă Jiu la Tg. Jiu.

Autorul se ocupă de acest pas al Vâlcanului, drum de care și mărfuri, din mai multe motive. E cel mai important, urmat de Straja, de cel din Munții Parângului ce făcea legătura, cândva, pe drumul pietruit al trupelor romane, ce lega Petria prin Rânca, de castrul de la Bumbesti-Jiu, Pasul Surduc care face intrare în defileul Jiurilor unite a fost anevoios și mai puțin practicabil până pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, când s-a tăiat în stâncă drumul pietruit până la Lainici.

Desigur, sunt și alte locuri de trecere peste munți pe care autorul nu le amintește, cum este cel de pe Valea de Pești și peste Arcanu, apoi cel care traversează Galbenul și coboară spre Tismana, Balta, Peștișani – satele gorjene de deal subcarpatic.

Pasul lui Mircea Baron are multiple semnificații. Rolul său de legătură între țara intracarpatică și Peninsula Balcanică pe vremea dacilor și romanilor, între Dacia preistorică și Geția tracică, între Țara Ungurească și Țara Românească, între Imperiul Austriac, după Mohaci, și țara domnilor munteni. Este locul care mustește de spiritele celor căzuți apărând granița, aici și la Straja, peste 1500 de tineri secerăți de moarte în tranșeele primului război mondial. Și mai este important pentru că în anii centenarului, Cultul Eroilor din județul Hunedoara a avut inițiativa de a înălța pe această culme un sanctuar comemorativ dedicat eroilor. Opt busturi de personalități proeminente legate de războiul pentru Marea Unire flanchează o cruce pe care Isus e răstignit și poate fi identificat cu neamul românesc răstignit pe crucea istoriei, în fața căreia un sarcofag gol, de marmură albă, își

așteaptă eroul necunoscut al Văii Jiului, pe care voluntarii îl caută, răscolind tranșeele de pe munte.

Așadar, avem o carte documentară pe care Mircea Baron o așează în fața uitării noastre, amintindu-ne că Valea Jiului, în care mineritul a murit, rămâne vie și românească. Și

străveche, ea fiind pomenită ca moșie a cnezilor din Râul de Mori și a altor nobili hațegani, reconfirmată Cândeștilor maghiarizați și metamorfozați în conții Kendefy, stăpânitori ai Retezatului și ai satelor Iscroni, Câmpu lui Neag, prin Diploma cavalerilor ioaniți, la 2 iunie 1247.

Moșia strămoșească a acestora e reconfirmată și mai târziu, în ianuarie 1493, printr-un act de danie semnat la Buda, de Vladislav al II-lea Iagelo.

Totul se transformă și se pierde, dacă vom uita să mai citim fascinanta poveste a poporului român!

Grigore Stamate, Mihai Hodoroagea, *Mareșalul Prezan, artizan și apărător al Marii Uniri*, Editura Axioma Print, București, 2021.

Cei doi autori au un erou preferat, pe mareșalul Constantin Prezan, pe care-l socotesc a fi nu numai comandantul militar cu rangul cel mai înalt în Marele Război, ci și „artizan și apărător” al Marii Uniri. Ca orice fani autentici, autorilor nu le place cum a fost tratată, în lucrările de istorie de până acum, personalitatea și activitatea mareșalului, o figură prominentă a începutului de secol, de altfel.

Metoda aleasă pentru a face această „reparație morală” și „dreptate istorică” nu ni se pare, însă, cea mai adecvată. Dacă intenția a fost de a scrie o istorie romanțată sub formă beletristică, considerăm că ceea ce a ieșit nu se ridică la valoarea scontată. A pune în beletristică citate edite din lucrări ale unor autori convenabili

nu este o metodă literară validă. A face lumină pe bază de documente, interpretare, folosind o metodologie istorică adecvată este una, și a-ți afișa admirația fără limite, punând-o mereu în gura tuturor personajelor contemporane lui Prezan, e alta. Ca urmare, ne aflăm în fața unui hibrid, cum apar, din păcate, multe în ziua de astăzi, care nu are sorți să convingă.

Nu poți pleca de la ideea că ce i s-a întâmplat generalului Prezan – amic prețuit al perechii regale – a fost o mârșăvie, și cei ce au cerut înlăturarea lui de la comanda Marelui Cartier General sunt niște nimicuri, și ele mârșave. Autorii nu au îndoieli. Își închipuie tot felul de dialoguri pline de banalități, neintuind că și în România la nivelul regalității era un dialog al protocolului cu rigorile lui, că suveranii nu se adresează unul altuia în fața persoanelor oficiale cu numele de alint din alcov Nando-Missi, oricât ar vrea ei să fie de populari.

Francezul Foch, cel care stabilea linia de demarcație pe Mureș și îi lăsa pe militarii sârbi să stăpânească Banatul întreg, nu pare credibil când își arată prietenia fără rezerve față de Prezan, la Paris, în vara anului 1918, și nu cred că e logic să trateze cu acesta o posibilă mobilizare a armatei române și, concomitent, un atac la Dunăre, al aliaților.

În ochii francezului, România trădase, și militar așa și era, nu putea el, mare comandant al

forțelor aliate din Balcani, să se poarte ca Berthelot, care îi cunoștea în alte circumstanțe pe români. Apoi dialogul dintre ei – trei prieteni cu valoare de mușchetari – nu are aproape nimic firesc. E un schimb de monologuri oficiale ori de specialitate, care nu servesc ideii de beletristică, fie ea și istorică.

Încheiem, nemaicontinuând analiza, cu ideea că autorii nu se pot gândi că „mârșavul” Marghiloman, pus strategic însă prim-ministru, de către rege, din motive îndeobște cunoscute, nu putea face altfel după pacea preliminară și după cea definitivă de la București. Sau, mai exact, tocmai din cauza acesteia. Mackensen, generalul german care impunea condițiile, probabil i-a sugerat să-l înlătore pe Prezan, din cauza înfrângerilor pe care le provocase germanilor la Mărăști, Mărășești și Oituz. Oricât l-am iubi și aprecia pe Prezan, nu putem uita dezastrul armatei române și căderea Olteniei, Dobrogei, Munteniei sub ocupație, indiferent cât de bine cunoaștem circumstanțele.

Cartea în întregime are un ton propagandistic care deranjează și care îi face un deserviciu, deoarece se vede cu ochiul liber că situațiile nu sunt din interior, nu reprezintă atmosfera de atunci, realitatea vie a acelor vremuri, ci este o reconstituire stângace, chiar dacă bine intenționată, încercată de autori, care nu reușesc pe deplin să fie nici literați, nici istorici.

MEMENTO

La 23 februarie 2023 s-au împlinit 135 de ani de la nașterea poetului erou Mihail Săulescu. Născut în anul 1888, la București, a murit la 30 sept. 1916, în luptele din jurul Brașovului, pe când se rețineau trupele române din Ardeal. A fost înmormântat în Cimitirul Eroilor de la Predeal. A debutat cu versuri în coloanele „Luceafărului”, unde a fost remarcat și încurajat de Octavian Tăslăuanu, directorul acestei publicații, care avea să scrie: „Mihail Săulescu este o jertfă a scrisului românesc pe altarul idealului național. Fire răsărită, temperament impulsiv, față crispată de suferințele vieții, el, care nu știau ce este belșugul și traiul tihnit, el a ieșit din rândurile celor de la partea sedentară a Regimentului 46 și a plecat așa, cu ranița pe umeri, unde-l chema gloria neamului și moartea lui. Înainte de a intra în lupta din care nu a mai ieșit pentru totdeauna, trecând pe străzile Brașovului în flăcări, s-a desprins din coloană și ca și când l-ar fi acuzat cineva de șederea sa până la partea sedentară, încerca să se desvinovățească și să arate deaci înainte cum înțelege el să-și facă datoria. A mai aruncat câteva invective la adresa scriitorilor

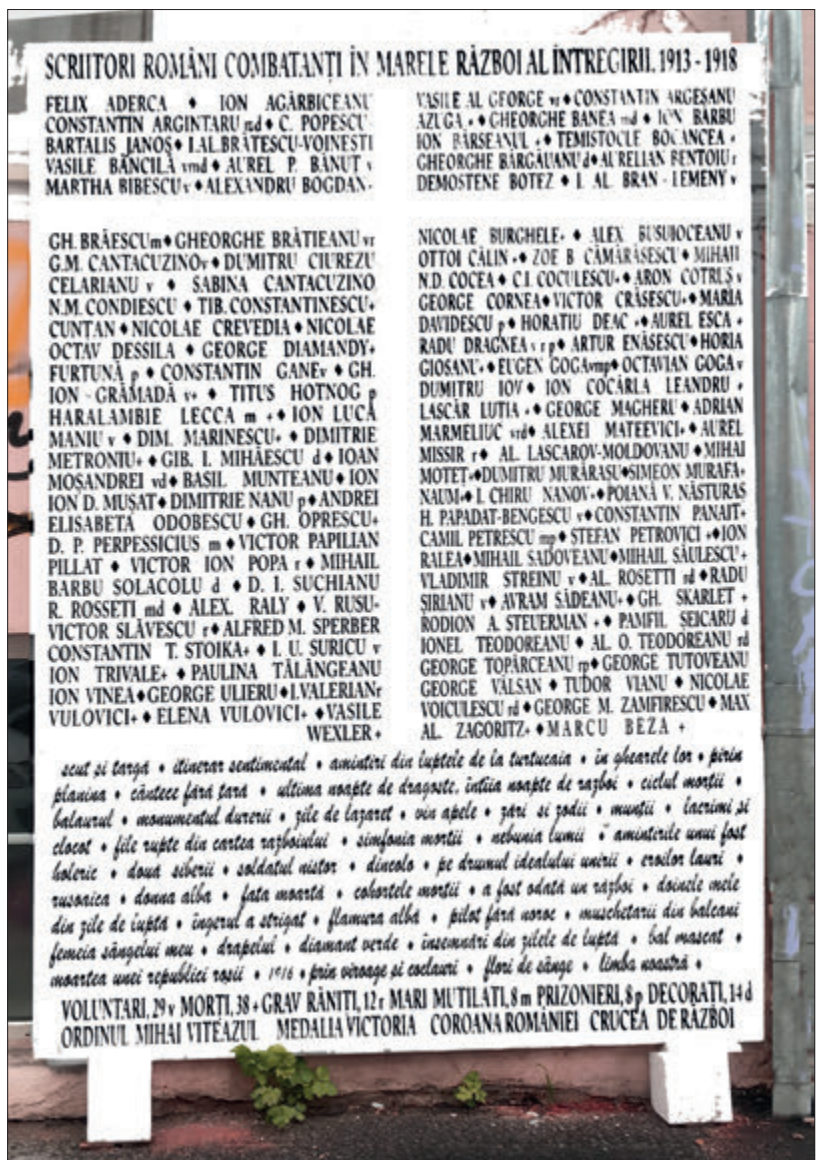
Poetul erou Mihail Săulescu

care rămăseseră la București și a rupt-o de fugă după companie, care se depărtase. Compania a cotit la stânga, spre munte, ducând la atac, printre soldații ei oboșiți, pe soldatul-poet, pe acela care suferise pentru alții, care se chinuise nopți întregi, prin cafenele și care nu putea să se împace cu gândul ca el să nu ia arma la

umăr după ce cântase războiul. Pe Săulescu moartea nu l-a surprins, dar l-a surprins lipsa de la front a cântăreților războinici.”

Numele său se află înscris pe placa de marmură fixată la sediul din București al Uniunii Scriitorilor. ■

D. D. ROMAN

Placa memorială „Scriitori români combatanți în Marele Război al Întregirii”.

Foto: Radu Voinescu

MEDALION

(urmare din nr. trecut)

Don sergent de Roșiori

de Eugen BURGHELEA

Trecuseră ani de front, văzuseră moartea cu ochii de multe ori și, de fiecare dată, camarazii lui Ștefan se adunau lângă el și îl priveau ca pe un înger păzitor. Nu fusese rănit niciunul. Asta până când sergentul Borghina a fost numit la comanda plutonului, în locul locotenentului Negrea. Comandantul regimentului a vrut să recunoască personal o vale. Plutonul sergentului Borghina a fost chemat să îl însoțească și să-i facă siguranța. Spre nedumerirea lor, nu au plecat cu caii, ci cu un camion. La un pâlc de tufari, sergentul i-a propus colonelului să oprească și să trimită o grupă, pieptiș, spre coama dealului. Colonelul nu a fost de aceeași părere. Voia neapărat să vadă drumul și dacă pot trece căruțele. Un pârlit prelung de mitralieră i-a obligat să se culce pe fundul caroseriei. Au deschis focul cu tot armamentul spre tufele de unde se trăseseră asupra lor. Au sărit din camion și s-au împrăștiat de o parte și de alta a drumului. Doar comandantul a rămas în mașină. Șoferul a mers cu mașina în marșarier pînă la un cot al drumului. În schimbul de focuri cu inamicul, Borghina a fost rănit la un picior. L-a văzut de aproape pe cel care trăseseră. I-a descoperit privirea plină de satisfacție că îl nimerise în plin. A tras și el câteva serii cu pistolul mitralieră pe care îl moștenise de la locotenentul Negrea. După ce s-au predat, rușii au fost dezarmați și trimiși sub escortă pe jos către raionul regimentului. Răniții au fost urcați în camion. Sergentul Borghina și doi soldați cavaleriști,

Pătru și Lemnaru, au fost așezați lângă ei. Se priveau de aproape în ochi. Cuvintele nu aveau loc între ei. Erau toți la fel. Soldați cu uniforme diferite, dar cu aceeași durere întipărită pe chipuri. Strângeau din dinți să își ascundă suferința, iar, din când în când, aruncau câte o privire spre răniții inamici. Învăluți într-o tristețe disperată, ar fi trebuit să fie măcar mulțumiți că încă mai trăiesc. Nu aveau timp să se bucure. După ce li se acordase primul ajutor de către soldatul Vraciu, ce nume predestinat pentru un felcer, răniții așteptau acum verdictul unui medic. Rușii mai aveau în plus și grija prizonieratului despre care nu știau nimic.

Tratat o vreme în spitalul de linie, sergentul Borghina a fost evacuat în țară cu un avion, alături de alți răniți grav. La spitalul din București, medicii au hotărât repede să i se amputeze piciorul rănit. O veste care era să-l scoată din minți. Cum să meargă el acasă, la nevastă și la cei doi copii fără un picior? Cum să mai încalce el pe cai fără un picior? Îi vedea în cărje pe cei cu picioarele amputate și nu putea să creadă că, în scurt timp, va fi și el ca ei. Zile și nopți de-a rândul, s-a ocupat de el un doctor tânăr. Venea noaptea și îi masa piciorul cangrenat. I-a făcut o injecție de care nu știa niciun doctor. După o vreme, pielea piciorului a început să capete culoare galbenă, apoi roșatică.

- Ai scăpat, măi băiatule! i-a spus doctorul cel tânăr.

Ștefan nu a înțeles în ruptul capului de ce s-a atașat doctorul

cel tânăr de el și nu s-a lăsat până când nu l-a văzut salvat. Abia la plecare, când l-a căutat să îi mai mulțumească o dată și l-a așteptat aproape două ceasuri să iasă din sala de operații, a aflat.

- Pe tine te-am scăpat, pe fratele meu nu am putut. Era tot așa ca tine. Îl chema Leonard. Dacă te vei gândi vreodată la mine, să nu uiți că am făcut pentru tine ce n-am putut face pentru fratele meu. L-a îmbrățișat și i-a urat drum bun și viață lungă.

Peste câțiva ani, în Răzmirești, preotul avea să boteze un copil cu un nume care nu se mai aflase la ei în sat: Leonard. Era feciorul lui Ștefan Borghina. Degeaba au vrut unii și alții să afle de unde i-a venit ideea cu acest nume. Nu a explicat nimănui, doar soției sale. Așa a hotărât el și gata.

Când s-a întors în sat, în concediu medical, după câteva săptămâni, i-au dat premilitarii pe mână. Îi plăcea să se ocupe de ei. Unii erau cruzi și neștiutori, alții erau flăcăi copti, dar toți îl ascultau cu sfințenie. Știau despre el că este sergent și că avea chiar o decorație din război. Avea o hârtie cu un plan de pregătire pe care o primise de la primărie, dar îi învăța ce credea el că trebuie să știe un soldat pe front. Frontul era încă departe, însă așa cum le povestea Ștefan, tinerii îl simțeau aieva, ca și cum era în marginea satului. Acolo, pe toloacă, unde se jucaseră cu alți băieți și fete, sergentul Borghina făcuse din ei niște flăcăi destoinici, care erau numai ochi și urechi, atunci când le vorbea. Le arăta mișcările de front

și uita uneori că are un picior care abia fusese vindecat. Se arunca la pământ de parcă era fulgerat. De multe ori, venea călare la instrucție. La sfârșitul orelor de pregătire, premilitarii așteptau suplimentul de cavalerie. Ștefan încăleca pe cal și le arăta mișcările pe care trebuie să le cunoască un cavalerist. Tinerii îl sorbeau din priviri și, nu de puține ori, cei care aveau cai, veneau cu ei la instrucție, exersând mișcările alături de don sergent.

Uneori, în răgazurile pe care le lua pentru a-și mai trage sufletul, premilitarii se adunau ciotcă lângă don sergent și îi ascultau povestirile de pe front. Cu ochii larg deschiși, îl urmăreau și îi sorbeau cuvintele. Întâmplările erau mai mult triste. Privind caii cum pășteau liniștiți, Ștefan le povestea cât de dureros era pentru un cavalerist să se despartă de calul lui. La fel ca soldații, și caii mureau pe front.

- Da, caii mor la fel ca oamenii. De glonț, de proiectil, de mine, de foame și de frig sau de sete, vorbea don sergent cu o voce domoală. Caii răniți suferă cumplit. Când nu mai pot merge, ești nevoit să-i împuști, ca să le scurtezi suferința. Să-i auziți cum nechează când sunt loviți de schije... Ți se rupe sufletul. Trebuie să te desparți de un prieten care te-a dus în spinare atâta amar de vreme, până la capătul lumii. Unii îi tăiau și îi mâncau, căci nici mâncarea nu este un lux pe front. Dar nu poți să mănânci, oricât de flămând ai fi, nu poți înghiți carnea unui prieten care te-a slujit cu credință și căruia i-ai spus de atâtea ori că o să te întorci cu el acasă. Moartea unui cal, pe front, este la fel de dureroasă ca moartea unui om.

După război, aproape toți cei pe care îi instruiseră Ștefan Borghina, fie

în armată, fie la premilitărie, s-au întors teferi acasă. Când îl vedeau, îl salutau de departe, și chiar dacă aveau treabă, se abăteau din drum să-l întâlnească.

- Trăiți, don sergent! Am scăpat sănătos. Dumnezeu să vă ajute, că multe ne-ați învățat și bine ne-au mai prins.

Cam așa îi spuneau toți. Ștefan le strângea mâna, iar dacă se întâmpla să fie cu caii înhămați la căruță, avea mereu să le spună o vorbă. Ori hamurile erau prea strânse, ori caii nu erau bine țeșalați sau cine știe ce alt cusur le găsea doar el, don sergent.

Echipele de lămurire pentru intrarea în colectiv au bătut zile de-a rândul la poarta lui Ștefan Borghina. Îi asculta, făcându-și mereu de lucru cu o secure, ascuțind niște araci pentru vie. Ei vorbeau pe rând, reluând aceleași cuvinte pe care le repetau ca o flașnetă de la bâlci. Nu uitau să îl laude că gospodar ca el sunt puțini în sat și că el o să fie ales cel puțin brigadier. Ștefan nu le spunea niciun cuvânt. Se oprea din ascuțit, își trecea cu degetele pe secure parcă să se convingă că încă mai taie și își vedea de treabă mai departe.

Într-o zi, nu a mai avut răbdare și după ce le-a făcut la fiecare câte o observație, așa cum făcea la inspecția de dimineață, spunându-le, unuia de cămașa numai petice, altuia de bocancii scâlțiați, unora că nu sunt bărbieriți cum se cade când merg la oameni în casă, le-a tăiat-o scurt:

- Uite, care-i treaba. Mergem la monumentul din centrul satului. Acolo semnez cererea de intrare în colectiv. Dar vă spun de acum, ca să nu avem vorbe. Pământul îl trec, îl dau, dar caii, nu.

Bucuroși, au plecat cu toată echipa la monument. Acolo îl așteptau cu cererea gata scrisă. Ștefan a luat hârtia, a citit-o și a rupt-o.

- Nu v-am spus că nu trec și caii. Eu de cai nu mă despart decât atunci când mă vor duce cu picioarele înainte. A luat o altă coală de hârtie și a scris cu mâna lui. Ceilalți priveau la scrisul lui mare și aplecat, cu literele ovale și cu multe înflorituri la cele majuscule. Cineva chiar i-a lăudat pentru scrisul frumos. Ștefan s-a dus lângă monument și a bătut cu degetul un nume scris în piatră.

- El m-a învățat carte. De la el știu să scriu. Dacă voi nu l-ați cunoscut, măcar să știți că așa cum a trăit așa a și murit. Cu fruntea sus, ca un răzmeriștean. De la el a învățat tot satul. A învățat cum să trăiască demn, dar și să moară cumsecade. Pentru pământul aista pe care voi vreți să îl amestecați de-a valma, au murit toți aiștia care sunt scriși aici, în piatră. Dumnezeu să vă ierte, dar mai ales să îi ierte pe ei!

Ștefan a semnat hârtia și le-a dat-o cu un gest de lehamite. Apoi a scos o lumânare și un chibrit din buzunarul hainei pe care o ținea peste umeri fără să o fi fost îmbrăcată. S-a aplecat într-un genunchi, a aprins lumânarea și a lipit-o de monument. Și-a făcut semnul crucii și i-a mai citit o dată în gând pe toți cei care erau scriși cu numele în piatra monumentului. Mulți erau leat cu el. S-a întors către ceilalți, fără să îi privească. Mai întâi, a vrut să rostească o slujbă de pomenire. Doar le știa pe toate pe de rost. S-a gândit apoi să le spună o rugăciune, așa cum făcea cu camarazii lui, pe front, înainte de fiecare atac. Recitindu-le numele,

îi părea rău că cei care au făcut monumentul n-au trecut în dreptul fiecăruia regimentul din care făcuse parte. Pe el nu l-a întrebat nimeni, că le-ar fi spus în ce unitate luptase fiecare.

Pentru el, Regimentul 7 Roșiori era ca al doilea buletin de identitate. Mulți îi spuneau cavalerist. Îi plăcea și așa, dar mai drag îi era roșior. Pentru că viața lui a început atunci când s-a născut a doua oară, în Regimentul 7 Roșiori Cuza Vodă din Iași. Era acel regiment care făcuse istorie prin toți soldații lui, dar mai ales prin comandantul său, colonelul Gheorghe Carp. Un ofițer despre care se vorbea în toată Moldova, prin soldații pe care-i condusesese în luptă. Iar el, sergentul Ștefan Borghina, știa mai multe decât oricine. Pentru că atunci când au intrat în ambuscada rușilor și au fost răniți aproape toți ofițerii din grupa de recunoaștere, pe comandantul lor, el și alți doi cavaleriști l-au scos pe brațe din cabina camionului, de sub focul inamicului. Din nenorocire, atunci avea să-l vadă pentru ultima oară. În urma rănilor suferite, colonelul Carp, bravul lor comandant care își petrecea aproape tot timpul alături de ei, de soldații aflați în tranșee, a murit sub ochii lor.

Și-a adus aminte atunci de colonelul Carp. Oare, ce-ar fi zis dacă ar fi aflat că el, sergentul Borghina, din Regimentul 7 Roșiori, se predă așa, fără luptă. A scos pălăria de pe cap, a pus-o pe treapta monumentului, apoi s-a apropiat șovăielnic de piramida cenușie de piatră, în care erau încrustate numele consătenilor lui. Mulți erau cavaleriști sau roșiori ca și el. Cu palma lui bătătorită a prins colțul pietrei. A strâns-o tare,

apoi parcă temându-se să nu o sfarme, a început să o mângâie la fel cum făcea cu grumazul cailor. Toți cavaleriștii lui îi știau meteahna de a mângâia caii pe grumaz. De aceea toți caii din pluton fremătau atunci când trecea Ștefan pe lângă ei și le puneau palma pe grumaz. Rămăsese vestit pentru ultima lui vorbă pe care o rostea când plecau în recunoaștere, în incursiune sau misiune pe timp de noapte: "Mângâiați caii, să nu necheze!"

Cum stătea rezemat de piramida aceea de piatră, Ștefan părea că sprijină monumentul să nu cadă. Și-a dres glasul și a început să murmure. La început, abia îngânat, apoi din ce în ce mai tare:

"Măi soldat de roșiori,/Cum ți-a fost soarta să mori,/Lupta-i mare, mare./În pădurea brazilor,/În Munții Carpaților,/Lupta-i mare, mare./La tulpina bradului,/La poalele muntelui,/Lupta-i mare, mare./Măi soldat, cin' te-a-ngropa?/Tunul când a exploda,/Lupta-i mare, mare./Măi soldat, cine te-a plânge?/Păsările când s-or strânge,/Lupta-i mare, mare./Pe deasupra gropii mele,/Sămănați-mi viorele,/Lupta-i mare, mare./Viorele, flori adânci,/Când le vezi, mândro, să plângi,/Lupta-i mare, mare."

Fără să spună un cuvânt, răzmeriștenii stăteau stane de piatră. Ștefan Borghina și-a mai făcut o dată cruce și, cu capul în pământ, fără să-i privească, și-a luat pălăria și a pornit spre casă cu pași hotărâți. Ar fi vrut să meargă mai repede, dar parcă rana din piciorul stâng îl durea ca atunci când l-au pus camarazii pe targă. Cu glasul lui puternic, a început să cânte, murmurat, pășind într-o cadență numai de el simțită: "Măi soldat de roșiori/Cum ți-a fost soarta să mori/Lupta-i mare, mare."

Privind în urma lui, unii zâmbeau, alții ridicaseră sprâncenele a mirare, iar unul și-a făcut semnul crucii.

...Erau mulți cei care veniseră, peste câteva săptămâni, la Borghina, în ogradă. Toți, cu mâinile goale. Voiau să-i ia și caii și să-i ducă la grajdurile colectivului. Printre cei veniți nu se aflau și soldații instruiți de el. Doar șeful echipei, caporalul Zbârnu, care se arăta cel mai îmbătoșat și mai guraliv. Ștefan și-a adus aminte că el era singurul care fentase frontul. A înghițit în sec. Ar fi vrut să scoată o înjurătură cum nu o făcuse niciodată. Și-a mușcat buzele, cum făcea întotdeauna când nu voia să dea drumul cuvintelor. S-a îndreptat de șale, s-a îndepărtat câțiva pași de grupul de oameni care îl înconjuraseră apoi a scos un strigăt de au înlemnit toți:

- Caporalul Zbârnu! Pentru luptă, culcat!

Ca un arc, Zbârnu s-a răsucit în aer și a țâșnit către pământ. Câteva clipe nu a mișcat, făcându-se una cu pământul. Apoi a ridicat capul într-o parte, privind la don sergent.

Ștefan și-a dres glasul. Simțea cum îl ustură gâtul. Ceilalți au încremenit, urmărind un film care părea din altă lume. Veniseră cu Zbârnu în frunte, tocmai pentru că se lăuda că făcuse armata cu el, că numai el poate să-l pună cu botul pe labe pe Borghina și acum vedeau ceva ce nu le venea să creadă.

Don sergent s-a aplecat într-o parte, uitându-se atent către poartă. La fel de puternic, a continuat să comande:

- Până pe aliniamentul drumului, salt înainte!

Caporalul Zbârnu a țâșnit către poartă, alergând în zig-zag. S-a oprit în drum, și-a șters hainele de praf și, ca și cum aștepta lauda lui

don sergent, s-a întors către acesta, râzând. Borghina a continuat la fel de hotărât:

- Zbârnule, ia-ți oamenii și mergi la sediul colectivei. Așteaptă-mă acolo. Vă aduc eu caii, într-un ceas.

Fără să scoată un cuvânt, întreaga echipă a părăsit ograda, unul după altul, înșirându-se pe drum. Când i-a privit așa încolonați, Ștefan și-a adus aminte, când s-a rupt frontul la Prut, cum au venit și s-au aliniat pe același loc, în ograda lui.

Camarazii lui din pluton, atâția câți mai rămăseseră în viață, treceau pe drumul Hușului către nicăieri. Se pierduseră de regiment și căutau un loc unde să se adune. Cineva și-a amintit de don sergent Borghina și de satul lui. Satul Răzmirești se afla doar peste câteva dealuri. Au mers pușcă într-acolo. Așa s-a pomenit Ștefan cu ei în ogradă. După concediul medical, cei de la centrul militar nu l-au mai concentrat și l-au trimis acasă, să aștepte ordinul de chemare...

Acolo, în ogradă, lângă poartă, s-au aliniat. Sergentul Comșa i-a dat onorul:

- Domnule sergent! Plutonul unu din escadronul unu s-a întors de pe front. După care a adăugat, ca o părere de rău: Atâția câți am mai rămas!...

Atât a putut să rostească Comșa. Apoi s-a prăbușit în brațele lui Ștefan. Amândoi au izbucnit în lacrimi. Ceilalți au venit și ei grămadă și, pe rând, l-au luat în brațe pe comandantul cu care împărțiseră atâtea zile și nopți, atâtea luni și atâția ani de front. L-au privit de sus până jos, i-au căutat piciorul rănit și s-au bucurat că era teafăr. Ștefan a strigat-o pe Maria și, după ce i-a spus cine sunt militarii aceia, a continuat scurt și militărește:

- Marie, niște jumări din chiup, brânză din gavanoș, niște ouă de zilele aistea. De restul mă ocup eu.

Nevasta s-a uitat la el cu mirare. Nu-l mai văzuse și nu îl auzise niciodată dându-i ordine așa răstite. A plecat ștergându-și mâinile de pestelcă și s-a apucat să bucătărească. În timpul ăsta, Ștefan a deschis pivnița și a scos câteva sticle cu vin direct din groapa cu nisip. Au povestit până noaptea târziu, făcând apelul tuturor celor care nu s-au mai întors de pe front. Sergentul Comșa avea un bidon pe care scrijelise locul și data când au căzut toți ceilalți. Ștefan a adus un caiet și un creion și i-a trecut cu scrisul lui frumos, cu litere ovale și cu înfloritură la cele majuscule. Era toată ordinea de bătaie a plutonului. Pe cei morți i-a însemnat cu o cruce. În dreptul celorlalți a scris adresele. Acolo, rezemați unul de altul, așa cum stăteau de atâtea ori în tranșee, încălzindu-se în gerurile iernilor, au depănat amintiri, iar când limbile s-au dezghețat de la vinul rece și strașnic, au început un cântec. Era cântecul pe care îl îngâneau uneori pe front...

"Mă soldat de roșiori,

Lupta-i mare, mare.

Cum ți-a fost soarta să mori..."

Și le-au tot repetat până s-au săturat. La lumina feștilor cu păcură nu se vedeau lacrimile pe obrajii lor. Comșa, care înțelesese că mulți dădeau apă la șoarcei, a schimbat registrul. A început primul și glasurile lor s-au unit ca într-un vuiet de demult:

"Dragă mi-i viața mie

Cu al meu cal de călărie

Calului să-i dau grăunțe

Să mă ducă la mândruțe..."

S-au despărțit în zori,

îmbrățișându-se bărbătește,

fără lacrimi, promițându-și să se întâlnească, în fiecare an, de sfânta Maria mică, la iarmaroc, în târgul de cai.

...De data asta, Ștefan a rămas singur în ogradă. A privit roată către acareturi, apoi a plecat spre grajd. Și-a țesălat caii cu multă grijă, așa cum făcea la fiecare inspecție. A vorbit cu ei, așa, ca în fiecare dimineață. A intrat între ei, i-a mângâiat cu palmele pe fiecare și a simțit cum i se scutură cămașa pe spinare. Plângea în hohote, iar mâinile îi tremurau pe crupa cailor. Și-a șters obrajii cu poala cămășii, a dezlegat caii pe rând și a ieșit cu ei în ogradă. În drum, a încălecat pe Vârtej și a plecat spre sediul colectivului. A trecut peste podul cel mare în ritm de fanfară. Doar în urechile lui se auzeau acordurile marșului Trecerea Dunării, pe care îl învățase de la bunicul său, bătrânul Adam Borghina, cel care, de câte ori mergea la biserică, își anina în piept decorația primită chiar din mâna regelui, acolo, la Plevna.

La sediul colectivului, lume ca la nuntă. A intrat călare pe poartă și s-a oprit lângă scări. L-a strigat pe caporalul Zbârnă după grad și nume, a mângâiat caii pe frunte, i-a dat în primire cu niște gesturi parcă prea rigide și prea sacadate, apoi i-a spus tare, să audă toți:

- Ai grijă de ei ca de ochii din cap. Caii, să ții minte, nu-s doar pentru pus la trăsura. A apăsă dinadins pe cuvântul "trăsură", fiindcă auzise că președintele colectivului își și făcuse planul să se plimbe cu trăsura trasă de caii lui Ștefan Borghina. Zbârnule, de câte ori te întâlnești cu mine pe drum, să știi că îi inspectez ca la regiment. Să nu te prind cu vreo neregulă, că va fi vai de capul tău! Trec cu caii peste tine!

- Am înțeles, don sergent!

Ștefan și-a privit încă o dată caii, a fluierat scurt de două ori, iar când aceștia au nechezat în același timp, de parcă a fost unul singur, s-a întors repede printr-o mișcare la fel de militară și a plecat încet spre casă. Mai mult pentru el, a început să murmure: "Măi sergent

de roșiori,/Lupta-i mare, mare...". A adăugat în text cuvântul "sergent", așa cum făcea el mereu, de când venise de pe front.

În urma lui, oamenii au rămas pustiiți de cuvinte. Priveau după el, cum se pierde în lungul drumului. Deodată, cineva a spart liniștea

aceea obositoare în țândări:

- Don sergent a rămas tot don sergent...

Vestea s-a împrăștiat în sat. Fiecare a povestit și a înflorit, după cum l-a dus capul, cum a predat colectivei caii sergentul de roșiori Ștefan Borghina. ■

„Cornul când va fi să sune...”

Țin în mână o carte cu file îngălbenite de vreme, *Glas de corn*, subtitrată „versuri patriotice”. După subtitlu, ai impresia că antologia ar fi apărut în urmă cu trei decenii și ceva, când poezia patriotică, de un anume fel, era încă în vogă.

Deschid cartea. Pe pagina de gardă stă înscris cu cerneală roșie un autograf al autorului, *A. I. Spirescu*, datând din 15 mai 1915. Cartea, deci, e aproape de-o seamă cu veacul. Ea s-a zămislit în cel dintâi an al Primului Război Mondial, când România se afla în neutralitate. Pentru vecini, pentru sârbi și pentru bulgari, pentru ruși și pentru habsburgi, sunase *cornul*. Cunoscutul sunet de luptă. Nu și pentru români. Nu încă! Un ofițer, și nu dintre cei cu grade mari, s-a gândit la o antologie a glasului de corn, un florilegiu care să înmănușeze tot ce s-a scris mai semnificativ în domeniul educației patriotice. Înscrisul aplicat pe pagina 4, cu litere purpurii, stă mărturie că inițiativa a primit girul autorităților militare românești. Lucrare aprobată de Ministerul de Război, Ordinul Marelui Stat Major No. 621 din 17 aprilie 1915. Inițiativa particulară a lui A. I. Spirescu declanșase o comandă specială.

Răsfoit cu ochiul de azi, *Glasul de corn* arată tot viu și proaspăt. Desigur, el a răspuns nevoilor altor generații și a suferit întrucâtva patina vremii.

Prea puține date avem la acest moment despre autorul antologiei „*Glas de corn*”. Andrei I. Spirescu s-a născut în 1861. În 1901 avea gradul de căpitan și era profesor la Școala Militară din București, așa cum reiese de pe coperta primului său volum, intitulat *Teme tactice de subsistențe*, apărut în 1901 la Tipografia Viitorul.

Însă, în mare parte mesajul *Glasului de corn* e la fel de actual ca și în vremea când a ieșit la lumina tiparului.

Iată cum începea la 1915 un cântec închinat drapelului și cornului: „Te servesc și te-oi servi / Pentru tine m-oi jertfi, / Cornul când va fi să sune / Și la arme să s-adune / Fiii Țării..., / Voi veni!”. Emoționant, purtând îl el un parfum de epocă, este portretul făcut, în proză ritmată, surorii de caritate: „Ea îți alină cu privire, cu zâmbet și cu bunătate, și-ți dă impuls: să rabzi, să speri și să fii tare. Acesta e al Ei omagiu, și a ei nobilă chemare. Cu-o rază de îmbărbătare, îți dă putere... îndreptare... îți dă curagiu.”

Armelor de bază ale epocii, dorobanțul, călărașul, grănicerul, le sunt închinată poeziile memorabile, care mai târziu au fost puse pe muzică și cântate de trupele în marș.

Glas de corn a apărut într-o vreme când nu existau suficienți bani pentru apărare. La granițele țării era război, dar nu se găseau fonduri pentru tunuri. S-a găsit, totuși, înțelegere la Ministerul de Război, care a comandat sau a achiziționat mai multe lucrări necesare pentru hrana spirituală a ostașului. Printre ele și *Glas de corn*. Atunci când s-a auzit glasul de corn la Mărășești, mulți soldați și-au adus aminte de cârticica omonimă. Poate că și așa se explică eroismul de masă care a salvat de la pieire Țara. Statul major al armatei române făcuse, în urmă cu doi ani, poate cea mai eficientă investiție. Bani alocăți pentru cultură se întorceau într-o valoare nouă, însutită, reîntregirea națională.

**Colonel (rtr.)
Vasile MOLDOVAN**

Vasile Buruiană

După o lungă și grea suferință, a plecat la cele veșnice, în noiembrie anul 2022, plutonierul adjutant Vasile Buruiană, președintele de onoare al Filialei județului Vrancea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”.

S-a născut la 17 septembrie 1948 la Piatra Neamț. A absolvit Școala Militară de Maiștri Militari, specialitatea construcții, dedicându-se carierei militare pe care a onorat-o cât a putut de bine, punându-și în valoare priceperea, inițiativa și hărnicia.

Vasile Buruiană a făcut parte din categoria acelor oameni de care, abia atunci când lipsesc o vreme, îți dai seama de valoarea lor. A fost un om harnic, pătruns de simțul datoriei, atât de bine cultivat și exersat în cariera militară.

După trecerea în rezervă, a devenit membru al Filialei județene Vrancea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, apoi membru în consiliul director, vicepreședinte și președintele acestei structuri. S-a retras din activitate din motive de boală. A fost ales președinte de onoare, al filialei județene cu speranța că se va însănătoși și va reveni alături de colegii săi.

A fost membru al Filialei Vrancea a Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și Retragere. De asemenea, a fost membru fondator și, pentru o anumită perioadă, vicepreședinte al Cenaclului Literar „Vasile Cârlova” de la Cercul Militar Focșani, precum și membru fondator al Asociației Cultural Umanitare „Bogdania”.

În 1992, la puțin timp după Războiul din Transnistria, căpitanul erou Ștefan Jurja s-a stabilit în România, la Cotești. Vasile Buruiană a fost cel care i-a dat cel mai important ajutor și a mobilizat și alte oameni cu posibilități, pentru a-l ajuta. De câțiva ani, după ce s-a îmbolnăvit, principalul ajutor oferit eroului Ștefan Jurja l-a preluat căpitanul comandor Iulian Bașturea și o parte dintre membrii celor două filiale vrâncene surori ale Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” și Asociației Naționale a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere.

Vasile Buruiană lasă în urma sa o interesantă creație literară, adunată în volumele: Gânduri de dragoste; Călător pe drum de aștri; La taclale cu moș Tache; Glasul inimii. Câteva culegeri de proză: De răs și de voie bună; Curiozități... mai vechi și mai noi; Epigrame, cugetări, proverbe, aforisme; Dedicății pentru Eminescu.

Dar cea mai importantă creație a sa rămân scrierile pe teme de istorie și evocare și cinstire a eroilor, rodul anilor de documentare în arhivele militare și pe teren, atât în țară, cât și în Republica Moldova. Lucrearea sa, Pe urmele Eroilor. Cimitire militare și monumente din Basarabia – scrisă în colaborare cu istoricul Ion Negrei, membru al Academiei Republicii Moldova – a fost distinsă, în anul 2015, cu Premiul special al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”. O altă lucrare este intitulată: Pe

urmele Eroilor. Istoriografia județului Vrancea privind monumentele închinat eroilor naționali, dovadă că documentarea pe tema eroului român, cel căzut pentru Țară, a stat permanent în preocupările sale. Au rămas în manuscris numeroase pagini despre cimitirele eroilor români din Basarabia, despre monumentele închinat eroilor, despre soarta prizonierilor români în Uniunea Sovietică. Tot în manuscris așteaptă și alte lucrări, cum ar fi: Date și obiceiuri de Crăciun; Carte cu povești; Din cele știute și neștiute.

A fost pionul principal (coordonator de colectiv) al editării publicației Vrancea Eroică, revista Filialei județului Vrancea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, la care au trudit, alături de el, Radu Borcea, Mircea Paraschiv, Mitică Chiriac, Eugen Anghel, preot militar Vrânceanu și alții. A sperat până în ultima clipă să-și vadă măcar o parte din lucrări publicate. A plecat la cele veșnice cu această speranță neîmplinită.

A fost un susținător sincer al vieții culturale din Focșani, nelipsind de la lansări de carte, simpozioane, târguri de carte, evenimente culturale organizate la Cercul Militar din Focșani, ori de Ionel Marin, președintele Asociației Cultural-Umanitare „Bogdania”.

A fost membru al Ligii Scriitorilor din România.

Prin dispariția lui Vasile Buruiană, Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” pierde un om de nădejde, un coleg loial și dăruit cu toată pasiunea activității de preamărire a eroilor neamului românesc. ■

Biroul Executiv Central
al Asociației Naționale
Cultul Eroilor „Regina Maria”

Vasile Stan

A murit colonelul Vasile Stan, membru fondator și președinte al Filialei județului Tulcea a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria. Consemnăm cu durere pierderea a încă unui neobosit promotor al acțiunilor de cunoaștere și

cinstire a eroilor din această parte a țării. Un om care s-a dăruit unei misiuni nobile, de protecție a patrimoniului eroic al românilor, într-o vreme în care demolările monumentelor, demitizările istoriei au ajuns politica unor partide și indivizi fără scrupule și fără țară.

Dumnezeu să-l odihnească în pace! ■

ARMATA ROMÂNIEI

FORȚĂ ȘI PROFESIONALISM

! înteste sus,
FII CEL MAI BUN!

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

ÎN AMINTIREA
PILOȚILOR DE VÂNĂTOARE
DIN GRUPURILE 6, 7 ȘI 9,
ACEI FOARTE PUȚINI, CARE
ÎNȚORȘI DE CURÂND ÎN ȚARĂ
DE PE FRONTUL DE EST,
AU LUPTAT CU UN CURAJ
DE NEDESCRIS, ÎNTR-O
MINORITATE COVÂRȘITOARE,
PENTRU APĂRAREA
BUCUREȘTIULUI CONTRA
BOMBARDAMENTELOR DIN
PRIMĂVARA ANULUI 1944

MARTHA GRECEANU